

Tämän teoksen sähköisen version on julkaissut Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (SKS) Creative Commons -lisenssillä: CC BY-NC-ND 4.0 International. Lisenssiin voi tutustua englanniksi osoitteessa:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura on saanut sähköisen julkaisuluvan teoksen oikeudenhaltijoilta. Mikäli olette oikeudenhaltija, jota SKS ei ole tavoittanut, pyydämme teitä ystävällisesti ottamaan yhteyttä [SKS:aan](#).

Suomen Historiallisen Seuran

PÖYTÄKIRJAT

4 p:stä jouluk. 1900—9 p:ään marrask. 1902.

Kokous 4 p. jouluk. 1900.

Läsnä olivat esimies senaatori K. F. Ignatius, prof. K. G. Leinberg, E. G. Palmén, toht. Aug. Hjelt ja allekirjoittanut sekä myöhemmin senaatori Z. Yrjö-Koskinen.

§ 1.

Kun Seuran jäsen ja perustaja senaatori Z. Yrjö-Koskinen tämän kuun 10 p. täyttää 70 vuotta, päätti Seura, katsoen senaatori Yrjö-Koskisen tärkeään työhön Suomen historian tutkimuksen ja suomenkielisen kirjallisuuden vainioilla, silloin käydä kunniatervehdyksellä hänen luonansa, jolloin Seuran esimies oli lausuva ilmi Seuran kunnioituksen ja kiitollisuuden.

§ 2.

Ilmoitettiin seuraavat kirjalahjat:

Lundin yliopistolta: Acta Universitatis Lundensis XXXV. 1899. I. Afhandlingar i teologi och humanistiska ämnen, Lund 1899;

Geologiselta toimistolta: Finlands geologiska undersökning, N:o 35, St. Andreae, beskrifning och kartblad, Kuopio 1899;

Finsk Militärtidskriftnin toimitukselta: n:ot 10 ja 11 tältä vuodelta;

prof. K. G. Leinbergiltä: Handlingar rör. finska kyrkan och presterskapet, IV, Helsingissä 1900; ja

Säästöpankkien tarkastajalta: Bidr. till Finlands offic. statistik, VII A. Sparbanksstatistik 9, Hels. 1900.

§ 3.

Senaatori Yrjö-Koskinen ilmoitti eronneen esimiehen ja sihteerin yhdessä tarkastaneen ja hyväksyneen rahanvartian tilit

menneeltä tilivuodelta, sekä ehdottavan että, koska Seuran talletus- ja juoksevilla tilillä olevat rahat nykyään nousevat tarpeellista suurempaan summaan, rahanvartialle annettaisiin toimeksi depositionsien asemesta ostaa Seuralle varmoja obligatsioita noin 10,000 markalla, jos vain semmoisia kohtuullisesta hinnasta voidaan saada. Ehdotus hyväksyttiin.

§ 4.

Viime vakinaisessa kokouksessa tehdyn ehdotuksen johdosta valittiin Seuran jäseneksi yliopettaja toht. Verner Tavaststjerna.

§ 5.

Tieteellisten seurojen valtuuskunnalta tulleen kirjoituksen johdosta marrask. 28 p:ltä valittiin tulevaksi vuodeksi siihen jäseneksi prof. E. G. Palmén ja varajäseneksi toht. A. H. Snellman.

§ 6.

Otettiin keskusteltavaksi, mihin toimenpiteihin Seuran olisi ryhtyminen, jotta n. s. Äyrämöisen palkinto Käkisalmen läänin historian aikaansaamiseksi ja Käkisalmen linnan historiaa varten annettu rahasto, joista edellinen nyt on yli 1900 ja jälkimäinen 700:ttä markkaa, voitaisiin käyttää määrättyihin tarkoituksiinsa (vrt. Hist. Ark. IV 142, 153, VI 229—31, X 428, 460); vaan koska se määräaika, joksi Käkisalmen historia oli aikaansaatuva, jo on mennyt ohi, päätettiin, ennenkuin lopullisesti asiasta päätös tehdään, kysyä asian-omaisilta, suostuvatko he siihen että Seura oman harkintansa mukaan käyttää rahoja määrättyä tarkoitusta varten.

§ 7.

Prof. Leinberg ilmoitti viime kesänä Tukholmassa ollessaan käyneensä vapaaherra A. E. Nordenskiöldin luona puhumassa siitä Suomen historiaa ja maantietoa koskevien vanhempien kirjateosten keräämistyöstä, johon vapaaherra Nordenskiöld on suosiollisesti luvannut apuansa, ja oli tämä silloin ilmoittanut, ett'ei hänen aikansa vielä ollut sallinut hänen siihen ryhtyä, mutta pitävänsä sitä mielessä, ja toivoi hän nyt pian voi-

vansa sen suorittaa ja julkaista luettelon tämmöisestä kirjallisuudesta Suomen Maantieteellisen Seuran aikakauskirjassa.

§ 8.

Prof. Leinberg esitti Tukholman valtioarkistossa tapamiensa asiakirjoja saarnapaikoista muutamissa Turun hiippakunnan seurakunnissa 1600-luvun loppupuolella ynnä niihin kuuluvan kartan, ja lupasi niistä valmistaa kirjoituksen Hist. Arkistoon.

§ 9.

Toht. Hjelt ilmoitti nyt aikovansa ryhtyä v:n 1747 suomalaisen deputatsionin asiakirjojen painattamiseen, josta ennen jo on puhe ollut ja päätetty.

In fidem:
Kust. Grotenfelt.

Kokous 6 p. helmik. 1901.

Läsnä olivat esimies senaatori K. F. Ignatius, senaatori Z. Yrjö-Koskinen, proff. J. R. Danielson, E. G. Palmén, M. G. Schybergson, yliopettaja W. Tavaststjerna, toht. Aug. Hjelt, J. W. Ruuth sekä allekirjoittanut.

§ 1.

Edellisen kokouksen pöytäkirja luettiin ja hyväksyttiin.

§ 2.

Ilmoitettiin seuraavat kirjalahjat:

Lundin yliopistolta muutamia viime vuosina painettuja akatemisia väitöskirjoja;

Senaatin Kirkollisasiain-toimituskunnalta: Komitébetänkande från Delegationen för afgifvande af yttrande och förslag angående skyddande af landets kyrkliga och andra lokala arkiv af offentlig natur, Hels. 1900 (useita kapp. jaettavaksi);

Turun Historialliselta Museolta: Utdrag ur Åbo domkyrkas räkenskaper 1634—1700, utg. af R. Hausen (Bidr. t. Åbo stads hist. I, 11), Hels. 1901;

Suomen Muinaismuisto-yhdistykseltä: Suomen Museo 1900 ja Finskt Museum 1900; ja

Finsk Militärtidskriftin toimitukselta: v. 12 v:lta 1900, v. 1 v:lta 1901.

§ 3.

Edellisessä kokouksessa nostetun kysymyksen johdosta jatkettiin keskustelua Äyrämöisen palkintorahaston ja Käkisalmen historian rahaston käyttämisestä, ja päätettiin antaa jälkimäinen ($\frac{9}{11}$ 1900: 609 markkaa 92 penniä) kokonaisuudessaan palkintona toht. Th. Schvindtille niistä tutkimuksista, jotka hän on Käkisalmen linnan ja läänin historian valaisemiseksi julkaisut. Toht. Schvindt oli sen ohessa ilmoittanut olevansa valmis Historialliselle Seuralle luovuttamaan niitä käsinkirjoitettuja muistoonpanoja ja kokoilemia, mitä hänellä tällä alalla on.

Samalla päätettiin julistaa „Äyrämöisen palkinto“ ($\frac{9}{11}$ 1900: 1,917 m. 14 p.) Käkisalmen ent. lääniin kuuluneitten seutujen historian kirjoittamisesta suomen kielellä maamme historiantutkia haettavaksi Seuralta ennen ensi toukokuun 21 päivää, joksi ajaksi työhön halullisten tulee ilmoittautua sihteerille, jonka jälkeen Seura päättää kelle työ uskotaan. Palkintona hyväksytystä teoksesta annetaan koko Äyrämöisen rahasto kertyneine korkoineen. Työn tekiän käytettäväksi annetaan toht. Schvindtin muistoonpanot ja jää valmistunut teos hänen omaisuudekseen, vaan on hänen pidettävä huoli sen julkaisemisesta.

§ 4.

Prof. Palmén ilmoitti kirjankustantaja G. W. Edlundin kirjeessä hänelle ehdottaneen uuden lisävihon toimittamista „Biograafiseen Nimikirjaan“, vaan katsoi Seura asiasta keskusteltuaan, ett'ei ollut syytä mainittuun hankkeeseen ryhtyä, vaan pikemmin odottaa siksi kuin jonkun ajan perästä voitaisiin ajatella uutta laitosta koko teoksesta.

§ 5.

Yliopettaja Tavaststjerna näytteli ja ehdotti painettavaksi kameralisten asiakirjain sarjaan muutamia Ruotsin kamariarkistosta kopioittamiensa manttaaliluetteloita Suomen verollisista 1580-luvulla. Seura hyväksyi ehdotuksen ja lausui suotavaksi,

että muutamia samallaisia asiakirjoja voitaisiin lisäksi kopioida, joten ne yhdessä muodostaisivat uuden vihon mainitussa sarjassa.

§ 6.

Pastori A. A. Neovius Porvoossa oli lähettänyt eräästä sikäläisessä museossa säilytetystä kirjanidoksesta kopioimansa luettelon Kaarlo XII:n kanssa Benderissä helmikuussa 1710 olevista henkilöistä. Se kuuluu:

**Specification på de med Maj:t vid Bender närvarande af
Kongl. Drabante Corps in Februario 1710.**

Lieutenanterne	Hiob Tzambre.
Hr Öfverste Carl Gustaf Hårdh.	Brommer.
Öfverst Johan Hierta.	Anders Stureck.
Adjutanten Axell Duwall.	Caleb Frummerij.
Corporal. Olof Bohman.	Erich Huhlhielm.
„ Fabian Witting.	Ebbe Ridderschans.
„ Cristian Hierta.	Ullrick.
„ Samuel Wallenstierna.	Bengt Bungger.
„ Carl Fegenschiöldh.	Hendrich Boluw.
„ Christer Albedihl.	Gabriel Stenberg.
Vice corporal. Laigner.	Carl Carplan.
„ Erich Marckman.	Gustaf Adolf Hård.
„ Casper Witting.	Maydell.
„ Nils Bomgardten.	Johan Carplan.
„ Johan Ehrenschöld.	Johan Nyholm.
„ Adam Hierta.	Abraham Malmberg.
„ Daniel Dreffling.	Anders Pelickan.
Lennart Nopp.	Anders Perss.
Blom.	Lars Buth.
Patrick Thomson.	Ehenger.
Goldtsmicht.	Norling.
Henning Palmberg.	Anders Lans.
Olof Rosenberg.	Ephraim Lilliegren.
Casper Sanman.	Nils Wrangell.
Harald Reuterstierna.	Erich Silieström.
Johan Wilhelm Lodhe.	Casper Engelhard.
Otto Koskull.	Johan Weidenheim.

Uxkull.	Gustaf Duwall.
Johan Lindboom.	Champhusen.
Werner Tranfelt.	Wähberg.
Johan Torner.	Alexander Lewcrens.
Thore Wulff.	Hufw.
Petter Hollsten.	Gustaf Posse.
Gabriel Brinck.	Blomhielm.
Johan Fredrik Öller.	Anell. Roos.
Magnus Stiernroos.	Franck. Kruus.
Lennart Hård.	Gustaf Demarck.
Fromert Stahl.	Hans Henning Cronhiort.
Ignatius Engelbrecht.	Norman.
Derich Johan Lodhe.	Allffritin.
Saltza.	Bruhn.
Carl Creutz.	Martins.
Gråberg.	Smidterlow.
Gräll.	

De öfrige döde eller fångne.

Vid staden Bender ordinarie Häffbetiente:

Håffintendenten Hr Gustaf von Düben.
Cammar Herrn Hr Carsten Klinckstierna.
Lijf Medicus Doct:r Samuel Skagge.
Håff Junckaren Petter Cronmarck, dödde j Apr.
Gustaf Cleysendorff.
Pagen Hans Hendr. von Hagen.
Bardberaren Martin Rudolphi.
Barbergesällen Johan Bergqvist.
Lijfknechten Måns Lanck Lars Billing.
Trumpetaren Bengt Neuman.
Martin Lumnitz.
Pukaren Cristian Dolep.
Laqveijer Lars Wahlberg, dödde sidst in Jul 1709.
Johan Hultman.
Erich Holmberg.
Daniel Asp.
Olof Schuf, dödde in medio Juli d:o.
Petter Hielming.

Petter Wahlberg.

Petter Dahlman.

Olof Holm.

Clericiet

Biskopen Doct:r Petrus Malmberg, dödde d. 3 Febr. 1710.

Magister Hernell.

Not. Consist. Michael Enman; skickat till Constantinopell
att blifva hos Hr Envoyen Neugebaur.

Hedenius är antagen i des ställe.

§ 7.

Toht. Ruuth luki seuraavan lehtori E. J. Souranderin tekemän kirjoituksen, jossa huomautettiin parin Hanserecesse-kokoelmassa painetun Suomeakin koskevan asiakirjan ajan tulleen siinä väärin määrättyksi:

Vid hansedagen i Lybeck den 1 Maj 1388 beslöts, att sändebud från Lybeck och Gottland jemte de lifl. städernas skulle uppsöka mästaren och biskoparne i Lifland, och meddela, att Hansan vore sinnad afbryta handeln med Ryssland, samt inbjuda dem att biträda beslutet. Derefter skulle sändebuden bestämma tiden för förbudets trädande i kraft. „Und denne schal men breve senden an den koning van Sweden, an de vogede van Wyborch und Aabo, an de van Stockholme und den steden in Prussen“ med uppmaning att iakttaga handelsförbudet. Den 18 Augusti meddelade (Hanserec. III 374 VIII 929) sedan Henning van Ryntelen Lybeck att Hansans sändebud, vid möte i Dorpat dagen förut, i samråd med Riga, Reval och Dorpat, beslutit förbjuda farten *till Ryssland* och bad staden derom underrätta Sverige och Preussen — för högmästarens bifall hade nemligen lifl. mästaren icke velat garantera. De lifl. städerna, samlade i Riga den 21 Januari 1389 (Hanser. III 415), delgäfvo åter Lybeck innehållet af ett bref från högmästaren, hvori talas om huru Hansan den 1 Maj föregående år, utan de preussiska städernas bifall, beslutit sända ombud till Lifland „dar de boden mit den steden in Liflande forboden hebben, dat nemant mit den Russen handelinghe schole hebben“, och slöto deraf att Preussen icke ville iakttaga förbudet. Deremot hade lifl. mästaren lofvat göra det. Och i ett

postscriptum af den 13 Februari uppmanades Lybeck ånyo att varna Sverige, emedan det förnummits, att så ännu ej skett. Samtidigt upplästes (Hanser. III 413) vid hansedagen i Marienburg den 10 Februari ett bref, deri lifl. mästaren, genom en af sina fogdar, uppmanade de preussiska städerna att sända ombud till ett möte med ryssarne i Narva den 25 juli, och till dess undvika de senare. Sedan äfven Lybecks ombud den 4 April derom anhållit (Hanserec. III 422), beslöto de preussiska städerna samma dag att, för lifl. mästarens skull, iakttaga förbudet till den 25 Juli. *Definitivt beslut om handelsförbudet fattades således i Dorpat den 17 Augusti 1388 af Hansans ombud och de lifl. städerna med bifall af lifl. mästaren.* Märkligt är ännu, att hvarken Ny eller Neuhausen i dessa handlingar nämnas.

I stöd af desamma håller utgifvaren af Hanserecessen före (Hanserec. III p. 476), att äfven följande tvenne ofullständigt daterade skrivelser „unbedenklich in das Jahr 1389 zu setzen seien“, men för dem dock, emedan i den senare talas om gottländska sändebud vid hansedagen, till år 1388.

Reval meddelar herr *Erengisle på Wiborg* den 25 April (Hanserec. III 458) att „de mester van Liflande, mit sinen gebedigern, und de here, de bischop van Darbte, mit sinen riddern und knechten, und de gemeinen stede hir binnen landes“ haft ett möte med ryssarne i Neuhausen, veckan efter reminiscere (Febr. 22—29), som icke ledt till någon uppgörelse. „Unde des so worden de vorbenomeden landesheren to rade mit den steden binnen landes, dat se vorboden hebben Russenlant to sokende und ninerlei handelinge mit en to hebbende, und in de Nu nicht to segelende“, som äfven delgifvits „de overseschen stede“.

Stockholm svarar Reval den 8 Maj (Hanserec. III 459) att det fått Revals bref med underrättelse „det de meyster van Liflande, de biscop van Darpte, mit den menen osterschen steden des over eyn gedraghen hebben Russenlant nicht to sokende, edder ninerleye handelinge mit en to hebbende“. Kunde ej biträda beslutet „eer de sendeboden wedder komen sint, de de erlicken lude van Gotlande hebben ut ghesent, dar de ghemeynen stede to hope sint“. Emellertid kunna dessa bref icke gerna vara af år 1389 äfven af det skäl att lifl. mästaren före den 10 Februari öfverenskommit med ryssarna om ett möte

i Narva den 25 Juli, och detta möte ännu den 4 April ansågs förestående, och ännu mindre af 1388, emedan handelsförbudet först den 17 Augusti kom till stånd. Deremot öfverenstämma de förstnämnda brefven med dem i fråga deri, att i alla talas om ett handelsförbud, men just detta är i de senare, hvad upphofvet beträffar, så olika förbudet af år 1388, att de omöjliga kunna vara från samma tid. *Det i dem nämnda förbudet har nemligen utfärdats af lifl. mästaren och biskopen af Dorpat, i samråd med de lifl. städerna, utan Hansans medverkan.*

Bekant är äfven, att i senare hälften af 1300-talet ännu ett annat handelsförbud sett dagen, nemligen under fejden mellan Lifland och ryssarna 1367—71, och utfärdats just af de nyssnämnda. Utan tvifvel äro derföre de båda brefven från denna tid, och af samma år som följande tvenne med dem i nära sammanhang stående skrivelser.

Reval svarar (1367) (Hanserec. VIII 856) Ernst von Dotzen, fogde på Åbo, att de tyska städerna ännu ej meddelat, om de ämnade iakttaga förbudet mot farten till *Ny och Wiborg*. Kände ej heller hvad Stockholm skulle göra. Lifl. mästaren med sina gebietiger och biskopen af Dorpat hade utfärdat det samma. Dock var farten från Reval till Åbo, Stockholm, Sverige och Nyland tillåten. Lybeck svarar lifl. mästaren Wilhelm von Wiemersheim (Hanserec. I 397 III p. 18) den 27 Oktober (1367) att den ålagt de sina att iakttaga handelsförbudet, „visa et percepta lettera vestra nuper in estate consulibus civitatum maritimarum legata, vetante accessum portus *Ny et loci Wiborg*“, och anhåller att mästaren vid fredsslutet ville bevaka äfven Lybecks rätt.

Utgifningsåret för dessa fyra bref, af hvilka de båda sista, på nog svaga skäl, daterats som ofvan, låter sig nu, med tillhjälp af finska handlingar, närmare bestämmas. Suno Häkanson, som redan 1362 var fogde på Viborg, kallar sig ännu den 23 juni 1368 (Svartboken 204), i ett af honom i Åbo utfärdadt bref, advocatus Viburgensis, och biskopskrönikan uppger att biskop Johannes Petri „excommunicavit Sunonem Haquini capitaneum arcis Viburgensis, qui in Nylandia interfectus fuit“. Johannes Petri valdes till biskop sommaren 1368, och påfvens stadfästelse är daterad den 8 November samma år (Hist. Arkisto II 24). Först som confirmatus eller consecratus, våren

1369, har han väl utfärdat bannlysningen, och Suno Håkanson kort derefter dödats, emedan denne den 14 juli nämnes af iden (Riksark. Perg.-bref 881). År 1371 hade åter Bo Jonsson Viborg. Då Erenigle Nilsson äfven senare, och som det synes, å Bo Jonssons vägnar innehar Viborg, torde brefven böra sättas till tiden efter Suno Håkanssons död och sedan Bo Jonsson tillträdt Viborg, och alla fyra brefven vara af år 1370.

Af de om våren 1367—71 hållna hansadagarna är äfven dagen i Stralsund, den 1 Maj 1370, den enda, vid hvilken gottländska ombud omtalas som närvarande (Hanserec. 522 § 16).

Sedan handeln med Ryssland och farten till Ny redan par år tidigare inskränkts (Hanserec. I. 473), *utfärdades sålunda det definitiva handelsförbudet, med all sannolikhet, efter i Neuhausen, i medlet af Mars 1370, fruktlöst bedrifna underhandlingar med ryssarna.* Den 11 Maj 1370 underrättade Reval herr Erenigle derom. Ett liknande meddelande sändes till Stockholm, som svarade den 24 Maj. Samtidigt brevexlade Reval med Ernst von Dotzen om förbudet. Hansestäderna åter fingo del deraf genom bref af lifl. mästarern, hvarefter Lybeck och Visby midsommartiden beslöto till Lifland sända sina ombud (Hanserec. II 32), och den förra ännu den 27 Oktober anhöll att lifl. mästarern vid fredsunderhandlingarna ville bevaka äfven dess fördel. Fred slöts sedan (Hanserec. II 36) mellan lifl. mästarern och ryssarna, i närvaro af Hansans ombud, den 28 juni följande år i Neuhausen.

§ 8.

Hinnaksi J. H. Vennolan tutkimukselle „Pohjois-Suomen maalaisvarallisuus 16:lla ja 17:llä vuosisadalla. I“, joka muodostaa toisen osan Seuran julkaisusarjasta „Tutkimuksia Suomen taloudellisesta historiasta“, määrättiin 2 m. 50 p.

In fidem:

Kust. Grotenfelt.

Kokous 15 p. helmik. 1901.

Läsnä olivat esimies senaatori K. F. Ignatius sekä jäsenet senaatori Z. Yrjö-Koskinen, professorit J. R. Danielson, E. G. Palmén, M. G. Schybergson, valtioarkeologi J. R. Aspelin, tohtorit A. G. Fontell, A. H. Snellman ja allekirjoittanut.

§ 1.

Esimies lausui, että Seuran jäsenet arvattavasti jo tuntevat sitä isänmaallista historiantutkimustamme uhkaavaa vaaraa, joka nyt on ilmestynyt, kun kysymys on viritetty mitä tärkeimpien valtioarkistossamme säilytettyjen asiakirjojen siirtämisestä sieltä Pietariin, ja että seura sen johdosta oli kokoonkutsuttu neuvottelemaan siitä, mihin toimenpiteihin voitaisiin ryhtyä tämän hankkeen ehkäisemiseksi.

Asiasta keskusteltuansa päätti seura alamaaisella anomuksella kääntyä Hänen Keisar. Majesteetinsa puoleen, ja hyväksyttiin yksimielisesti esimiehen ehdottama, näin kuuluva kirjoitus:

Stormächtigste, Allernådigste Kejsare
och Storfurste!

Då Finska Historiska Samfundet erfarit att fråga blifvit väckt om att från Finlands Statsarkiv öfverflytta till Rikskonsejens i S:t Petersburg arkiv Statssekreteriatets för Finland handlingar för åren 1809—1825, vågar Finska Historiska Samfundet i djupaste underdånighet vända sig till Eders Kejs. Majestät med vördnadsfull anhållan, att Eders Kejs. Maj:t i Näder täcktes behjerta de svårigheter och den hämmsko som uppstode för den finska historiska forskningen i följd af berörda öfverflyttning. Finlands historia är företrädesvis en kulturhistoria. Dess direkta beröringspunkter med de allmänna politiska förhållandena i verlden äro högst få. De handlingar, som förvaras i våra arkiv, belysa derföre också för det mesta endast vårt inre lagstiftningsarbete, vår ekonomiska utveckling samt sedetillståndet under skilda tider. För icke-finske forskare erbjuda de endast undantagsvis något intresse; för finske forskare utgöra de deremot hufvudkällan för skildringen

af deras fäderneslands framfarna öden. Ett rent vetenskapligt kraf bjuder följaktligen att de förvaras här inom landet, der de såsom vetenskapligt material ega värde och för den fosterländska häfdaforskningen äro tillgängliga. Om nu handlingar berörande ett viktigt tidskifte i Finlands historia borttagas från våra egna arkiv uppstår häraf en oersättlig lucka i samlingarna och den på autentiska källskrifter grundade skildringen af detta tidskifte måste deraf lida men. Då det finska statsarkivet står öppet för alla; då de ryska myndigheterna på requisition derifrån kunna utbekomma hvilka handlingar de önska, synes det Historiska Samfundet såsom om något verkeligt behof icke heller påkallade sagda öfverflyttning. I djupaste underdånighet och med full förtröstan till Eders Kejs. Maj:ts högtupplysta omvårdnad om vetenskaperna anhåller Finska Hist. Samfundet derföre att E. K. M:t Nädigst ville tillåta att omförmälda handlingar, såsom utgörande finsk nationalegen- dom, fortfarande finge förvaras i det Finska statsarkivet.

Framhärda med djupaste underdånig vördnad och trohet

å Finska Historiska Samfundets vägnar

— — — — —

Sen ohessa päätettiin, että esimies ja Suomen historian edustaja yliopistossa prof. Palmén yhdessä kävisivät Keisar. Senaatin talous-osaston varapuheenjohtajan hovijahtimestari C. Linderin luona, jonka alaisena valtioarkisto on, asiasta puhumassa.

Tämä pöytäkirja oli kohta pidettävä tarkastettuna.

In fidem:

Kust. Grotenfelt.

Kokous 26 p. maalisk. 1901.

Läsnä olivat esimies senaatori K. F. Ignatius, proff. J. R. Danielson, E. G. Palmén ja allekirjoittanut.

§ 1.

Pöytäkirja 6 p:ltä helmikuuta luettiin ja hyväksyttiin.

§ 2.

Esimies ilmoitti että Seuran ylimääräisessä kokouksessa 15 p. helmik. tehdyn päätöksen mukaan oli Keisar. Senaatille annettu silloin päätetty kirjoitus ministerivaltiosihteeri-viraston asiakirjain siirtämistä vastaan ja valitut henkilöt käyneet Senaatin varapuheenjohtajalle esittämässä Seuran mielipidettä. Niinkuin Seuran jäsenet tietävät, olikin Senaati ehdottanut muuton jättämistä sikseen, mutta Pietarissa oli se siitä huolimatta määrätty tapahtuvaksi.

§ 3.

Ilmoitettiin seuraavat kirjalahjat:

Upsalan yliopiston kirjastolta: *Förrarbetena till Sveriges rikes lag 1686—1736*, utg. af W. Sjögren, I, Upsala 1900;

Turun Historialliselta museolta: jäljennös Turun yliopiston fundatsioni-kirjasta;

Ruotsalaiselta kirjallisuusseuralta Suomessa: *Förhandlingar och uppsatser*. 14. 1900. (Skrifter 47), Hels. 1901; ja

Finsk Militärtidskriftin toimitukselta n:o 2 tältä vuodelta.

§ 4.

Kirjankustannusliike Söderström & Kumpplta tulleen kirjeen johdosta, jossa pyydettiin Seuran myötävaikutusta Suomea koskevan tieto-sanakirjan aikaansaamista varten, päätettiin vastata, ett'ei Seura semmoisenaan katsonut voivansa tähän hankkeeseen ryhtyä, vaan kehoittaa kustannusliikettä kääntymään yksityisten asiantuntiajn puoleen.

§ 5.

Prof. Palmén esitti muutamia puolalaisista lähdekokoelmista, prof. Mikkolan avulla, kääntämiänsä Juhana herttuan historiaan kuuluvia tietoja, ja lupasi niistä tehdä kirjoituksen Hist. Arkistoon.

§ 6.

Esimies mainitsi yliopiston kirjastossa katselleensa Fredr. Cygnæuksen siellä säilytettyjä historiallisia kokoilemia ulkomaisista arkistoista ja teki niiden sisällyksestä selkoa:

Under sin långvariga resa i Södra Europa 1843—1847 anställde Fr. Cygnæus, såsom känt, historiska forskningar företredesvis i arkiven i Venedig, Montpeiller och Paris, och utgaf efter sin återkomst hem ett häfte handlingar under titel „Bidrag till de Nordeuropeiska folkslagens historia hämtade ur sydeuropeiska källor“. Häftet innehåller, förutom några bref från 1500 och 1600 talen, för det mesta handlingar belysande Franska regeringens förhållande till Sverige under Karl XII:s krig i Polen och vistelse i Turkiet. Emellertid utgör det sålunda offentliggjorda endast en ringa bråkdel af den samling urkunder, som Cygnæus afskrifvit, och hvilka nu förvaras å härvarande universitets bibliotek. Samlingen omfattar 20 häften, delvis inbundna in 4:to, delvis bestående af lösa blad. Någon kronologisk ordning finnes icke i dem, och läsningen försvåras ofta af otydlig, synbarligen endast för afskrifvaren sjelf afsedd handskrift. Då det emellertid kan vara af gagn för kommande forskare, att ungefär veta, hvilka upplysningar här stå att finna, har jag, som tillfälligtvis blädrat igenom dem, trott en kort redogörelse öfver den allmänna beskaffenheten af dessa handlingar kunna intagas i våra protokoller.

Manuskriptsamlingen innehåller förutom de redan publicerade ytterligare en mängd bref från och till franska hofvet rörande Karl XII:s krig och politik, men derjemte äfven handlingar rörande polska förhållandena i fortlöpande tidsföljd från 1640, hemtade ur franska utrikesministerii arkiv. Särskildt synas brefven och rapporterna rörande underhandlingarna som föregingo och efterföljde fredstraktaten i Oliva kunna erbjuda intresse. Af urkunder från 1500 talet må nämnas ett bref från franska sändebudet i Wien till Karl IX i Frankrike af d. 7 november 1573 „sur le mouvemant de guerre de la Suède contre la Finlande et sur les affaires de Pologne“. Rubriken är dock oriktig, ty i brevet berättas att kungen af Sverige sändt „une bien grosse armée en Finlande contre les moscovites“, och brefskrifvaren tillägger upplysningsvis: „Le pays de Finlande comme sait Votre Majesté appartient au roy de Suède et confine avec celui de Moscovite et la Livonie“. Bref rörande Danmarks och Sveriges förhållanden adresserade till kejsar Karl V och konung Filip II finnas från 1558. Likaså par bref från Gustaf Wasa till Frans I af 1543. Bland akter rörande Sve-

riges och Polens stridigheter under slutet af 1500 och början af 1600 talet förekomma bref vexlade emellan Johan III och Stefan Bathory, äfvensom en relation af konung Sigismund till tyska kejsaren rörande „causa et progressus belli moscovitici breviter comprehensa et ad Caesarem pro informatione missa“. Från 30 årens krig finnes en memoire om Banérs fälttåg 1636, 1638 och 1639. I allmänhet förekomma en mängd skrifvelser från och till franska sändebuden vid de nordiska hofven under Richelieu's, Mazarins och Ludvig XIV:s tider. Slutligen innehålla manuskripten talrika afskrifter ur drottning Kristinas brevvetling i Rom.

Redan af detta ofullständiga referat framgår att den direkta skörden ur dessa akter för Finlands historie icke är stor. Härtill kommer att några, om icke många, af handlingarna säkerligen redan äro tryckta och antagligen delvis varit det redan före afskrifvandet. I alla fall torde dock ett och annat för forskningen obekant faktum ur samlingen kunna uppdagas, hvarföre kännedomen om dess tillvaro kan vara af gagn isynnerhet för den, som vill behandla de diplomatiska relationerna emellan Sverige, Polen och Frankrike under 17:de seklet.

In fidem:

Kust. Grotenfelt.

Kokous 30 p. huhtik. 1901.

Läsnä olivat esimies senaatori K. F. Ignatius, proff. J. R. Danielson, E. G. Palmén sekä allekirjoittanut.

§ 1.

Edellisen kokouksen pöytäkirja luettiin ja hyväksyttiin.

§ 2.

Prof. Danielson mainitsi että fl. kand. U. Lehtonen, joka par'aikaa oleskelee Venäjällä historiallisia tutkimuksia varten Aleksanteri I:n ajalta, on saanut oikeuden vapaasti käyttää venäläisiä arkistoja, ja ehdotti sen johdosta että Seura kustan-

taisi hänen mahdollisesti tapaamiensa tärkeämpien Suomen historiaa koskevien asiakirjojen kopioimisen ja hankkimisen, Seuran hallussa olevasta rahastosta erittäin senaikuisten asiakirjain hankkimista ja julkaisemista varten. Seura hyväksyi ehdotuksen.

§ 3.

Ilmoitettiin seuraavat kirjalahjat:

Suom.-ugril. seuralta: Aikakauskirja XIX, Hels. 1901, ja Finsk Militärtidskriftn toimitukselta vihot 3, 4 tältä vuodelta.

§ 4.

L. G. Haartmanin kirjeet valtioneuvos J. P. Winterille päätettiin, ennen jo tehdyn päätöksen mukaisesti, julkaista paria aikaa painettavassa Hist. Ark:n osassa.

§ 5.

Esimies esitti Seuralle Tukholman valtio-arkistossa kopioimansa inventerausluettelon Kajaanin linnasta v:lta 1681:

„Inventeringslängd öfver Kajaneborgs slott år 1681.

A:o 1681 d. 10 Martij bleff effter Hr Barons och Landzhöfdingens högvälborne Didrich Wrangels Imposition, af Under-tecknade Inventerat vedh Cajanaborgz befästningh och funnit som föllier:

Befästningen.

Sträckmurarne på både sijdor emellan Rundlarna

äre i	{	Lengden	65 al:r
		Bredden	42 al:r
		Högden	16 al:r
		Tiäckheeten	6 al:r

Och vedh hvar Mur een Rundel Öster Söder och Vester Närr Nembl.

Rundelen på Öster Söder omkringh	14 al:r
På Väster Närr omkringh	14 al:r
En fyrkantigh Pärt på hvar sydan vedh Öster	16 al:r

Port hvalfvet på Norre sijden 13 al:r
Ähn port hvalfvet på södre sydan 15 al:r

Två slotz Portar medh Jären bultar igenom slagne.

En lönport, genom tvenne Öster Söder Rundlar, med Järenbultar igenomslagne, och före föreskrefne Lön Port een andre Port 4 1/2 al:r emelan och een Järenstångh öfver, der kan sättias Låås före, som vender sigh inn i Rundelen.

I Öster Söder Rundelen, under 2 andre Rundlar medh Jären beslagne dörrar och Låås, och een Rundel framför dhe Rundlar och Källare dören som vänder sigh der inn medh 2 Paar dörr Jären.

Een Stoor hvälfdh Källare medh Jären beslagne dör och Stäcklåås före.

Väster Norre Rundelen in vedh grundvahlen. 1 Profvianthuus der uthi ähr 4 Lårar, och inn i muhren een Kruut-Cammar, och ähn een lijten Lönkammar, medh dör Jären och Låås.

I samma Rundel ett Profvianthuus medh Lårrar. Jären och Låås före.

Husen Innom Slåtmuren.

1. hvalffdh stuga af Steen straxt under Södre Porthvalfvet på högre handen, medh Spyss, Spiäldh, Boordh, Benkiar, Fönster, Bakungh, döhr och Låås, samt Källare der under.

1. Vachtmestar Cammaren der backom sammaledes hvalffdh medh Ett litet fänge torn der iempte i Muren.

2. Stufver dito af Steen hvalfde på vänster handen om Porten, medh Spys, Spiäldh, fönster, Bordh, benkar, dörrar och Låås, samt hvalffdh förstugu der emelan.

1. Stufva der geent moth på Norre sidan med Spyss, Spiäldh, Bordh, bänkiar, fönster, dör och Låås samt Kruuth Cammar der bakom.

1 Kiök der gent emot medh Spyss-backstugu, hyllor och kellare under gålfvet, döhr och Låås samt förstugu emelan förbemelte Stufva och Kiöket, alt hvalffdh af steen.

1 Stufva Öster om Norre porten och förstugu af Steen medh biälketaak, Spys, Spiäldh, bordh, Bänkiar, döhr, Låås,

uthan fönster. Emelan bem:te Stuffva och Porthvalfvet ett fånge ruum i Muhren, och på sielfve, en Rust Cammer aff trää.

1 Nastufvu af Steen hvalfdh åfvanpå näst förbem:de Stugu som ähr brukat till Cantzlij, medh Spys, Spiäldh, Fönster, Bordh, Bänkiar, döhr, lås, och farstugu framföre.

1 Steen Nastufvu vedh Östre Söder Rundelen, medh biälke taack, Bordh, Bänkiar, Spys, Spiäldh, fönster, dör och låås, sampt ett stort fångetorn der bakom under Batriet.

Artollerie Saaker.

- 2 st. Järenstycken medh Läder . . . 8 pundige.
- 2 st. Smärre dito ohngefähr 3¹/₂ ”
- 2 st. Ähn mindre d:o ohngefähr . . . 1¹/₂ ”
- 2 st. Muhlhakar el:r Falkenetter.
- 4 st. Cammarstycken der af 1 Söndrigdt.
- 1 st. Laddskiöffel aff Metall.
- 1 st. d:o aff Jären.
- 2 st. Lundtestockar.
- 2 st. Gambla stora Stycklåder.
- 8 st. Gambla styckehiul.

Gevähr.

- 152 st. Flinta Musqveter.
- 129 st. Lunte Musqveter.
- 10 st. Musqvete pijpor medh någre Låås till.
- 1 st. Musqvete Lodhfärma medh 12 Ruum.
- 29 st. hela Pampar eller Undergevähr.
- 11 st. Skarffvade Dito.
- 100 st. Bandler.
- 1 st. gammal Pfana.
- 4 st. Trummer.
- 18 st. Musqvete gafflar.
- 3 L& Lundta.
- 99 st. Långa Pyckar.
- 8 st. hillebårdar.
- 2 st. d:o Söndriga Järn Uthan Skafft.

Ammuuition.

- 5 t:r Kruuth större och smärre.

- 3 st. halff åhmar dito.
- 930 st. Smärre och större Styckekuhlår, dhe svåhraste af 8 pundige: der iblandh een stoor dheel falkonett kuhlår.
- 1716 st. Musqvete eller blykuhlor.
- 52 st. Schroot eller Järn Skråå.
- 1 $\frac{1}{2}$ Tacka bly.

Materialer sampt annan Jären redskapp
och husgeråd.

- 1 st. Långyxa.
- 2 st. Järenstörar.
- 3 st. Järenskiöfflar.
- 1 st. Käxyxa.
- 1 st. Issbildh.
- 1 st. Tälbyla.
- 1 st. Anckar om 2 *L*ē
- 2 st. Eldhgafflar.
- 1 st. Järenkädia om 19 al:r längh.
- 1 st. handeqvarn.
- 2 st. Tågh eller Lijnor att opvinda bryggian.
- 1 st. Sâyare medh kläcka till.
- 1 st. Jären flagga lööss.
- $\frac{1}{2}$ t:a rödkryta.
- 1 st. gammal odugligh koppar ketill.
- 2 st. Nafvar.
- 1 st. Steen knöster.
- 5 st. Tasklåås.
- 1 st. fånge bult medh Järenkädia.
- 3 st. fånge Jären.
- 1 st. Slypzteen medh Jären veeff.
- 1 st. Steefva.

På Södre Sydan om fästningen.

1 broo, mäst svarfvadhe knappar på beggie sydor, sampt 8 st. Uthuggne beläten, ähr i Längden in Alles medh Vindbryggian tillhoopa 162 al:r.

- 1 gammal förfallen fothladha.
- 2 st. gamla Vatn och squalteqvarn medh dess tillbehör.

På Närre Sydan.

1 Slätzbroom i Längden tillika medh vindbryggian 83 alr.
1 Broo dito vedh fasta landet på Båhlvärket, åhr i Lengden 325 alr.

1 st. gammal Badstugu.

1 st. gammal Stall.

2 st. gamle förfallne bodar.

1 st. gammalt fähuus och 1 aldeles förfallen gammal Smidia uthan taak. Bohlvärcken omkringh Slättet åhr mäst förfalldne, af flodvatten, sampt mehrendels tackbråderne förrättade. Actum ut supra.

I. Forsman.

L. S.

Hindrik Gråå.

L. S.

Samuel Långh.

L. S.

Carl Kranck.

L. S.

Ähn är afsatt emot dhen Spanmåhl som efter 631 åhrs Inventarium finnes varit vedh Caianaborgh Ett hundrade femtyo tr 150 tr.

Noch emoth 68 *L \bar{n}* gäddor och 20 *L \bar{n}* Smör som effter Dito Inventarium, och met sådane pertzedlar infinnas, åhr Trettijo och åtta tr Snanmåhl afsatt 38 tr.
188 tr.

Datum Cajanaborgh d. 11 Martij 1681.

I. Forsman.

Hindrik Gråå.

Carl Kranck.

Att föreskrefne Copia åhr lijka lydande medh sielfva originallet, Attestere

Gustaf A. Sparre.

Jöran Tadtryx(?)“.

Denna inventering torde skett med anledning af att majoren Johan Forsman, stamfader för den talrika Forsmanska slågten i Finland, kort förut tillträdt kommandantsysslan på Kajaneborg. Henrik Gråå, som jemte Forsman är en af in-

venteringsmännen, var kapten och blef tolf år derefter (1693) sjelf kommandant på slottet.

§ 6.

Samoin esimies luki kuninkaan avoimen kirjeen 11 p:ltä tammik. 1683, jolla talonpoikien pyynnöstä suostutaan siihen ett'ei ruotujakolaitosta toimeenpanna Pohjanmaalla, vaan sotamiesten otto jätetään entiselle kannalleen; se kuuluu:

*Öppet Bref för allmogen aff Knechte Sochnarne i Österbottn
Dat. Stockholm d. 11 Januarij 1683.*

Vij Carl etz. Giörom här med vitterligit, att aldenstund våre trogne undersätare, samtel. gemene allmogen utj Knechte Sochnarne i Österbottn, hafve ibland annat uppå Landzhöfdingens oss älskelig Vällb:ne Didrich Wrangels, dem vid det anställte mötet utj Sahlo d. 16 Martij 681 gjorde proposition, om et vist Tahl Knechte håld, sig förklarar, att hällre vilja blifva vid utskrifningen på sätt och viss som den samme förr på allmäne Riksdagar har varit vedertagit och beviljat, eller framdeles påbiudas och beviljas kunde, och bejaka till Regimentets ständiga complet hållande af et vist tahl, anhållandes derjämte i underdånighet, att enär Knechte skätet faller på Enstaka Bonde eller enda mans hjelp, vid sådan händelse då nådigt tillåtas måtte Vederbörande at få lösa sig ifrån Knecht tjänsten med Penningar effter förriga bruuk och vahna, på det hemmanen derigenom icke må förfalla i ödesmåhl, utlofvandes jämväl icke allenast at underhålla Uhleåborgs fästning, Residencet Korsholm och Hospitalet Cronoby, med Slättzved, och Hospitals Kyrkian, utan och de samma effter sin yttersta förmåga reparera och vid macht hålla, aldeles som gammalt varit hafver, och som de till större trygg- och säkerhet begiära nu derföre Vår nådige Stadfästelse. Så hafva Wij af Gunst och Nåde, i anseende till deras underdånige villig- och redobogenhet, att effter yttersta deras Krafter och förmågo främja Vår dienst och försvara Landets gräntzor, der till beviljat, eftersom Vj och här med, samt i Krafft af detta Vårt öpne bref, nådigst gille och ock bekräffte, hvad med ber:de allmoge i så måtto är slutit och afhandlat; Försäkrandes dem och ock de-

ras Barn och effterkommande, att de tryggel:n skola blifva der vid skyddade och handhafde, så länge de värkel:n och ovä-gerl:n fullgiöra hvad dhe i så måtto sig tillföbundit hafva. Till yttermehra visso etz. Stockholm d. 11 Januarij 1683.

Carolus.

E. Lindschiöld.

§ 7.

Allekirjoittanut esitti

Muutamia tietoja Sjunbyn ja Pikkalan kartanoitten arkistoista.

Joku vuosi sitten oli minulla tilaisuus tarkastaa näitten vanhojen, viimeksi Adlercreutzin suvussa olleitten kartanoitten asiakirjoja. Vaikka ne eivät suinkaan olekkaan täydellisinä ja yhtenäisinä säilyneet, ja vaikka ovatkin yksityistä laatua, koskien tiluksia taikka niiden omistajain yksityissuhteita, sisältävät ne kuitenkin yhtä ja toista, joka ansainnee tutkiain yleisempääkin huomiota, ja tahdon sentähden tässä lyhyesti niistä seuralle mainita.

Vielä muutama vuosikymmen sitten oli Sjunbyssä säilytetty kaksi keskiaikaista tuomiokirjettä, laamanni Matti Martinpojan antama keräjillä Lohjalla v. 1442 ja tuomarinsijaisen Knut Olavinpojan keräjiltä Siuntiossa 1468, vaan originalit lahjoitettiin silloin pois ja ovat nyt onnellisesti joutuneet valtioarkistoomme. Jälkimäinen on sisällykseltäänkin huomattava, se kun sisältää erään rajasopimuksen Lohjan ja Siuntion välillä ja sen rikkomisesta määrää „ath hvilken her nagadh thalar på thaa skal han giffva Konungsmannen xv mark och Sancte Lars j pund vax“. Tahtomattansakin tulee ajattelemaan, eiköhän tämä ollut yksi keino, jolla „pyhä Lauri“ Lohjalla hankki tarvittavat varat seinimensä koristamiseksi!

Sjunbyn (suomeksi myöskin Siuntkylä) ja Pikkalan kartanot eivät kauvan ole olleet yhdessä, vaan vanhempina aikoina, kuten tunnettu, kuuluneet eri omistajille.

Sjunbyn entisistä vaiheista kertoo eräs tunnetun Henrik Thomas Adlercreutzin tekemä kirjoitus „Siundby Gårds med Tillhörigheters handlingar och skrifter, sammandragne 1788“,

jota Lagus on käyttänyt teostansa varten Suomen aateliston kartanoista. Siinä mainitaan omistajina Lasse Skytte 1417, Hindrik Rafvaldsson 1539, Nils Jespersson med skiftesbröder 1545, sitten Jacob Hindriksson (Hästesko) 1561—68, Claes Åkesson Tott 1581, Hindrik Claesson Tott 1593 ja hänen leskensä Sigrig Vase 1605, Åke Hindriksson Tott ja Claes Åkesson Tott, joka 1650-luvulla myi Sjunbyn Kristiina kuningattarelle. Tämä läänitti sen Gustaf Sparre Larssonille, jolta se kuitenkin kohta siirtyi E. J. Creutzille. — Tallella olevat asiakirjat näyttävät sittemmin että se 1689 on E. J. Creutzin perillisiltä reduceerattu, mutta leski Maria Söfverhielm saanut luvan siitä tehdä ratsupalvelusta. V. 1698 on se kuitenkin eversti Otto Vilhelm Löwenillä, joka myy sen sotakamreeri Thomas Teuterströmille (v. 1700 aat. Adlercreutz), joka oli talonpojan poika Teutarista (Lohjalla) ja palveluksellansa reduktionsilaitoksessa oli kohonnut arvoon ja rikkauteen. Sitten se tulee tämän tyttären Helenan ja hänen miehensä Otto Mauritz Krebsin haltuun.

V:lta 1539 on eräs „Erik Flemingin tuomiokirjasta“ kopioitu tuomio, jonka Henrik Henrikinpoika Dönisbystä (kopiiossa väärin „Erik“) Nils Grabben puolesta on antanut Siuntion keräjällä Erik Hokonssonin läsnäollessa, joka silloin oli herra Erik Flemingin puolesta linnan-isäntänä Raaseporissa.

Huomattava on eräs asiakirja 1660-luvulta, jossa puhutaan muutamasta niittyjen panttauksesta, joka oli tapahtunut „rouva Sigrig Tottin äidille 60 tai 70 vuotta sitten“ ja siis näyttää, että kuningatar Kaarina Maununtytär siihen aikaan on Sjunbyssä oleskellut ja nähtävästi tilaa hoitanutkin tyttärensä puolesta.

Huomattavia on myöskin pari inventeerausluetteloja kartanosta 1600-luvun lopulta. Toisessa v:lta 1694 mainitaan m. m. „fange huus medh trähästen i behälld“. Samoin sanotaan että ylisillä: „een hoper gambl. och drij Bildhuggar arbete på vinden, igenom hvar andra kastat, ligger, att ingen kan förstå eller veta hvad de hafva varit eller hvar till ährnade“.

Varsin valaisevia kultuuriolojen tutkialle voivat luullakseni olla laajat pesänkirjoitus-kirjat kunink. rahanvartian Thomas Adlercreutzin ja hänen vaimonsa Sophia Ehrenborgin jälkeen (v:lta 1714). Ne luettelevat yksityiskohdittain heidän jälkeen jättämänsä runsaan perinnön: kuusi tilaa Suomessa „nykyään vihollisen vallassa“ (Boe, Kusala, Rådskog, Sjunby,

Ekenäs, Tötär); puhdasta rahaa 21,610 talaria vaskirahaa; juveleja, kultaa, hopeaa; kaikellaisia kaluja (m. m. 10 Contrafait, esim. yksi esittävä: K. Carl XII till häst — 24 talarin arvoinen —, toinen samoin K. Carl XII (7 1/2 tal.), Hercules, Timor Domini, Ulrica Eleonora, „1 st. salig Räntmästarens“ y. m.); laivan-osa; saatavia, varmoja ja epävarmoja, j. n. e. — Toinen pesänkirjoitus koskee perintöä hovioikeudenneuvos Eric Adlercreutzin jälkeen († 1741).

Muista asiakirjoista mainittakoon muutama tuomio v:ltä 1675 tuolipaikoista kirkossa (Sjundbyn ja Svidjan välisessä riidassa); kirje Joh. Gezeliukselta 28 p. tammik. 1708 samasta asiasta; Otto v. Krebsin valituskirja v:ltä 1733 kirkkoherra mag. Johan Forteliusta vastaan ja siihen liitetty lukkarin antama todistus että kirkkoherra juopuneena on saapunut jumalanpalvelukseen kirkossa, m. m.

Pikkalan kartanon asiakirjat ovat peräti vaillinaisia. Vanhin on eräs ote „Erik Flemingin tuomiokirjasta“ v:ltä 1550, jolloin hänen leskensä Hebla Siggisdotter vaihtaa itsellensä erään saaren Sandholmen 6 ruispannista ja 6 ohrapannista ynnä pannista rukiita ja pannista ohria hyväntekiäisiksi, „i vehlgofvo“. Muista Pikkalan omistajista mainitaan asiakirjoissa Peder Baneer; „jungfru“ Margretha Baneer 1658; 1664 myy valtaneuvos Claes Stiärneskiöldh Svidjan ja Pikkalan valtaneuvos Erick Flemingille; 1755 ovat mainitut talot Christian Reuterholmilla, ja 1815 myy Louise Charlotte Reuterholm useita tiluksia kruunuvouti C. F. Juseliukselle.

In fidem:

Kust. Grotenfelt.

Kokous 24 p. toukok. 1901.

Läsnä olivat esimies senaatori K. F. Ignatius, toht. Aug. Hjelt ja allekirjoittanut.

§ 1.

Edellisen kokouksen pöytäkirja tarkastettiin.

§ 2.

Ilmoitettiin tulleeksi seuraava kirjalahja:
Teollisuushallitukselta: Suom. Vir. Tilasto. XVIII. Teol-
lisuustilastoa 15,2. 16,1. Hels. 1901.

§ 3.

Päätettiin uudestaan julistaa Äyrämöisen palkinto haetta-
vaksi ennen kuluvan vuoden loppua.

§ 4.

Seuran julkaisuista päätettiin panna sivun pituinen ilmoi-
tus aikakauskirjaan „Finnisch-ugrische Forschungen“.

§ 5.

Ilmoitettiin senaatori Yrjö-Koskisen antaneen Seuran kir-
javarastoon tähän saakka hänen huostassaan olleet painokset
„Historiallisia tutkimuskokeita“ nimistä sarjaa, jolla nimellä
yhteen aikaan painettiin Suomen historian opiskeliain opin-
näytteitä yliopistossa.

§ 6.

Toht. Hjelt mainitsi kaikista seurakunnista koonneensa ja
järjestäneensä säilyneitä tietoja syntyneistä ja kuolleista vu-
sittain v:sta 1721 alkaen ja kääntymällä asianomaisten kirkko-
herran-virastojen puoleen saaneensa nämä tiedot jotenkuten
täydennetyiksi, joten tarjoavat varsin arvokkaan lisän entiseen
väestön-tilastoon.

In fidem:

Kust. Grotenfelt.

Kokous 1 p. lokak. 1901.

Läsnä olivat esimies senaatori K. F. Ignatius, prof. K.
G. Leinberg, toht. K. R. Melander ja J. V. Ruuth sekä alle-
kirjoittanut.

§ 1.

Edellisen kokouksen pöytäkirja tarkastettiin.

§ 2.

Ilmoitettiin seuraavat kirjalahjat:

Ruotsin valtioarkistolta: Meddelanden från Svenska Riksarkivet, XXV, Stm 1901;

Upsalan yliopiston kirjastolta: Förarbetena till Sveriges Rikes lag 1686—1736, II, Ups. 1901; Stockholms stads privilegiebref 1423—1700, II, Ups. 1901; K. A. Fryxell, Om svenska biskopsval u. medeltiden, Ups. 1900; E. Billing, Luthers lära om staten, Ups. 1900; K. Nordlund, Den svenska reformationens allmänna statsrättsliga ideer. Stm 1900; C. Öhlander, Om den svenska kyrkoreformationen uti Ingermanland, Ups. 1900; E. Herlenius, Erik-Jansismens historia, Jönk. 1900; O. Alin, Ett bidrag till Hans Järtas biografi, Ups. 1899; O. Alin, Förhandl. om allianstraktaten mellan Sverige och Ryssland af den 5 April 1812, Ups. 1900; O. Alin, Svenska statsrådets protokoll i frågan om förbundet med Ryssland 1812, Ups. 1900; A. Andersson, Upsalan universitets matrikel. 1. 1595—1632. (Inbjudningsskrift), Ups. 1900; Exposition universelle de Paris 1900. Suède, Enseignement superieur etc. Catalogue. Upsal 1900;

Suom.-ugrilaiselta seuralta: O. Kallas, Die Wiederholungslieder der estnischen Volkspoesie, I, Hels. 1901;

Tilast. Virastolta: Suom. Vir. Tilasto. VI. Väkiluvun-tilasto. 31. Hels. 1901;

Finsk Militärtidskriftin toimitukselta: vihot 5—7 v:lta 1901;

prof. K. G. Leinbergiltä: Handlingar rör. Finska skolväsendets historia, 4 delen, Hels. 1901.

§ 3.

Prof. Leinberg jätti Seuran kirjastoon säilytettäväksi muutamia ruotsalaisia sanomalehti-numeroita, jotka sisältävät kirjoituksia A. E. Nordenskiöldin sukuperästä ja hautauksesta sekä Kustavi III:n veljen Kaarlo herttuan aviosuhteista („En svensk drottning Draga“).

§ 4.

Prof. Leinberg esitti Suomen yleisten opetuslaitosten järjestelyä varten asetetun kommissionin pöytäkirjasta 24 p. syysk. v. 1818 Gust. Renvallin tekemän tiedon-annon, että kreivi Rum-

jantsov on luvannut kustantaa suomalaisen sanakirjan julkaisun ja kehoittanut häntä rupeamaan sen toimittajaksi; ja koska on katsonut velvollisuudekseen suostua „så mycket hellre, som ett sådant länge saknadtt verk för Finland och dess Språk är outhärligt, och dessutom ett så frikostigt anbud om dess utgifvande en annan tid torde vara osäkert att påräkna“, pyytää hän vapautta kommissionin sihteerin toimesta, joka hänellä on ollut.

§ 5.

Samoin prof. Leinberg esitti erään Kalliolinnasta 16 p. jouluk. 1844 päivätyyn kirjeen Frans Johan Rabbelta Saara Wacklinille (kopioitu Mellinin papereista Tukholman kunink. kirjastossa) .Alkuun on painettu kaunis Kalliolinnan kuva.

Värdaste Landsmanninna!

Både min egen lust och artigheten hade fordrat att jag långt före detta besvarat Mamsell Wacklins ärade och värderade skrifvelse. Men då jag önskade att tillika kunna lemna något svar på propositionen om inrättande af någon anstalt för Döfstumma i Finland, har jag velat uppskjuta med svaret till dess jag äfven härför kunnat göra besked. Nu har jag ock beslutit att å mitt Kalliolinna, som änteligen är fullt färdigt, inrätta någon sjukvårds Anstalt i fosterländskt syfte. Bestämmandet af Inrättningens art och närmare beskaffenhet beror dock ännu på det större eller mindre understöd jag kan hafva att af Finska Kronan härvid påräkna. Så snart detta blir afgjort, anträder jag en resa öfver till Stockholm för att taga dervarande inrättningar i närmare skärskådande och bestämma mig för arten och beskaffenheten af min patriotiska välmening. Under några månaders vistelse i Stockholm hoppas jag då blifva i tillfälle att personligen urskulda den oartighet jag nu har måst låta komma mig till last.

I dessa dagar har jag änteligen kommit i tillfälle att genomläsa de kärkomna 100 minnena från Österbotten. De hafva lifligt i mitt minne återkallat den glada tid jag var lycklig att få tillbringa i denna landsort. Särskildt anser jag mig vara Mamsell Wacklin tack skyldig för alla de allvarsamt hållna sanna historier der förekomma, såsom bland annat berättelsen

om Mannises Lisu, hvilken sjelf sätter lök på laxen på det mitt påstående, att den gamla goda Svenska Lag, vi här lefva efter, icke just alltid är den rättvisaste och billigaste. Isynnerhet är straffbalken och stadganderne om Qvinnans förhållanden de olempligaste, åtminstone i vårt upplysta tidevarf. — Att mången önskat dessa minnen mera smickrande för hemorten och ofta än mindre sanningsenliga är ingen under. Huru våra tidningar yttrat sig om boken, som för vissa yttranden torde måsta förbjudas af Censuren, är väl redan bekant. Jag har hört mången yttra, att dylika minnen, kanske i litet allvarsammare och mera strängt-historisk stil, måtte offentliggöras äfven från andra delar af landet. Att emellertid härvid utelemna all chronique scandaleuse torde icke vara så lätt att göra, som att säga.

I förmodan att innan kort få uppvakta Mamsell Wacklin i dess egna Stenhus (sådant berättas här), och försäkra om en fosterländskt sinnad Landsmans fortfarande aktning och tillgifvenhet, tecknar med estime

Min värda Landsmanninnas

ödmjukaste tjenare

Frans Johan Rabbe.

§ 6.

Vielä prof. Leinberg huomautti eräästä keskiaikaisen Bitz-suvun sukutaulusta, joka tavataan And. Nobergin Upsalassa 1743 Joh. Ihren johdolla julkaisemassa väitöskirjassa „De meritis et fatis Joannis et Olai Magnorum, pars posterior“, ja jonka tekiäksi siinä mainitaan O. Dalin. Tämä sukutaulu on seuraavan näköinen:

Schema Genealog. Bitziorum.

Lydete af Kern i Westphalen.

Clas Diäkne til Nynäs, Bengt Biss.

Thomas Bitz.

*Catharina, ägte Hen-
ric Olofsson Horn
af Åminne.*

*Clas Henriqueson Horn,
alla Svenska Hornars
Stamfader.*

Sissela, ägte H. Clas

*Flemming, alla Sven-
ska Flemmingars
Stamfader.*

Magnus Flemming.

Conrad Bitz,

Biskop i Åbo.

Anna, ägte Henric Bitz den äldre.

Clas Bitz

Knut Bitz

Eric Bitz

Henric Bitz

Eric Bitz.

Arvid Bitz

til Nynäs.

§ 7.

Toht. Melander esitti Ruotsista hankkimansa läänitysluet-
telon viltta 1618, joka on täydennyksenä Jesper Matinpoika
Kruusin luetteloon samalta vuodelta siinä, että edellinen mai-
nitsee myöskin läänityksistä tulevat veromäärät, ja katsottiin
se sopivaksi painattaa yhteydessä toisten samallaisten läänitys-
luetteloitten kanssa edellisiltä vuosikymmeniltä, jommoisia Seura
jo ennenkin on muutamia kopioittanut.

In fidem:

Kust. Grotenfelt.

Kokous 30 p. lokak. 1901.

Läsnä olivat esimies senaatori K. F. Ignatius sekä jäse-
net senaatori Z. Yrjö-Koskinen, proff. J. R. Danielsson, E. G.
Palmén, toht. A. H. Snellman, K. R. Melander, Aug. Hjelt ja
allekirjoittanut.

§ 1.

Edellisen kokouksen pöytäkirja tarkastettiin.

§ 2.

Ilmoitettiin seuraavat kirjalahjat:

Ruotsin kauppakollegiolta: Sveriges land och folk, hist.-
stat. handbok, på off. uppdrag utg. af G. Sundbärg, Stockholm
1901;

Kirkollis-asiain toimituskunnalta: Komitébetänkande från
Delegationen för afgifvande af betänkande ang. restaureringen
af Åbo domkyrka, Hels. 1901, ynnä siihen kuuluvat kuvat;

Turun hist. museolta: Bidrag till Åbo stads historia XII,
Hels. 1901; ja

Säästopankkien tarkastajalta: Bidr. till Finlands off. stat.,
VII A, Sparbanks-statistik 10, Hels. 1901.

§ 3.

Koska suurempi osa vahtimestarin tehtävistä on siirtynyt
tieteellisten seurojen talon vahtimestarille, päätettiin alentaa

seuran vahtimestarille maksettava palkkio 40:een markkaan vuodessa.

§ 4.

Prof. Palmén antoi seuraavan esityksen *suomalaisen sensuurikiellon v:ta 1850* yhteydestä Venäjän senaikuisten valtiolisten tapausten, erittäinkin n. s. Petrashevskin salaliiton kanssa v. 1848:

Tunnettu sensuurikielto vuodelta 1850 on usein ollut tutkijain huomion esineenä, mutta hämärässä ovat sittenkin ne syyt, jotka lähinnä aiheuttivat tämän surkean tapauksen. *Th. Rein* on Snellmanin elämänkerrassa huomauttanut, että Nikolai keisari yleensä on ollut suopea suomalaisille kieliharrastuksille, ja olettaa äkkiä ilmaantuneen päinvastaisen suunnan olevan sillä tavoin selitettävissä, että ruhtinas Menschikoff sekä hänen kauttansa hallitsija olisivat eräitten Suomen miesten toimesta tulleet vakuutetuiksi meikäläisten kieliharrastusten vaarallisuudesta. Varma onkin, ettei tällaisia viittauksia ole säästetty; parooni von Klinckowströmin vuonna 1847 senaatissa antama lausunto suomen kielen professorinviran perustamista vastaan, — lausunto, josta *Rein* on lyhyen otteen julaisut ja jonka *Setälä* on 1901 vuoden *Valvojassa* (siv. 411) kokonaisuudessaan painattanut, — on siinä kohdin kyllin valaiseva. Tavallisesti lieinee kuitenkin oletettu, että muitakin ilmiantoja olisi tehty, joista lopullinen tulos olisi lähtenyt.

Tässä asiassa on kuitenkin löytynyt vaikutin, jonka merkitystä varmaan ei ole aina otettu kyllin huomioon, mutta joka voi selittää 1850 vuoden kiellon, olettamatta muita salaviittauksia kuin mitä me jo tunnemme. Tässä kuten usein Suomen uusimmassa historiassa ei voi Suomen asioihin vaikuttavia voimia käsittää, jollei ota huomioon mitä samaan aikaan tapahtui Venäjällä.

Maaliskuulla 1848, pari päivää ennen kuin tieto Berliinissä tapahtuneesta kumouksesta saapui Pietariin, ilmoitettiin silloiselle sisäasiain ministerille Perovskille, että itse Pietarin kaupungissa oli jaettu kivipainolla monistettuja lehtiä, jotka olivat vahingollista tai ainakin epäilyttävää laatua; eräs nimitys Petrashevski oli näiden kirjoitusten luultu tekijä. Ilmoitus herätti sitä suurempaa huomiota, koskeivät santarmit, joi-

den kautta tällaiset ilmiannot muuten aina tulivat, tietäneet koko asiasta mitään, vaan tavallinen poliisi oli saanut siitä vihiä. Kreivi Orlov ja kenraali Dubbelt, jotka muuten olivat itsemäärätyt tällaisia asioita käsittelemään, jälkimäinen varsinkin, jäivät toistaiseksi asian ulkopuolelle, ja sisäasiain ministeri pani erään poliisivirkamiehen *I. P. Liprandin* tutkimaan asiaa mitä suurimmassa salaisuudessa. Tämä tapahtui ¹⁰/₂₂ päiv. Maalisk. 1848, ja kun eri osista valtakuntaa oli saatu tietoja, jotka muka vahvistivat luuloa, että kapina oli tekeillä, pantiin 33 nuorta miestä 23 päiv. Huhtikuuta (5 päiv. Toukokuuta) 1849 vankenteen. Erityinen tuomioistuin, kenraali Nabokov johtajana, sai sitten tutkia kaikkien syytettyjen toimintaa ja Tammikuulla 1850 tuli tuomio langetetuksi. *Journal de St Pétersbourg* sisälsi ⁶/₁₈ päiv. Tammik. 1850 julistuskirjan, jonka kautta 21 miestä tuomittiin kuolemaan, kuitenkin niin että syylliset itse metsauspaikalla saivat armoa keisarin erityisestä päätöksestä, joutuakseen sen sijasta pakkotyöhön. Näiden tuomittujen joukkoon kuului muiden muassa tunnettu kirjailija Dostojevski; yksi suomalainen nimi, kollegisihteeri *Konstantin Europaeus*, tavataan joukossa, mutta millä tavoin tämä mies on polveutunut suomalaisesta Europaeus-suvusta, sitä ei ainakaan tätä nykyä tiedetä. Niin törkeäksi katsottiin rikosta, ettei näitä syytettyjä vuonna 1856 päästetty silloin annetusta armahduksestaakaan osallisiksi.

Koko tästä mitä suurimmalla salaperäisyydellä käsitellystä tapauksesta tiedettiin yleensä kovin vähän, kunnes yksi sen vaikuttavista henkilöistä, sittemmin kenraali Liprandi 1872 vuoden *Russkaja Starinan* Heinäkuun vihossa painatti osan sitä „mietintöä“ (мнѣніе), jonka hän ¹⁷/₂₉ päivänä Elokuuta 1849 oli antanut noista muka pahaan tarkoittavista henkilöistä (надъ злоумышленниками). Liprandin tarkoitus on puhdistaa itseään; hän muka ei ollut keksinyt eikä hän liioin ollut ilmiantanut salaliittoa; hän oli vaan käskystä johtanut tutkimuksia (что не я открылъ и не я донесъ, а мнѣ указанъ былъ предметъ, которій я долженъ былъ только разузнать ближе). Ilmeisesti 1870-luvun vallitseva vapaampi käsitystapa on tullut Liprandille niin vaikeaksi kantaa, että tunsi tarpeen mahdollisuuden mukaan päästä osallisuudestaan asiassa.

Itse mietintö ei kuitenkaan johda lukijan mieltä tarkoitet-

tuun suuntaan, vaikka siihen kyllä on selventäviä lisäyksiä tehty; päinvastoin löytyy siinä ilmiantoja, joista muun muassa selviää, että on etsiskelty jälkiä erityisistä agitatiooneista, joita muka olisi tehty Kaukasossa, Siperiassa, Itämeren maakunnissa, *Suomessa* (sic), Puolassa ja Vähävenäjällä. „Kaikista näistä asianhaaroista minä tulin vakuutetuksi että laajahaarainen suunnitelma oli tehty, jonka tarkoituksena oli yleinen kumous ja hävitys.“ (Изъ всего этого я извлекъ убѣжденіе, что тутъ былъ не столько мелкій и отдѣльный заговоръ, сколько всеобъемлющій планъ общаго движенія, переворота и разрушенія.)

Veisi liian pitkälle tässä seurata Liprandin mietintöä; mikäli se löytyy painettuna, onkin jokaisen helppo siihen lähemmin tutustua; meille riittää ottaa sen välittömät seuraukset huomioon, liioin koska hyökylaine ulottui Suomeenkin. Niin kutsuttu tutkimus sai aikaan muun muassa sen, että keväällä vuotta 1849 kaikki Viron, Liivinmaan ja Kuurinmaan kirjakaupat ja lainakirjastot pidettiin puolen vuoden ajaksi suljettuina, jonka ajan kuluessa niitä mitä ankarimmalla tavalla tutkittiin. Tutkimuksesta selvisi, että aivan ääretön joukko kiellettyjä kirjoja löydettiin, — luonnollista kyllä, kun kiellettyjen joukkoon luettiin kaikki kirjat, joita ei sensuurin puolesta oltu nimenomaan sallittu. Niinpä esim. Thiersin Napoleonin historia sekä miltei kaikki mikä vaan ulkomailla oli 1848 ja 1849 vuosien tapauksista painettu kuului kiellettyyn kirjallisuuteen! Yleisen mielipiteen johtamiseksi korkeille asianomaisille otolliseen suuntaan ajateltiin niinkin mielettömiä keinoja kuin kirjakaupan tekemistä valtion monopoliksi, jotta yksi ainoa kirjakauppa, erinäisten virkamiesten johtama tietysti, saisi pitää huolta koko valtakunnan väestön koko henkisistä tarpeista, — ehdotus joka kuitenkin oli liian mieletön tullakseen hyväksytyksi. Sitä vastoin perustettiin todellakin tähän aikaan Venäjää varten ylimääräinen salainen sensuurikomitea, jonka päällikkönä oli ensin salaneuvos Buturlin ja sittemmin parooni Korff. Vasta Joulukuulla 1855 tämä komitea vihdoin poistettiin, mutta puolen vuosikymmentä sen olemassaolo oli painanut julkista sanaa, (jos edes sellaisesta voi puhua noina kovan pakon aikoina). Samalta ajalta on määräys, että Venäjän ylioppilasten luku oli supistettava 300 korkeimpaan määrään yliopistoa kohti, — käsky, jonka perustuksella opiskelevan nuorison lukua Venäjällä todellakin

saatiin kahdessa vuodessa alenemaan neljästä tuhannesta noin kolmeentuhanteen. Samaan aikaan annettiin ankarat käskyt, jotta rehtorit ja dekaanit valvoisivat opetusta yliopistoissa, j. n. e.

Nämä ja muut tähän kuuluvat tapaukset kuuluvat Venäjän historiaan, mutta ansaitsevat huomiotamme erittäin sen tähden, että ne kovin tuntuvasti ovat vaikuttaneet Suomen oloihin. Ei tosin meillä rajoitettu ylioppilasten lukua, mutta monella tavalla kiristettiin ennestäänkin ahtaat siteet vielä kovemmiksi. Ikuisiksi salaisuudeksi jäänee, mitä levottomuuden alkuja Liprandi oli täältä löytänyt, mutta hedelmättömäksi ei hänen toimensa jäänyt Suomeenkaan nähden. Ilman tätä Petrashevskin salaliiton aiheuttamaa pelkoa nuo syytökset ja ilmiannot, joita von Klinckowström, von Haartman, von Kothen y. m. usein ovat tehneet, eivät arvatunkaan olisi saaneet niin ratkaisevaa merkitystä, mutta kun silmitön pelko kerran pääsi valloilleen ja viralliset tutkijat olivat Suomesakin näkevinään levottomuuden ituja, ymmärtää helpommin, miten tultiin siihen, että koetettiin yhdellä iskulla tehdä suomenkielisestä kirjallisuudesta loppu. Entiset tšekäläiset viranomaiset, joille sensuurin toimi oli uskottu, jotta vaan ei valtiolaitosta ajettaisi kumoon, pidettiin meillä riittävinä, mutta niille annettiin ankarat lisäsäännöt, jotta pakko täällä tulisi täydelleen yhtä kovaksi kuin siellä missä Buturlin oli johtajana. Ennenkuin olot Venäjällä johonkin määrin kävivät helpommiksi, eivät ne Suomesakaan parantuneet. Muuta vaikutinta kuin mitä jo tunnetaan ei siis ole tarpeen ottaa avuksi, selittääksemme 1850 vuoden kiellon syntyä; levottomuus Venäjällä ja korkeitten asianomaisten siitä aiheutuneet pelot ovat olleet ehkä kaikista vaikuttavimpana syynä 1850-luvun kiristystoimiin.

§ 5.

Samoin prof. Palmén huomautti eräistä maist. O. A. Kallion laudaturi-kirjoituksessa „Muutamia tietoja Kymenkartanon läänistä vv. 1741—1747“ tavattavista ennen tuntemattomista pikkutiedoista, esim. rajankäynnistä, kaupasta y. m.

§ 6.

Prof. Danielson ehdotti Hist. Arkistoon painettavaksi Y. M. Sprengtportenin kirjesarjan „En finsk officerares bref till

sin vän i Stockholm skrefne efter Regements-förändringen d. 19 Augusti“, vallankumouksen puolustamiseksi, joka on varsin valaiseva Sprengtportenin luonteen ja vaikutuksen kuvaamiseksi.

§ 7.

Toht. Melander esitti erään Tarton lukion perustamista koskevan asiakirjan ja jätti jäljennöksen siitä Seuran arkistoon:

Oxenstjernan kokoelmassa Ruotsin valtioarkistossa löytyy eräs Liivin, Inkerin ja Käkisalmen läänin kenraalikuvernöörin Juhana Skytten Tartossa elokuun 18 p:nä 1630 nähtävästi Itämeren maakuntain asukkaille antama julistus, joka koskee Tarton lukion perustamista. Kirjeen alussa huomauttaa Skytte, miten pakanakansat (kaiketi kreikkalaiset ja roomalaiset) olivat perustaneet kuuluisia kouluja kasvattaakseen nuorisonsa kaikissa vapaissa taidoissa ja hyviin tapoihin arvelen, että ne olivat ikäänkuin kaikkien hyveiden „semenaarioita“. Sitä enemmän syytä oli kristityillä perustaa kouluja varsinkin Itämeren maakuntain (Liivin, Viron ja Inkerin) kaukana oleviin paikkuntiin. Kustaa Aadolf oli kauvan toivonut voivansa perustaa tällaisia oppilaitoksia, ja nyt oli hän ryhtynyt tuumansa toteuttamiseen perustamalla Tarttoon lukion eli Kollegion, jossa niin aatelis- kuin porvaris- ja talonpoikaissäättyiset nuorukaiset olisivat tilaisuudessa oppia ei ainoastaan neljää pääkieltä*) vaan myöskin ranskaa, *lätin, viron- ja inkerin (suomen) kieltä*. Opintoihin kuului vielä puhetaito, kirjoittaminen, lukeminen, laskento ja linnoitustaito (fortificirung), mutta ennen kaikkea n. k. „studia humaniora“ kaikissa vapaissa taidoissa, jakaantuneina kolmeen tiedekuntaan eli fakulteettiin. Oppilaat olivat tässä lukiossa niin opetettavat, että heistä jokainen omalla kielellään voisi palvella isänmaataan kirkollisessa ja maallisessa hallinnossa, sekä maakuntansa ulkopuolella olla avullisena henkilöille, jotka eivät sen kieliä taitaneet.

*) Teoksessaan „Svenska undervisningsväsendets historia“ sanoo Hollander (siv. 301), että Skytte piti latinaa ja kreikkaa kardinaalikielinä. Samassa paikassa teostaan kertoo hän, että Skytte vuonna 1630 piti Tarton lukion avaamisen johdosta puheen, jossa hän kehoittaa lukion-opettajia opettamaan nuorisolle pääkieliä ja isänmaankieltä, joista Hollander sanoo edellisten tarkoittavan klassillisia kieliä ja myöhemmän samassa saksaa, kaiketi ruotsin ohessa. Nähtävästi ovat nuo neljä Skytten julistuksessa mainittua pääkieltä juuri nämät: latina, kreikka, ruotsi ja saksa.

Julistuksen lopussa sanoo Skytte, että uuden oppilaitoksen opettajien piti olla paitse tieteisiin myöskin äsken mainittuihin kotimaisiin kieliin perehtyneitä, joita kieliä kaiketi ainakin alkuopetuksessa piti pitää opetuskielinä, niin että jokainen oppilas kansallisuutensa mukaan sai tämän opetuksen äidinkielellään.

Lukion yhteyteen oli Tarttoon perustettava n. k. Kommuniteetti eli Convictus, jossa jokaisella oppilaalla joka päivä ja viikko vähäisestä rahamaksusta oli oikeus saada ruokansa. Tästä kirjeestä ei käy selville, että oppilailla olisi ruuan ohessa ollut asuntonsa kommunitetissa ja sieltä saaneet vaatteensa, niinkuin asian laita oli esim. Upsalan yliopistossa, jossa vuodesta 1595 oli tällainen kommunitetti olemassa.¹⁾

§ 8.

Esimies huomautti muutamasta Tiburtiuksen historiassa 1741—43 v.ien sodasta tavattavasta ilmoituksesta, että Buddenbrockilla sodan syttyessä olisi ollut veli Venäjän palveluksessa Viipurissa, ja mainitsi siinä yhteydessä ennen lapsena Lappfjärdissä kuulleensa kansan suusta erästä laulua, josta vielä muistaa säkeet: „Buddenbrock förrädisk är, han med ryssen vin förtär“.

In fidem:

Kust. Grotenfelt.

Vuosikokous 9 p. marrask. 1901.

Läsnä olivat esimies senaatori K. F. Ignatius, jäsenet senaatori Z. Yrjö-Koskinen, valtioneuvos Th. Rein, proff. J. R. Danielson, E. G. Palmén, M. G. Schybergson, K. G. Leinberg, toht. J. V. Ruuth, K. R. Melander, A. H. Snellman, Aug. Hjelt ja allekirjoittanut sekä muutamia muita kansalaisia.

§ 1.

Eroava esimies senaatori Ignatius piti esitelmän „Yrjö

¹⁾ Hollander, Svenska undervisningsväsendets historia I, 521 siv.

Fredrik Tigerstedtin maankavalluksesta, eräästä 1788—90 vuosien sodan kohtauksesta“ ja oli se Hist. Arkistoon painettava.

§ 2.

Allekirjoittanut sihteeri luki seuraavan kertomuksen:

Suomen Historiallisen Seuran

Vuosikertomus 9 p. marrask. 1901.

Suomen Historiallinen Seura on menneellä vuodella voimiansa mukaan jatkanut vaikutustansa tieteellisen tarkoituksensa hyväksi. Isänmaallista historiantutkimusta on vuoden kuluessa kohdannut kova isku, kun viime talvena äkkiarvaamatta saapui käsky, että valtioarkistossamme säilytetyt Suomen ministerivaltiosihteerin-viraston asiakirjat vuosilta 1809—1825 olivat sieltä vietävät Pietariin. Velvollisuutensa mukaisesti kääntyi Seura silloin 15 p. helmik. alamaisella kirjoituksella hänen Keisar. Majesteetin puoleen, huomauttaen niistä vaikeuksista, joita semmoinen siirto tuottaisi kotimaiselle historiantutkimukselle, ja pyytäen että sentähden mainitut asiakirjat, ollen suomalaista kansallis-omaisuutta, vast'edeskin säilytettäisiin Suomen valtioarkistossa. Kuten tunnettu, on tähän anomukseen tullut hylkäävä vastaus.

Kun „Äyrämöisen“ lahjoittama rahasto Käkisalmen entiseen lääniin kuuluneitten seutujen historian kirjoittamisesta ja Käkisalmen linnan historiaa varten annettu palkinto aikojen kuluessa olivat kasvaneet siten, että edellinen teki lähemmäs 2000 markkaa ja jälkimäinen yli 600, päätti Seura antaa Käkisalmen linnan historiaa varten määrätyn palkinnon toht. Th. Schvindtille niistä tutkimuksista, joilla hän on Käkisalmen entisiä vaiheita valaissut, ja oli toht. Schvindt ilmoittanut olevansa valmis Historialliselle Seuralle luovuttamaan käsinkirjoitetut muistiinpanonsa ja kokoilemansa tältä alalta, mikä onkin tapahtunut. Samalla päätettiin uudestaan julistaa Äyrämöisen palkinto halullisten historiantutkiain haettavaksi, ja loppuu pidennetty hakemus-aika tämän vuoden lopussa. Varsin toivottavaa olisi, että kyvykäs tutkia tahtoisu ryhtyä tähän intressanttii tutkimus-alaan, joka epäilemättä runsaasti korvaisi siihen pantua vaivaa.

Kopioitten hankkimiseksi Venäjän arkistoissa säilytetyistä Suomea koskevista asiakirjoista on Seura prof. Danielsonin ehdotuksesta fil. kand. Uuno Lehtoselle, joka historiallisia tutkimuksia harjoittaaksensa on Venäjällä oleskellut, määrännyt tarvittavat varat Seuran hallussa olevasta rahastosta asiakirjain julkaisemista varten nykyisen valtiolaitoksemme perustamisajoilta.

Vuoden kuluessa on painosta ilmestynyt kaksi julkaisua, nimittäin Historiallisen Arkiston XVII:n osan edellinen vihko, useampia Seuran jäsenien ynnä muiden tekemiä kirjoituksia sisältävä, ja J. H. Vennolan tutkimus „Pohjois-Suomen maalaisvarallisuus 16:lla ja 17:llä vuosisadalla“, joka muodostaa 2:sen osan Seuran päättämästä julkaisusarjasta „Tutkimuksia Suomen taloudellisesta historiasta“. Ensimmäinen osa, käsiteltävä prof. E. G. Palménin tutkimuksen Huittisten pitäjän taloudellisista oloista, ei ole vielä valmistunut.

Kokouksia on vuoden kuluessa pidetty 8, siis säännöllinen määrä. Niissä esiintuodut tärkeämmät tiedon-annot nähdään seuraavasta luettelosta.

Esimies, senaatori *K. F. Ignatius*, on puhunut Fredr. Cygnæuksen yliopiston kirjastossa säilytetyistä historiallisista kopioista, sekä esittänyt erään inventeerausluettelon Kajaanin linnasta v:lta 1681 ja sotalaitoksen järjestämistä koskevan kuninkaallisen kirjeen Pohjanmaan asukkaille 11 p:ltä tammik. 1683.

Prof. *E. G. Palmén* on esiintuonut puolalaisista lähdekoelmista saatavia lisiä Juhana herttuan historiaan sekä huomauttanut seikoista, jotka viittaavat 1850 v:n tunnetun sensuurikiellon yhteyteen Venäjän sen-aikuisten valtiollisten tapahtumain, nimenomaan n. s. Petrashevskin salaliiton, kanssa.

Prof. *Danielson* on Hist. Arkistoon painettavaksi ehdottanut Yrjö Maunu Sprengtportenin kirjesarjan 1772 v:n valankumouksesta.

Prof. *Leinberg* on esittänyt löytämiänsä luetteloita saarna-paikoista Turun hiippakunnassa 1680-luvulla ja Frans Juhana Rabben kirjeen Saara Wacklinille v:lta 1844, sekä huomauttaanut eräässä vanhemmassa väitöskirjassa löytyvästä Bitzien sukutaulusta.

Toht. *Aug. Hjelt* on esittänyt järjestämiänsä tietoja syn-

tyneistä ja kuolleista Suomen seurakunnissa aina v:sta 1721 alkaen.

Yliopettaja *W. Tavaststjerna* on painettavaksi ehdottanut Ruotsista kopioittamiaan manttaaliluetteloita Suomesta 1500-luvun lopulta.

Toht. *K. R. Melander* on esittänyt erään Suomen läänitysluehtelon v:sta 1618 sekä Tarton lukion perustamista koskevan asiakirjan, josta näkee että suomenkin kieli oli tarkoitettu oppiaineeksi siinä.

Allekirjoittanut on antanut tietoja Sjunbryn ja Pikkalan kartanoitten arkistoista.

Seuran ulkopuolella olevista henkilöistä on pastori *A. A. Neovius* lähettänyt erään luettelon Benderissä v. 1710 Kaarlo XII:n seurassa olleista henkilöistä, ja toht. *E. J. Sourander* muutamia huomautuksia parista Hanserecesse-nimisessä kokoelmassa painetusta Suomea koskevasta asiakirjasta.

Seuran jäsenten lukumäärä on vuoden kuluessa lisääntynyt yhdellä, kun yliopettaja *Werner Tavaststjerna* 4 p. jouluk. 1900 valittiin jäseneksi, ja on nykyään 23, yhtä vähemmän kuin korkein sallittu määrä.

Esimiehenä on ollut senaatori *K. F. Ignatius*, rahanvartiana toht. *Aug. Hjelt* ja sihteerinä allekirjoittanut.

Kustavi Grotenfelt.

§ 3.

Rahanvartia toht. *Aug. Hjelt* luki seuraavan tilin:

Suomen Historiallisen Seuran rahaston tili

vuodelta 19⁹/₁₁ 00—19⁹/₁₁ 01.

	Mkkaa.	Piä.	Mkkaa.	Piä.
<i>Vastattavaa:</i>				
Säästö edelliseltä tilivuodelta . . .	—	—	30,521	36
<i>Tuloja:</i>				
Furuhjelmin rahaston korkoja . .	2,000	—	—	—
Pankkikorkoja	1,007	73	—	—
Obligatsioonikorkoja	472	50	—	—
Myydyistä kirjoista	159	33	3,639	56
Yhteensä vastattavaa			34,160	92

	Mkkaa.	P:ää.	Mkkaa.	P:ää.
<i>Vastaavaa:</i>				
Menoja:				
Kirjapainolaskuja	2,959	50		
Kopioista ja korehtuurinluvusta	67	50		
Maisteri U. Lehtoselle kopioin hankkimiseksi	803	—		
T:ri Th. Schvindtille palkintoraha	616	—		
Sihteerin palkka	300	—		
Vahtimestarin palkkio	80	—		
Korkoja	128	22		
Erityisiä vähempiä menoja	53	—	5,007	22
Säästö seuraavaan tilivuoteen			29,153	70
Yhteensä vastaavaa			34,160	92
<i>Varat oli 19⁹/₁₁ 01 sijoitetut seuraavasti:</i>				
Rabben rahasto: Hypoteekiyhdistyk- obligatiooneja (nimellisarvo 10,000 mk).	10,141	20		
1 kpl. Helsingin kaup:n 4 ¹ / ₂ % obligatiooni (d:o 500 mk)	490	—		
Talletustilillä	16,096	82		
Juoksevilla tilillä ja kassassa	2,425	68		
Yhteensä	29,153	70		
<i>Seuran hallussa olevissa rahastoissa oli 19⁹/₁₁ 01:</i>				
Seuran yleisessä rahastossa	18,732	51		
Rahastossa asiakirjain julkaisemista varten valtiolaitoksemme perustamisajoilta.	8,427	36		
Äyrämöisen palkintorahastossa	1,993	83		
Yhteensä	29,153	70		

Aug. Hjelt.

§ 4.

Määrättiin sihteerin palkkio ensi vuodelta entiselleen eli 300 markaksi.

§ 5.

Tämän jälkeen valittiin Seuran toimimiehet ensi vuodeksi ja tuli esimieheksi valtioneuvos Th. Rein, sihteeriksi allekirjoittanut ja rahanvartiaksi toht. K. R. Melander.

In fidem:

K. Grotenfelt.

Kokous 16 p. jouluk. 1901.

Läsnä olivat esimies valtioneuvos Th. Rein sekä jäsenet senaatori K. F. Ignatius, proff. E. G. Palmén, M. G. Schybergson, K. G. Leinberg, toht. K. R. Melander ja allekirjoittanut.

§ 1.

Kahden edellisen kokouksen pöytäkirjat tarkastettiin ja hyväksyttiin.

§ 2.

Ilmoitettiin seuraavat kirjalahjat:

Upsalan kirjastolta: Förarbetena till Sveriges Rikes lag, III, Upsala 1901;

Tiedeseuralta: Öfversigt af Finska Vet.-Soc:ns förhandlingar. 43, 1900—01, Hels. 1901;

Suomen muinaismuistoyhdistykseltä: Aikakauskirja, XXI, Hels. 1901;

Ruots. kirjallisuusseuralta: Mikael Choræi valda dikter med en lefnadsteckning (Skrifter 48.), Hels. 1901;

Tilastolliselta toimistolta: Suom. Virallinen Tilasto, I, Kauppa ja merenkulku, 20, Hels. 1901, ja sama ruotsiksi; VI, Väkiluvun-tilastoa, 32, Hels. 1901; ja XXI, Köyhäinhuoltotilasto, A. V, Hels. 1901;

Panttilainausliikkeen tarkastajalta: Suom. Vir. Tilasto, XXIV, Panttilainaus-tilasto, 3, Hels. 1901, ynnä sama ruotsiksi.

§ 3.

Senaatori Ignatius ilmoitti, että hän eroavana puheenjohtajana ja sihteeri olivat tarkastaneet Seuran tilit menneeltä tilivuodelta ja huomanneet ne oikeiksi. Samalla tahtoivat tilintarkastajat kuitenkin huomauttaa sitä ikävää seikkaa, että noin 17,000 markkaa Seuran varoja on ollut tallennettuna Suomen Maanviljelys- ja Teollisuuspankissa, jotta Seura varmaankin tulee suuria tappioita kärsimään. Asiasta keskusteltuansa päätti Seura entiseltä rahanvartialta, toht. Aug. Hjeltiltä, vaatia selitystä, minkätähden rahoja on mainitussa pankissa tallennettu ja, kuten ilmoitettiin, sinne siirretty toisesta pankista, missä ne ennen säilytettiin.

§ 4.

Tieteellisten seurojen valtuuskunnalta tulleen kirjoituksen johdosta valittiin valtuuskunnan jäseneksi vuodeksi 1902 prof. E. G. Palmén ja varajäseneksi toht. A. H. Snellman, josta tieto oli asian-omaiseen paikkaan annettava.

§ 5.

Prof. Leinberg esitti Keis. Senaatin kirjeen opetuslaitosten järjestelyä varten asetetun kommissionin puheenjohtajalle 30 p:ltä toukok. 1826, joka koskee vapaamuurari-liittoa ynnä muita sentapaisia salaisia seuroja, ja huomautti miten se on omansa osoittamaan keisari Nikolain kannan Suomen valtiollisen aseman suhteen, siinä kun nimen-omaa sanotaan Keisarin erikseen päättäneen ulottaa tämän Venäjällä määrätyn toimenpiteen „kaikkiin muihinkin Meidän valtikkamme alle kuuluviin valtioihin (till alla öfrige under Vår Spira lydande Stater)“, mistä syystä se nyt tiedoksi annetaan. (Vrt. Asetuskokoelmaan v. 1826 painettuja samaa asiaa koskevia kirjeitä kesäk. 20 ynnä seuraavilta päiviltä.)

§ 6.

Prof. Palmén antoi seuraavat tiedot eräästä Viipurin läänin asioissa paljon käytetyn P. v. Fricciuksen kirjasta *vanhan Suomen oloista v:lta 1807*:

Niistä miehistä, jotka aikoinaan ovat olleet vaikuttamassa Venäjän Suomen asioihin, on meillä yleensä sangen vaillinaisia tietoja; monestipa he, kuten esimerkiksi Emine, Heiking,

Theils, von Friccius y. m., ovat meille varsinaisia kysymysmerkkejä sekä kansalliseen kantaansa että mielipiteihinsä nähden. Tervetullut on siis jokainen pienikin piirre, joka tuon hämäryyden poistaa, sillä vaikei historian lopputuomio siinä kohdin muuttune, että noiden miesten vaikutus yleensä on maalemme ollut varsin turmiollinen, tahtoo tietysti olettaa, ettei pelkkä hävittämisen halu tai törkeä itsekkäisyys ole heitä ohjannut, kun koettivat mahdottomia tai sopimattomia parannustuumia sovittaa Vanhaan Suomeen.

Yksi noita miehiä, joka toisinaan saattoi tuntuvastikin vaikuttaa Viipurin läänin oloihin, oli valtioneuvos *Peter von Friccius*, jäsen sekä 1809 vuoden komiteassa että sitten Viipurin läänin järjestyskomiteassakin. Hänestä on Danielson (Viipurin läänin palauttaminen muun Suomen yhteyteen siv. 119 ja 120) Armfeltin kirjeiden mukaan kertonut yhtä ja toista, joka ei anna miehestä edullista ajatusta. Suorapuheisesti ja jyrkästi kuten tavallisesti sanoo Armfelt Stjernvallille kirjoittaessaan, että von Friccius kyllä omisti tietoja ja ymmärrystä, mutta että hänen sydämensä ei ollut paraimmassa maineessa; mainitaanpa myös, että von Friccius olisi kannattanut eräitä huonossa huudossa olevia virkamiehiä; itse hän muka oli „paljasta ilmaa ja huonoa ilmaa“, kuten Stjernvall oli kirjoittanut ja Armfelt mielihyvällä toistelee. Samassa lisätään kuitenkin, että von Friccius nautti Sprengtportenin ja keisarin erityistä luottamusta.

Omituista kyllä löytyy julkisuudessa eräs todistuskappale, joka johonkin määrin valaisee puheena olevan miehen tutustumista Suomen oloihin sekä ainakin selittää, miksi hän on Vanhan Suomen asioissa saanut käydä asiantuntijasta. Koska tätä kirjaa ei ole otettu huomioon (muuta kuin Ignatiuksen Suomen Maantieteessä, siv. 38—39, jossa se tulee lyhykäisesti huomatuksi), saattaa olla syytä täällä ottaa se lähempään tarkastukseen. Se ilmestyi ensin saksaksi *Storchin* kokoelmassa *Materialien zur Kenntniss des Russischen Reichs I*, (Riga, 1796), mutta yksitoista vuotta myöhemmin kirjoitus täydellisemmässä muodossa annettiin ulos ranskan kielellä nimellä *Description chorographique de la Finlande russe par Pierre de Friccius* (VI + 88 sivua ynnä oikaisulehti, Pietarissa 1807). Saksankielisessä julkaisussa tekijä nimittää itseään *Fritzius*, mutta me seu-

raamme tuota tavallisempaa nimimuotoa sekä laajempaa laitosta. Vaikkei kirja tietysti voi meille asiallisesti uusia tietoja antaa, ansaitsee se tekijänsä tähden huomiota. Ignatius huomauttaa, että se on ollut lähteenä, josta Venäjän yleiset maantieteet (esim. Georgin ja Sabloffskyn) ammentavat tärkeimmät tietonsa Viipurin läänistä.

Kaikkein ensiksi tulee lyhyt alkulause, päivätty Joulukuulla 1806, ja suomennettuna näin kuuluva:

„Suomi sijaitsee pääkaupungin rajalla, sen yhteys pääkaupungin kanssa on alinomainen (journalier), maa on yksi valtakunnan tärkeimpiä rajaseutuja, mutta sittenkin melkein tuntematon. Nämä näkökohdat näyttävät vaativan huomiota tälle maalle; alueensa takia sekä niiden ihmisten tähden, jotka siellä asuvat, pitäisi tämän maan herättämän mielenkiintoa.

Monivuotinen oleskelu Suomessa on minulle hankkinut tarkkoja tietoja maasta; olen kussakin paikassa (sur les lieux mêmes) ottanut tosiasioista selon; ja jos kohta paljon puuttuu tässä pienessä teoksessa, niin sen sisällys ainakin ansaitsee luottamusta.“

Toisessa paikassa kirjaa tulee tekijän kanta vähän selvemmin esille. Siinä luetaan siv. 38—40:

„Suomi, täynnä (hérissée) usein keskinkertaisia kallioita ja metsiä, joiden välillä ei paljon muuta ole kuin järviä, soita ja laihoja niittyjä, ei tietysti voi omistaa kuin varsin vähäisen määrän asukkaita. Viimeisen revisionin numeroja seurataksemme ei maassa ollut kuin 182,205 henkilöä, niistä 91,367 miespuolista ja 90,838 naispuolista henkilöä.

Nämä ihmiset, todellisesti kiintyneinä maahan, joka on yhtä epäkiitollinen kuin autiokin, polveutuvat suureksi osaksi suomalaisista, jotka aikoinaan olivat alkuasukkaita osassa Euroopan pohjoispuolta.

Muinoin Syggen, Odinin seuraajan (postérieur), skyytiläisten laumojen kukistamina ja orjuuttamina, näyttävät he aina olleen vähemmän sekoitettuna ja paremmin jätettyinä itsekseen, kuin niiden veljet Ruotsissa ja Tanskassa, joiden asuinpaikat merirosvoukselle sopivampina sekä maan hyvyydellä vetivät valloittajia puoleensa. Tänään tämä pieni talonpoikaiskanssa, erotettuna Ruotsin Suomesta, Venäjän vallan alaisena olematta venäläinen, viljellen maata sen verran kuin se elääksensä tar-

vitsee (ne cultivant que pour vivre), eikä tuottaen kruunulle laisinkaan mitä se sille maksaa, ei esiinny, kiviselle ja rikotulle Venäjän etuvarustukselle asetettuna (sur un boulevard pierreux et brisé de la Russie), muuta kuin hajoitettuna ja rauhallisena joukkona kirvesmiehiä ja pieniä työntekijöitä (n'offre — — qu'une troupe éparse et tranquille de bucherons et de petits laboureurs), jotka ovat ja joiden tulee olla siveellisesti ja fyysillisesti yhtä eriäviä ruotsalaisista ja venäläisistä, jotka ovat heidän naapurinsa (qui sont et doivent être aussi moralement que physiquement différens des Russes et des Suédois qui les avoisinent).“

Siinä kaikki minkä kirjasta tapaa, jolla voi valaista teki-jän käsitystä Suomen kansan luonteesta. Muuten täytyy myöntää, että kirjoittaja kylläkin seikkaperäisesti esittää aineittansa. Ensiksi tulee läänin yleinen tila *Etat général de ce Gouvernement*, sen maantieteellinen asema, ilmanala ja luonnollinen laatu, esitettäväksi; viimeisessä suhteessa kirjoittaja tekee eron neljän ryhmän välillä, ja lienee tässä kohdin paras kertoa hänen sanansa alkukielellä. Frizziuksen mukaan on vanhassa Suomessa 1) „terre grasse mêlée de noire, ou d'une bonne terre sablonneuse mêlée de noire; 2) terre grasse mêlée de cendrée; 3) terre composée de terre grasse, compacte, ou de terre sablonneuse, ja 4) terre fine, sablonneuse, et rougeatre, ou d'une terre qui n'a pas de fermeté“. Useimmat maat Vanhassa Suomessa ovat kirjoittajan mielestä luettavat kolmanteen ja neljäänteen näistä luokista, ani harvat toiseen, ensimmäiseen ainoastaan Sortavalan ympäristö.

Seuraa sitten esitys Suomen järvistä. Laatokka, Saimaa ja Jänisjärvi saavat vähän laajemmin selitystä; Saimaan sanotaan olevan 50 sylvä ylemmänä Itämerta. Puruvesi tulee myös mainituksi vetensä kirkkauden tähden; sitä paitsi lisätään, ja tässä kirjoittaja todellakin kertoo meille uutisen, että mainitun järven vesi parantaa kurkkutautia. Hän siitä lisää sanasta saanaan näin: „les habitans de la Carélie, qui en sont presque tous affligés, s'y rendent en foule, et il leur suffit de boire de ses eaux, pour obtenir une guérison parfaite“. Kymijoki ja Vuoksi vetävät tietysti erikseen kirjoittajan huomiota puoleensa, samoin Imatra ja Jannuksenkoski.

Mainittuansa muutamia tilastollisia numeroja Vanhan Suo-

men maapinnan valaisemiseksi (viljelyskelpoinen ja kelpaamaton maa, järvien ja soiden pinta-alat, j. n. e.) puhuu hän kaskepoltosta (kaski mainitaan hänen esityksessään Roedungsland, terre brulée) ja selittää, millä tavoin kaskeaminen tapahtuu sekä miten tärkeätä olisi saada suot kuivatuiksi, jotta metsät säästyisivät. Suomen viljalajit luetellaan samoin; viljellyn maan käyttämisestä ilmoitetaan, että kolmasosa vuosittain on rukiilla, kolmasosa ohrilla, kauroilla, pellavilla ja hampulla kylvettynä, muu osa kesantona. Viljelystavastakin annetaan muutamia pikku tietoja.

Puhuttuansa Suomen pedoista, Itä-Suomen kivennäisistä ja metalleista, omistaa kirjoittaja laajasti huomionsa maanomistusseikoille (siv. 24—38). Tässä kohdin varsinkin on myönnettävä, että kirjoittaja on huolellisesti tutustunut hänelle alkuaan tietysti vieraihin yhteiskunnallisiin oloihin; tarkasti tehdään selkoa *Kronsheimath*'ien, aatelille kuuluvain tilojen ja *Boerdé-Heimath*'ien välillä.

Puhuttuansa ylempänä lähemmin kerrotulla tavalla väestöstä, kirjoittaja ottaa puheeksi kaupan, uskonnolliset seikat ja opetuksen asiat, antaen näissäkin kohdin lyhyitä mutta asiallisia tietoja.

Seuraa sitten eri luku, *Division du Gouvernement*, jossa osastossa silloiset hallinnolliset virastot ja oikeudet luetellaan. Tietysti ei tästä osasta (siv. 45—50) tapaa mitään asiallisesti uutta.

Sitten tulee eri luku: *Des villes et forteresses du Gouvernement*. Viipurin väestöstä kerrotaan, että se on sekoitus, jossa on venäläisiä, suomalaisia sekä paikkakuntaan Ruotsinvallan aikana asettuneitten ruotsalaisten ja saksalaisten jälkeläisiä. Viipurin samoin kuin läänin muidenkin kaupunkien historian pääpiirteet tulevat huomatuiksi. Sortavalasta puhuessaan tekijä mainitsee niillä seuduin tavattavat muinaiset haudat (*Metelie Haudast*) sekä lapinlinnat (*Lappie linnat*). Muutamat muutkin paikat, Ruotsinsalmi, Taavetti („Davidov“) y. m., tulevat samoin puheeksi. Lopuksi seuraa esitys Venäjän Suomen saarista, kuten niiden nimet kirjoitetaan: Hoegland, Lavansari, Seskaroe, Tittersoe, Korsaloe, Stammoe ja Aspoe, muutamia pienempiä saaria mainitsematta.

Kuten edellisestä näkyy, on tämän kirjasen kirjoittaja todellakin, ollakseen muukalainen, harvinaisen tarkasti tutustunut siihen aineeseen, jota esittää. Kaikesta näkyy, että hän kyläkin paljon on Itä-Suomessa liikkunut, — mistä syystä, se pysyy yhä arvoituksena, samoin kuin emme edes tiedä, mistä maasta tämä mies on ollut kotoisin. Ettei häntä mitenkään ole asetettava monen muun rinnalle, joka siihen aikaan vaikutti Vanhan Suomen asioihin, se on kuitenkin edellisestä selvä. Hänen teoksestaan löytyy Yliopiston kirjastossa kaksi kappaletta, joista toinen aikoinaan on kuulunut kreivi Rehbinderin kirjastoon.

§ 7.

Toht. K. R. Melander esitti kaksi Hannu ja Juhana Cröelliä koskevaa asiakirjaa:

Oxenstjernan kokoelmassa Ruotsin valtioarkistossa löytyy kaksi Cröellin sukua koskevaa kirjettä. Toinen niistä, joka tavataan osastossa „Svenska allmogens ansökningar till kanslern Axel Oxenstjerna“, on tunnetun Samuel Cröellin isän Viipurin kauppiaan Hannu Cröellin valituskirje kanslerille 12 p:ltä heinäkuuta 1624. Siinä lausuu Cröell joutuneensa Viipurin käskynhaltian Sven Maununpojan vihoihin ja vainon alaiseksi, koska kansleri Viipurissa käydessään ei ollut asunut linnassa vaan Cröellin köyhässä majassa. Vielä kääntyy Cröell kahdella pyynnöllä kanslerin puoleen. Hän pyytää nimittäin vapautusta kaikista kaupungin veroista, koska jo oli vanha eikä enää kyennyt kauppaa käymään. Toiselta puolelta kehoittaa hän kansleria ostamaan Bergbyn Tenholassa, Lindön kartanon läheisyydessä, olevan talon, jonka Cröellin puoliso ja hänen velipuolensa Eerikki Eerikinpoika olivat perinnöksi saaneet. Tämän talon oli Eerikki Eerikinpoika pantannut 150 talarista, jotka hän oli jäänyt velkaa toimittamastaan Elfsborgin lunnaitten kannosta. Kansleri saisi talon jo mainitusta panttaussummasta. Tästä kirjeestä päätäten tuntuu Hannu Cröell vanhoilla päivillään olleen huononpuoleisissa varoissa.

Toinen mainitsemistani kirjeistä on Hannu Cröell'in pojan Juhana Cröell'in kanslerille kirjoittama kirje, joka tavataan osastossa „Handlingar om städerna i Norrland och Finland“. Siinä pyytää Juhana Cröell kanslerin myötävaikutusta,

saadakseen Viipurissa pormestarin viran, joka Antoni Bröjerin jälkeen oli avoinna. Cröell oli asiasta jo jättänyt pyyntökirjeen kuningattarelle. Ulkomaalaiset koettivat nimittäin Cröellin kertomuksen mukaan estää kotimaisia miehiä pääsemästä pormestarin virkaan. Cröell valittaa, että ulkomaalaiset Viipurissa olivat häntä liiaksi verottaneet kutsumatta verotusta varten laissa määrättyjä verottajia (Skådtmän). Sen lisäksi oli hän ulottuansa kauppansa Länsimerelle (Vestersjön) eli Pohjanmerelle Dünkirchen'in tienoilla espanjalaisten merirosvojen kautta kadottanut paljon tavaraa. Kirjeessä ei ole vuosilukua eikä päivää ilmoitettuna, mutta se on nähtävästi vuodelta 1647, jolloin hän valittiin pormestariksi. (Katso Tigerstedtin kirjoitusta Bröderna Cröell, Finsk Tidskrift 1880, 189 siv.) Eräässä Fiilippi Scheduling'in näiltä ajoilta olevassa kirjeessä, joka koskee Ruotsin kruunun viljakauppoja, mainitaan saman kirjeen tuojana (brefvisare) eräs Kristian Cröell, joka ehkä oli Samuli ja Juhana Cröellin veli.

§ 8.

Rahanvartian, toht. Melanderin, ehdotuksesta päätettiin tallentaa Seuran juoksevalla tilillä olevia varoja säästökassatilillä Kansallis-osakepankissa.

In fidem:

K. Grotenfelt.

Kokous 28 p. tammik. 1902.

Läsnä olivat esimies valtioneuvos Th. Rein, prof. K. G. Leinberg, tohtorit J. V. Ruuth, K. R. Melander sekä allekirjoittanut.

§ 1.

Edellisen kokouksen pöytäkirja tarkastettiin ja hyväksyttiin.

§ 2.

Ilmoitettiin seuraavat kirjalahjat:

Turun Historialliselta Museolta: C. v. Bonsdorff, Åbo stads

historia under sjuttonde seklet, II, 2, Hels. 1901 (Bidrag t. Åbo stads historia andra serien);

Ruots. Kirjallisuusseuralta: Åbo Universitets lärdomshistoria. 4. Teologin. Af H. Råbergh. 2. Hels. 1901 (Skrifter 50), ja Juhani Aho, En ideernas man. Hels. 1901 (Skrifter 49);

Finsk Militärtidskriftn toimitukselta: sen viimeinen vihko viime vuodelta;

prof. K. G. Leinbergiltä: Orationes academicæ Fennorum extra patriam habitæ, ett bidrag till Finlands kulturhistoria af K. G. Leinberg, särtryck, Hels. 1901.

§ 3.

Allekirjoittanut ilmoitti, ett'ei uudenkaan hakemus-ajan kuluessa kukaan ollut Äyrämöisen palkintoa Käkisalmen läänin historian kirjoittamista varten hakenut, jonka johdosta päätettiin olla sitä uudestaan julistamatta, vaan yksityisesti kuulustella olisiko joku sopiva henkilö halukas ryhtymään siihen aineeseen.

§ 4.

Seuran entinen rahanvartia toht. Aug. Hjelt oli viime kokouksessa tehdyn päätöksen mukaan antanut pyydetyn selityksen; asian ratkaisu jätettiin toiseen lukuisampaan kokoukseen.

§ 5.

Rahanvartialle toht. Melanderille oli Seuran nimeen tullut ilmoitus, että Maanviljelyspankin velkojain oli Helsingin raastuvassa valvottava saataviaan, ja uskottiin asia hänen huostaansa.

§ 6.

Allekirjoittanut huomautti, että v. 1821 Odensessa painetun „Versuch über die Geschichte des Grossfürstenthums Finnland, von P. v. Gerschau“-nimisen kirjan tekiestä nyt on saatu tieto, sillä epäilemättä on hän se ylimetsäherra Gerschau, joka Viipurin läänin yhdistämisen aikoina toimi siellä suuressa arvossa pidettynä henkilönä ja sitten siirtyi Tanskaan (ks. O. A. Kallion väitöskirjaa Viipurin läänin järjestämisestä muun Suomen yhteyteen, s. 218, muist.). Näin ollen on kirjakin saanut entistä suuremman intressin. Se on omistettu suuriruhtinas (sitt.

keisari) Nikolai Paulovitshille. Tekiä sanoo oleskelleensa seitsemän vuotta Suomessa, jossa on ystävällistä kohtelua kokenut, ja siellä ollessaan muutamien muiden kanssa päättäneensä julkaista yksinkertaisen tilastollisen esityksen Suomen suuriruhetinaskunnasta, siinä laajuudessa, mikä sillä on yhdistämisensä jälkeen Venäjään. Tämä tuuma on hänen kuitenkin nyt muu-
anne jouduttuansa täytyntyt jättää, ja tämä katsaus Suomen historiaan jäänee ainoaksi tulokseksi tuumasta. Mitään mainittavaa historiallisesti uutta entisiin esityksiin nähden tekiä ei tahdo kehua esiintuoneensa, mutta sen sijaan on hänen tarkoituksensa ollut esittää tapauksia uudessa valossa. Hän tahtoo näyttää, että, joskin Suomi on saanut sivistystään yksin Ruotsista, Rühsväärin on syyttänyt Venäjää niistä kärsimyksistä, jotka ovat sivistystyötä estäneet ja usein uhanneet siitä tehdä lopun. „Siinä taas, johon syytös olisi ollut kohdistettava, katkaisee kiitollisuus siltä tien.“ Se on tämä useammassa kohdassa ilmestyyvä tendenssi, joka epäilemättä on kirjan suurin merkitys. Lopuksi hän kehoittaa suomalaisia uskolliseen työhön sillä uudella perustuksella, joka nyt on heidän kehitykselleen laskettuna, sillä siitä riippuu Suomen kansan tulevaisuus.

§ 7.

Toht. Melander teki seuraavat tiedon-annot:

Tanskan Geheime-arkistossa löytyy kokoelmassa „Gamla svenska jordeböcker m. m.“ osastossa „Sverige n:o 212 et 213 Angaaende den Svenske Lapmarken eller Lapland n:o 1 A“ eräs kertomus vuodelta 1581 n. s. Trinnäsistä. Sama kertomus on myöskin erään Ruotsin valtioarkistossa löytyvän kappaleen mukaan painettu kokoelmaan „Handlingar rörande Skandinaviens historia“ sen 29 osaan (100 ja seur. siv.), ja on huolimatta muutamista vähäisistä ortografisista erillaisuuksista yhtä pitävä tanskalaisen kappaleen kanssa paitsi seuraavissa kohdissa. Tanskalaisessa kappaleessa sanotaan Trinnäsistä: Ther uppå är een mechta högh fiäll med mycken willdiur [som ähre hwijte Biörnär, hwijte Ulfwer, hwijte Filled Racker, och andre willdiur]. Ruotsalaisessa kappaleessa ei ole tätä sulkumerkkien välissä olevaa luetteloa pedoista. Tanskalaisessa kappaleessa kirjoitetaan *Borkarliske*, Ruotsissa painetussa *Börkele*; tanskalaisessa *Pittesarj*, ruotsalaisessa taas *Pittesaij*.

Danzigin kaupungin arkistossa on osastossa XCVII n:o 14481 eräs Kaarle IX:n Tukholmasta elokuun 28 p:nä 1607 Danzig'in neuvostolle erästä Suomen aatelismiestä Yrjö Boijea Gennäs'in herraa koskevassa jutussa lähettämä uhkauskirje. Kirjeessä kehoittaa kuningas neuvostoa hankkimaan Boijelle oikeutta hänen vaatimuksissaan, jos se toivoo, että Danzigilaisille Ruotsin valtakunnassa tehtäisiin oikeutta. Kirjeessä on on liitteenä Boijen tästä asiasta kuninkaalle Gennäsistä heinäkuun 8 p:nä 1607 kirjoittama kirje, josta riidan syy selviää. Kahdeksan vuotta aikaisemmin eli vuonna 1599 oli muuan danzigilainen laivuri Urban Brun saanut Boijelta 3 lästiä 7 tynnyriä voita myydäkseen ne Boijen puolesta. Sen jälkeen ei Boije ollut saanut laivurilta mitään maksua, jonka lisäksi tämä oli jättänyt sikseen tavalliset matkansa Tallinnaan, niin ettei Boije ollut saanut häntä käsiinsä. Boije pyytää kuningasta kirjeessä kehoittamaan Danzigin neuvostoa toimittamaan Boijelle maksun mieluummin Turkuun. Jos Danzigilaiset kauvan pidättäisivät maksua, pyytää Boije kuningasta ottamaan kiinni Suomeen tai Tallinnaan tulleita Danzigilaisia.

In fidem:

K. Grotenfelt.

Kokous 4 p. maalisk. 1902.

Läsnä olivat esimies valtioneuvos Th. Rein, senaatorit K. F. Ignatius ja Z. Yrjö-Koskinen, proff. J. R. Danielson, E. G. Palmén, M. G. Schybergson ja K. G. Leinberg, toht. K. R. Melander, J. W. Ruuth ja allekirjoittanut.

§ 1.

Edellisen kokouksen pöytäkirja tarkastettiin.

§ 2.

Ilmoitettiin seuraavat kirjalahjat:

Lundin yliopistolta: Acta univ. Lundensis, Årsskrift XXXVI, 1900, I, ynnä joukko viime vuosina painettuja väitös-kirjoja;

Suomen Muinaismuisto-yhdistykseltä: Suomen Museo, VIII, 1901, ja Finskt Museum, VIII, 1901;

Ruotsalaiselta kirjallisuusseuralta: Förhandlingar och uppsatser, 15, Hels. 1902 (Skrifter 51) ja Valda skrifter af Jakob Frese med en teckning af hans lefnad af A. Hultin, Hels. 1902 (Skrifter 52), ja

Teollisuushallitukselta: Suomen Vir. Tilasto, XVIII, Teollisuustilastoa, 16, 2, Hels. 1902.

§ 3.

Otettiin käsiteltäväksi entisen rahanvartian toht. Aug. Hjeltin antama selitys sen tappion johdosta, johon Seura on joutunut Maanviljelys- ja Teollisuuspankin vararikossa, vaan päätti Seura, joka ei kaikin puolin voinut hyväksyä siinä esiintuotuja näkökohtia, lykätä asian ratkaisun, siksi kuin selviää kuinka suuriksi Seuran tappiot tulevat nousemaan.

§ 4.

Koska Seuran esimies valtioneuvos Rein tulee lähtemään ulkomaanmatkalle, pyydettiin prof. Palménia sill'aikaa hoitamaan esimiehen tehtäviä.

§ 5.

Prof. Palmén esitti muutamia tietoja Stichæuksen papeista:

Prokuraatorinsijainen, vihdoin maaherra *Johan Fredrik Stichæus* oli nuorempana käytetty hyvin erillaisiin toimiin, mutta hänen varsinaiseen virkaansa kuului tarkastaa miten asetuksia noudatettiin. Niinpä hän eri kerrat seurasi maan kenraalikuvernööriä heidän tarkastusmatkoillaan tai sai itse tuommoisen tarkastuksen suorittaa. Stichæuksen jälkeen jääneissä papeissa, joista suurempi osa hänen kuoltuaan jätettiin silloiselle professorille, sittemmin senaatori J. Ph. Palménille, löytyy kolmen tarkastuksen kertomuksen konsepti, ja vaikka nämä asiakirjat eivät suurempaa merkillisyyttä osoita, ansainnee lyhyt selonteko niistä tässä sijansa.

Ensimmäinen mainituista matkoista (1812 vuoden matkasta ei tähän kokoelmaan ole jäänyt muistoonpanoja) tapahtui vuonna 1815; Stichæus oli silloin kreivi Steinheilin käskystä lähtenyt

liikkeelle. Hän läksi Turusta 20 päivänä Toukokuuta ja palasi sinne 18 päivänä Marraskuuta; matka kävi ensin Uudenkaupungin, Rauman, Porin, Kristiinan ja Kaskisen kautta Vaasaan, josta mentiin eteenpäin Uudenkaarlepyyn, Pietarsaaren, Kokkolan ja Raahan kautta Ouluun, sieltä Tornioon ja takaisin, Oulusta Kajaanin kautta Kuopioon, sieltä Savonlinnaan, Sortavalan ja Käkisalmen kautta Viipuriin, edelleen Haminan ja Lappeenrannan kautta Heinolaan, sieltä Loviisan, Porvoon, Helsingin ja Tammisaaren kautta Hämeenlinnaan sekä vihdoin Tampereen kautta Turkuun. Koko matka käsitti kaikki maan kaupungit ja kesti puolen vuotta; tarkastus on siis voinut olla varsin tarkka. Itse matkustukseen lienee kuitenkin mennyt yhteensä kuukauden aikaa.

Ensimmäisenä huomion esineenä oli poliisilaitos, jonka tilasta kertomuksessa sanotaan:

„Policen i städerne som å landet har väl icke på hvarje ställe ägt all den ordning, fullkomlighet och skyndsamhet i verkställigheten, som författningarne bjuda och man med stöd af desamme skulle fordra; men så länge de fläste både stads- och landsfiscaler sakna en för deras mäst nödortftiga bergning erforderlig lön, hvarutom de ej kunna lifnära egen person, än mindre hustru och barn, om de hafva familie, och aldraminst besolda den handräckning, hvaraf för en rättskaffens ferm utöfning af sine pligter de oftast äro i behof; så länge vid slikt förhållande ett strängare beifrande af desse tjenstemäns efterlåtenhet, fel och försummelser i deras kall med ett visst stillatigande måste öfverses och skrivas på räknningen deraf, att man af en hungrig olönad tjenare icke kan fordra allt; samt så länge personer med någon skickelighet att kunna bestrida annan tjenst ogärna söka och fästa sig vid en fiscalpost, som merendels tillskyndar innehafvaren om icke allas, likväl lagbrytarens hat och förföljelse; så torde, förr än desse hinder häfvas, en fullkomligare ordning häri förgäfvos väntas, med mindre man vill antaga, att den stigande upplysning tidehvarfvet sig tillägnar, skall åstadkomma större moralitet, och en sjelfkrafd laglydnad inskränka behofvet af desse lönlöse tjenstemän i staten.“

Vaivaihoidosta ja irtolaisista annetuista asetuksista myöntää Sticheaus, että ne kenties eivät aina ja kaikkialla olleet

mahdolliset noudattaa; pitäisi perustaa työ- ja vaivaihuoneita, missä voisi pitää nuoria ja vanhoja, olivatpa miehiä tai naisia, työssä tarkan valvonnan alaisina. Sitten hän lisää:

„Allmänna arbetsinrättningen på Sveaborgs fästning liksom spinnhuset här i Åbo uppfylla för närvarande visst icke det correctionsändamål, Kongl. förordningen om allmänna arbetsställen af den 27 Februarii 1804 och Hans Kejsers Maj:ts nådiga kungörelse af den 28 September 1812 dermed åsyfta, då de personer, som för tjänst- och försvarslöshet, lösdrifveri och mindre brott till dessa ställen på kortare tid dömas och inkomma, sammanblandas, anses och i allt behandlas lika med dem, hvilka äro dömda att för de gröfsta missgjerningar och uppsäteliga nidingsbrott antingen på längre tid eller för lifstid i allmänt fängelse och arbete hållas. Ett nödigt och möjligt utvidgande af spinnhuset i Åbo, i den händelse särskildt tuktt- eller spinnhus å annan ort i landet ej tillkommer, samt ett noggrannare iakttagande af Kongl. reglementet angående styrelsen af allmänna arbetsinrättningen å Sveaborg, dat. den 27 Februarii 1804, äro således att önska, om annars den mindre brottslige tjänst- och försvarslöse i dessa scholor icke skall förlora allt hopp att mera blifva samhället gagnelig, eller göras till större brottsling än han varit förr än han i dem inträdde.“

Eri paikoissa huomautetaan että vankilat olivat ahtaat, ettei niissä voitu puhtautta ylläpitää j. n. e. Lääninsairaaloita tarkastettuansa Stichæus valitti kuppataudin paikottain laajenevia vaikutuksia, arvellen että itse sairaalat olivat tyydyttävässä kunnossa. Hyvin laajalta puhutaan verotusseikoista sekä siitä millä tavoin siihen aikaan tavalliset suuret maksamattomat ulosteet voitaisi saada vähenemään. Lääninkansliain diarioita sekä isoajakoa koskevia asiakirjoja on samoin erityisellä huolella pidetty silmällä. Metsien tilasta Stichæus kirjoittaa seuraavat ajan käsitystapaa kuvaavat mietteet:

„På de flästa ställen men i synnerhet uti Wiborgs och Heinola samt en del af Tavastehus och Åbo län har misshushållningen med skogarne olyckligtvis redan nådt den höjd, att om olofligt svedjande, bjelk- och lächterhygge, den så kallade brädtäljningen, tillika med tjärubrännningen och sågarnes tillverkningar icke alfvarligen inskränkas och, noggrannare än hit-

intills skedt, controlleras, skall hela landet, likasom med flere tracter deraf intreffat, sluteligen sakna äfven nödig vedbrand, hvartill med fortskyndande steg i alla skjärsocknar redan lider, sedan årlige vedexporten till Stockholm från Nyland och Åbo län utgör omkring 25 samt från Wiborgs län till St Petersburg minst 10,000 famnar, all den kål och ved oberäknad, som järn- och glasbruken jemte en slösande vedbränning inom landet medtaga.

Nu då känt och jemväl öfverklagadt är, dels att boställs- och kronohemmans innehafvare, tvärt emot hvad 23 § i Kongl. skogsordningen af den 1 Augusti 1805 uttryckeligen stadgar, försälja eller låta från slike lägenheter använda skog och skogsverke till annat än eget husbehof, särdeles genom fällande af storverks träen och bjälkar samt dessas transporterande till städerna, dels att personer, som hvarken äga eller bruka egen jord, såsom landbönder, torpare och inhysingar med flere andre, dertill föranledde af en brottslig vinningslystnad, ej mindre från boställs- och kronohemmans skogar än äfven från frälse- och skattelägenheters marker olofligen hugga och till städerna eller deras invånares lastageplatser bortföra slike träen, genom hvilken oordning både det allmänna och enskilda tillskyndas oersättliga förluster; anser jag mig böra till Eder Excellences närmare höggunstiga bepröfvande underställa, om icke utan minsta rubbning i hvad redan åberopade skogsordning innehåller ett sådant förordnande vore lämpeligt, att om ej eljest, likväl genom kungörelse från Herrar Landshöfdingar i de län, där desse missbruk sig iritrat, emanera: att den som till städerna eller deras skepps-varf och upplagsplatser transporterar storverks träd eller bjelke, skall vara försedd med jordägarens, af vederbörlig präst eller kronobetjent till riktigheten styrkte bevis deröfver, att trädet blifvit af samme jordägare eller med dess tillstånd fäldt och bortfört från hans frälse- eller skatteegendoms mark, då ock i beviset utsättas borde, i hvilken sockn och by sagde mark är belägen, medan i annat fall trädet, då det ej tillhör kronan, vore att anses förverkadt: och skulle den jordägare, som sådant bevis utgäfve, vara pliktig, att då den i beviset intygade sakens verkelighet skäligen kunde dragas i tvifvelsmål, så vidt lag förmår, med ed inför domstolen fästa den samme, samt krono- och stadsbetjente åläggas på

det nogaste handhafva efterlefnaden deraf, och vid tillfällen af förbrytelser emot detta stadgande, förfara med all den stränghet lag och författningar kräfva: äfven som vederbörande för öfrigt i allmänhet erinras om ofelbart iakttagande af 1805 års skogsordning.“

Lopuksi Stichæus ilmoittaa jättäneensä Puumalan ja Sulkan pitäjissä noudatettua menettelyä sekä Mietulan ja Kuhakosken sahojen aivan liiallista sahausliikettä viranomaisten käsiteltäväksi. Kertomus on päivätty 10 päiv. Huhtikuuta 1816.

Vuosina 1825 ja 1827 seurasi Stichæus silloista kenraalikuvernööriä, kenraali Zakrewskyä, pitäen kummankin matkan menosta ja toimista päiväkirjaa. Matka kävi v. 1825 melkein samaa suuntaa kuin viimein, sillä erolla vain, että lähdettiin Helsingistä Hämeenlinnaan ja sieltä Tampereen kautta Vaasaan, edelleen Tornioon asti sekä Itä-Suomen kautta takaisin, jonka jälkeen tehtiin eri matka Turkuun, sieltä Raumalle asti ja takaisin Helsinkiin. Pori, Kaskinen, Kristiina ja Heinola jäivät tarkastusmatkan ulkopuolelle; itse matkaan meni noin 30—32 päivää, vaikka sopinee olettaa, ettei hevosia säästetty. Matkan voi lukea lähimmiten 300 sen ajan peninkulmaa vastaavaksi, joten päivässä on kuljettu lähes 10 peninkulmaa. Itse tarkastustyöhön meni noin 60 päivää.

Tarkastustoimesta mainittakoon, että Tampereella omistettiin erityistä huomiota Finlaysonin laitoksille, joille oli annettu valtioapua. Vaasassa huomattiin muutamia puutteita oikeus-
tojen suhteen, samoin myös siinä, että lääkäri ei kyllin usein käynyt läänin sairaalassa sekä silloinkin oli ollut niin juovuspäissään, ettei hänen käynnistään ollut mitään apua. Uudessa kaarlepyyssä samoin kuin useassa muussa kaupungissa huomattiin, että virallisten asiakirjain leimausta oli huolettomasti toimitettu. Muitakin puutteita silloin tällöin mainitaan saavuttaneen huomiota tuomiokirjain suhteen; Oulussa suuri luku asioita oli jäänyt laillisesti ratkaisematta, josta syyllinen selitti, ettei muka niin kaukaisessa kaupungissa ollut mahdollista tarvittaessa saada apulaisia. Tornion postimestarista saatiin selville, että hän säännöttömän elämän johdosta ei enää pystynyt virkaansa kunnollisesti toimittamaan, jonka tähden hän heti erotettiin sen hoidosta. Svartholman linnaa tarkastettaessa

esiintyy kuuluisa henkilö valittajana, niin kutsuttu „väkevä parooni“. Tästä sanotaan Stichæuksen päiväkirjassa:

„Under besöket å Svartholms fästning anmäletes af där tillsatte uppsyningsmannen Friherre Otto Fleming, hurusom han och vaktmästaren vore utom tillfälle att kunna redogöra för förhållandet med fångarne, emedan Commendanten, Öfverste lieutenanten Brakel icke lämnat vaktmästaren eller uppsyningsmannen någon del af de utslag och förpassningar, hvarmed fångar till fästningens fängelse inkommit: och som, utom den namnförteckning å fångarne, hvilken vaktmästaren nu föredde, någon ordentelig journal eller anteckning om fångarnes brott, bestraffning och fängelsetid icke fants å stället, äfvensom den omständighet härvid inträffade, att bekännelsefångar voro sammanblandade med sådane, som för listid äro dömda till fästningsarbete; så erinrades Commendanten om behofvet deraf, att till behörig underrättelse för uppsyningsmannen och vaktmästaren lämna dem del af utslag och förpassningar“ j. n. e.

Viimeiset kaupungit, joiden olot tarkastettiin, olivat Naantali ja Tammisaari. Edellisessä paikassa muistutettiin ensiksi, että paha epäjärjestys vallitsi maistraatin arkistossa, jota väliaikainen pormestari hoiti, sitten kuin varsinainen oli tullut virasta erotetuksi ja lähtenyt pois selvittämättä asioitansa; samoin myös, että kaupungin „niinkutsuttu paloruisku“ sekä muut sammutusneuvot olivat niin tuiki kelvottomassa tilassa, ettei niistä tulipalon sattuessa olisi vähintäkään apua. Viaporissa linnan-työssä olevista 450 suomalaisesta vangista oli 33 tuomittu elinkaudeksi, 38 oli tuomittu vankeuteen jotta luultua rikosta tunnustaisivat, 138 oli tuomittu määrävuosiksi vankeuteen, 45 oli suorittamassa varastetun tavaran arvoa työllään ja 196 oli irtolaisia.

Vuonna 1827 lähti Stichæus kenraali Zakrewskyn sekä venäläisen kielenkääntäjän kanssa matkalle, joka oli suunnattu Helsingistä Porvoon, Loviisan, Ruotsinsalmen ja Haminan kautta Viipuriin, sitten Lappeenrantaan, Heinolaan ja Kuopioon sekä sieltä Hämeenlinnan ja Tampereen kautta Turkuun sekä takaisin Helsinkiin. Matka oli alkanut 18 päivänä Heinäkuuta ja päättyi Elokuun lopussa. Tehdyt muistutukset koskevat enimmältään asiakirjain hoitoa, täydellisyyttä, sidottamista y. m. s. Tampereella postinhoito havaittiin siksi huonoksi, että ilmoitus

asiasta lähetettiin silloiselle postitirehtöörille, tunnetulle Ladau'lle. Helsingin kämnerinoikeuden arkisto ja huoneet aiheuttivat ankaraa moitetta; sen lisäksi kaupungin vanhat kadut moititaan huonosta kivityksestään, jonka ohessa kenraalikuvernööri ilmoitti tyytymättömyytensä siitä, että vanhoja makasiineja ja ranta-aittoja Eteläsataman vierestä ei oltu saatu pois. „I öfrigt kunde Herr General-Gouverneuren icke gilla eller anse det med god ordning öfverensstämman, att i Finlands nya Hufvudstad öppen källare eller värdshus med billardrörelse holles å Rådhuset, hvarest särskilte Domstolar och Auctoriteter dageligen hade sina sammanträden: i hvilket allt äfvensom i nu saknad snygghet uti det innanföre brandvaks Corps de Gardet befindteliga arrestrummet herr General-Gouverneuren allt derföre nu förordnade om skyndsamt nödig rättelse för framtiden.“

Muista asioista, jotka tällä tarkastusmatkalla aiheuttivat toimenpidettä, mainittakoon vielä, että Raseporin itäisen kihlakunnan kruununvouti toistaiseksi erotettiin virantoimituksesta, koska ei kyyditetyistä kruununtavaroista oltu suoritettu maksua kyytivelvollisille talonpojille; samoin ja koska valitettiin, että postinkuljettajat usein pitelivät pahoin kyytihevostia, vieläpä ajoivat ne kuoliaaksi, josta esimerkkikin oli ilmoitettu, käskettiin postihallitusta, postitoimistojen kautta, antamaan varoituksia tätä väärinkäytöstä vastaan. Silloiset raha-olot ja venäjän rahan puute sekä korkea kurssi olivat niinkään antaneet yhteiselle kansalle aihetta valituksiin, mutta kenraalikuvernööri ei katsonut toimeensa kuuluvaksi tai sopivaksi ottaa vastaan tällaisia valituksia, koska löytyi 27 päivänä Heinäkuuta 1821 annettu armollinen käsky, että ainoastaan maan oma raha oli kruunun ulosteoissa käytettävä; yhteiselle kansalle annettiin siis huomautus tästä sekä selitettiin, että mitään vakinaista kurssia venäläisen ja ruotsalaisen rahan välillä ei olisi hyödyllinen tahi mahdollinen panna toimeen. Yhteisen kansan pitäisi hyvissä ajoin ennen verojen maksuaikaa vaihtaa itselleen venäjän rahaa kaupungeissa tahi ehdottomasti vaatia maksua myytävistä tavaroistaan ruplissa tai siksi korotettua hintaa, että se riittäisi venäjän rahan vaihtamiseen.

Kaikki kertomukset päättyvät tavanmukaiseen selitykseen, että maan virkamiehet — erityiset poikkeukset poisluettuina —

toimittivat virkaansa asetusten mukaisesti ja tyydyttävällä tavalla. Selvää on, että seuraavalla matkalla aina otettiin tyystin varteen, että edellisen muistutukset olivat tulleet korjatuiksi. Yleensä nämä kertomukset näyttävät, samoin kuin Caloniuksen virkatoimi, että vuotuiset tai määräaikaiset tarkastukset erikseen mitä juoksevain asiain hoitoon tulee kantoivat hyviä hedelmiä.

§ 6.

Prof. Leinberg esitti muutamia ruotsalaista kirjailiaa Ericus Schroderusta koskevia asiakirjoja:

I det följande meddelas några handlingar från Finlands statsarkiv, rörande bidrag från Finland till bekostande af den svenske skriftställaren och boktryckaren *Erici Schroderi* literära arbeten.

Född omkring 1580 och vorden magister i Upsala, utnämndes Ericus Schroderus år 1612 till skolrektor i Nyköping, der hans fader Bengt Nilsson Skräddare varit borgmästare. Han blef sedermera translator regni och omkring 1629 husgerådsskrifvare vid kungl. slottet i Stockholm. År 1630 fick Schroderus privilegium på ett eget tryckeri i Stockholm, hvar-est han sedan tryckte sina skrifter, öfversättningar och förlager af dels religiöst, dels verldsligt innehåll, ss. Leonhardi Hutteri och Nicolai Hunnii theologiska compendier. Äfven utgaf han upplagor af klassiska författare. Af särskildt intresse för finske läsare synes vara det af honom år 1637 i Stockholm utgifna: *Lexicon Latino-Scondicum, quo quatuor celebriores totius Europæi linguæ atque idiomatæ orbis scilicet Latinum, Svecicum, Germanicum & Venedicum seu Finnicum, parvulis Musarum alumnis methodice inculcantur.* 178 pagg. 12:o. — Schroderus afled troligen kort före 1650, då hans tryckeri flyttades till Göteborg.

Vår wännlige hellsen och allt godt medh gudh allzmechtigh tillförende, Gode wän Erich Hare, Efter det H. K. M:tt alles wor nådigste Konungh och herre hafver nådigst opålagdt M: Erich Schrodero att han aff fremmande språk skall Transferere in på vårt Swenske Tungomåll allehande sköne historier, och andre herlige böker af trycket utgå läthe, som fädernes-

landet kunne vare till nytto och beröra. För sådan hanns arbete och omkostnadh, hafver H. K. M:t nådigest vndt och efterlåtet honom Bibeltrycks tunnan (som hon kallas) dett ähr en tunna Spannemåll af hvart Kijrkieherbergie öfver hela riket, så wäll uthi Finnlandh, som uthi Swerigie Ithem af Arrenderande, förlänte och oförlänte, undantagandes dhe lhän, som hennes Maj:t drotningen tillkomer. Hvilken Spannemåll fougderne schole wara förplichtade efter H. K. M:ts brefz Lijdelse att föryttra uthi Penningar T:nan för tije mk och honom samma Penningar tillstålla alle ähr in Januarij Derföre begära wij aff eder wänligen att i tillkalle fougderne och Arrendatorerne i edert Ståthällare Dömme, att de således Spannemålen opbare och föryttre i Penningar och bete M. Erich Schrodero här i Stockholm tillstålle Efter han till papper, trycket och annatt myckett behöffver, I wille här om beställa, Befallandes eder gudh den aldrahögste till all vellmägo wänligen aff Stocholm den 2 Novembris ähr 1622.

Nihls Bielcke
till Salstadh Fherre mpr.

Johann Sparre
Egegn Handscrift

Pär Ärlandson mpr.

Utanskrift: Erligh och Manhaftigh Erich Hare, Ståthollare på Tafvestehuus och öfver dess Lähn, wår gode wän

(N:o 4472, f. 105.)

Vänligen.

Min tjänstwillige Helssen försendt medh Gudh Alzmechtigh, nu och altidh tilförene. Näst myken longwarachtigh wäl-måges önskan, och een flitigh tacksäjelse för alt gott bewijst; kan iagh E. W:t, gunstige Her Ståthollare, kan iagh E. W:t tjänstligen icke förholla, at för nogen tidh sedan förärade utaf gunst och nådhe H. K. M:t migh Bibeltrycks tunnan utöfver hela riket, medh sådane wilkår, som denne medhföljande Copia af min fulmact uthwisar, Och aldenstund tiden nu tillstundar, at iagh medh trycket skall begynna, och iagh der till behöfver stort förlagh, Hwarföre hafwer iagh icke kunnat underlåta E. W:t medh min skrifwelse at besökia, på thet tjänstwilligste begärandes, E. W:t wille, så wijdt som E. W:t Ståt-

hollaredömme sigh sträcker, berörde Bibeltryckstunna upfordra och föryttra låta, och denne Brefwijsare Lasse Anderson penningarna tillstella, när han efter förrättade saker kommer tillbaka ifrån Lijfland, där till iagh hafwer giordt honom fulmächtigh. Ingalunda twiflandes, at ju E. W:t både för gammal affection, såsom och för godt behagh skull till sådane saker, warder migh i denne saak bewijsandes sin förfordring. Hwar iagh kan wara E. W:t till tjänst och wiljes igen, skall iagh altidh der till finnas redobogen. Will her medh hafwa E. W:t och hvad E. W:t kärt är, Gudhi den Aldre högste befatat. Af Stockholm, den 4 Novemb. 1622.

E. W:tz

Altidh tjänstvilligh

Ericus Schroderus.

Utanskrift: K. M:ts till Sverige, min Allernädigste Konungs Högbetrodde Man och Ståthållare på Tawastehuus och öfwer des lähn, wälbördigh Erick Hare, min gunstige gode vän, detta wänligen till handa.

Anteckning på omslaget: Mag. Eri Schroderi bref sampt medh H. K. M:tz tryckte fulmacht at han åhrligen En T:na Spanmål af hvart Kyrckeherberge bekomma secall, hwilken tilförende är kallat Rikie trykz T:nan, eller för T:nan 18 mk.

(N:o 4472 f. 107.)

Bekennes iagh Ericus Schroderus, medh denna min egen hand, at iagh hafwer opburit och anammat af åhrlig och wälachtat Carl Svenson, tilförordnad Commisario öfver jordrefnningen i Österbotn, Bibeltryckspenningar femtije siu Daler och sexton öre, af tree och tiugu Socknar i berörda Landz ende, der ibland Jo Sokn åhr afdragen, som migh tillförene åhr betalt. Begärar fördenskull wänligen af Secretereren, wälb. Peder Wasteson, han wille så laghe, at bemälte Carl Swenson motte utaf Arrendatorerne och Fougterne öfver berörda Soknar medh det förste blifva her på tillfredzstält och betalt. Till wisso, medh egen hand skrifvit och underskrifvit. Datum Stockholm den 27 Febr. 1625.

(N:o 4949 f. 110.)

Ericus Schroderus.

Jagh underschrefven bekänner och här medh vitterligit giör migh hafwa bekommedt af ärligh och wälförståndigh Jacob Sigfredsson, Befalningzman uthöfver Sexmäki Häredt, opå Wällärde Mester Erick Schroderi wägnar för otta T:nor Spannemål som till Trycket i Sverige förordnat är Penningar Tiugu daler. Att så vdhi saning är detta medh egen hand schrifvit och underschrifvitt. Datum Åboo den 26 Julij 627.

(N:o 4484 f. 96.)

Jacob Gregerson.

Tillstaer migh underschrifven, att have opburit opå Ehrliche och Wällärdhe M:r Erich Scroderi wegner efter hans Fullmachtz lijdelse, af Befallningzmannen i Weemo heredh Ehrliche och wälförståndigh Christier Lijdichsson för år 1628. Bibleie Tryckz tunnan N. Rågh Fem tunnor, hvilcke för:ne 5 T:or Jagh här medh fullkombligen will hafwe qvitteret, Datum Åbo den 23 Januarij 629.

(N:o 1878 f. 80.)

Mårten Nielson mpr.

§ 7.

Samoin prof. Leinberg huomautti Seuran jäseniä prof. Monteliuksen pitämästä esitelmästä „Sveriges förbindelser med främmande länder före Kristi födelse“.

In fidem:
K. Grotenfelt.

Kokous 20 p. toukok. 1902.

Läsnä olivat prof. E. G. Palmén esimiehen sijassa, proff. J. R. Danielson, M. G. Schybergson, toht. K. R. Melander, maist. U. Lehtonen ja allekirjoittanut.

§ 1.

Edellisen kokouksen pöytäkirja tarkastettiin.

§ 2.

Prof. E. G. Palmén ilmoitti että Seuran monivuotisen jäsenen prof. K. K. Tigerstedtin kuoleman johdosta oli Seuran puolesta laskettu muistoseppele hänen haudalleen.

§ 3.

Ilmoitettiin seuraavat kirjalahjat:

Suomalais-ugrilaiselta seuralta: Aikakauskirja XX, Hels. 1902, ja Toimituksia XVII (Bergtscheremissische Sprachstudien von G. J. Ramstedt), Hels. 1902;

tekiältä valtioark.-hoit. R. Hausenilta: Die Wappen- und Namenszeichnungen auf den Felsen bei Hangö Tulludde, Hels. 1902;

tekiältä toht. K. O. Lindeqvistiltä: Hämeenlinnan oloista sotavuosina 1808—1809, Hämeenlinna 1902, ja

tekiältä toht. Aug. Hjeltiltä: Aus der Geschichte der schwedisch-finländischen Bevölkerungsstatistik (Sonderabdruck aus Allgem. Statist. Archiv, 1902).

§ 4.

Toht. Melander ilmoitti julkaistavaksi kaksi saksaksi kirjoitettua tutkimusta Lyypekin suhteista Venäjään ja Ruotsiin, „Die Beziehungen Lübecks zu Schweden in den Jahren 1643—1653“ sekä „Die Beziehungen und Unterhandlungen betreffend den Handel zwischen Lübeck und Russland 1632—1652“, ja päätettiin painattaa ne Hist. Arkiston XVIII:n osan ensi vihkoon.

§ 5.

Maist. Uno Lehtonen teki selkoa Pietarin arkistoissa tapaamistansa Suomea koskevista asiakirjoista ja niiden kopioitamisesta. Esityksen kuultuaan päätti Seura, että entisen rahamäärän lisäksi 100 ruplaa oli etukäteen maksettava maist. Lehtoselle kopiaoin hankkimiseksi tärkeistä kirjoituksista, ja vast'edes enemmän jos tarve on. Esitys kuului seuraavasti:

Kertomus tutkimistöistä Pietarin arkistoissa Suomea koskevien asiakirjojen etsimistä varten.

Arkistoja, joissa voi odottaa tapaavansa Suomea koskevia asiakirjoja, on Pietarissa: 1) Valtakunnan arkisto ynnä siihen liitetty ulkoasiain ministeristön arkisto; 2) H. M. Keisarin oman

kanslian arkisto; 3) Pää-esikunnan ja sotatieteellinen arkisto; 4) Sisäasiain ministeristön arkisto; 5) Valtakunnan neuvoston ynnä sen yhteydessä oleva Suomen suuriruhtinaskunnan ministeri-valtiosihteeriviraston arkisto; 6) Hallitsevan senaatin arkisto, ja 7) Keisarillisessa yleisessä kirjastossa oleva käsikirjoituskokoelma. Tutkimuksiaan varten Venäjän ja Suomen keskisistä suhteista vuosien 1801 ja 1830:n välillä on allekirjoittanut vastaiseksi käyttänyt vain valtakunnan, ulkoasiain ministerin, valtakunnan neuvoston ja Suomen ministeri-valtiosihteeriviraston arkistoja, sittenkuin Suomen Historiallisen Seuran puolesta professori J. R. Danielson on, Suomen ministeri-valtiosihteerin v. Plehwen välityksellä, hankkinut niihin tarpeellisen käyttämisoikeuden. H. M. Keisarin oman kanslian arkiston suhteen on saatu tietää, ettei se nykyään ole avoinna tutkijoita varten, ja että siellä olevat Suomea koskevat asiakirjat on kaikki jo julkaistu kenraali Dubrowinin teoksessa Сборникъ историческихъ матеріаловъ извлеченныхъ изъ архива собственной Е. И. В-ва канцелярии.

I. Valtakunnan arkisto

on vähitellen muodostunut 19:nen vuosisadan alkupuolella asiakirjojen kautta, joita tänne on koottu Talvipalatsin keisarikabineteista, salaisen toimiston ja hallitsevan senaatin arkistoista, yksityisistä kokoelmista y. m. Asiakirjoja on siellä aina Pietari Suuren ajoilta asti. Nykyään se jakaantuu kahteen pääosaan: ensimmäisessä on keisarillisen perheen ja entisten valtiosihteerien papereita, toisessa salaisessa kansliassa olleita, tärkeimpiä valtiorikoksia koskevia y. m. sentapaisia asiakirjoja. — Suomen historiaan kuuluvia papereita täällä on verrattain vähän. Aikaisemmalta ajalta huomaa erityisemmin muutamia mietinnöitä ja raportteja, jotka kuuluvat Katarina II:n aikaan ja koskevat silloisen Venäjän-Suomen varustamista tai ovat sieltä lähetettyjä hallinnollisia selontekoja. Tutkimusteni piiriin kuuluvat vain pari Sprengtportenin kirjettä, asiakirjat, jotka koskevat hänen sulkemistaan Pietarin linnaan keisari Paavalin aikana, Gust. Ladaun ilmoitukset keisari Aleksander I:lle Willebrandtin liigasta Suomessa ynnä muutamia Suomen taloudellisia oloja käsitteleviä mietinnöitä.

II. Ulkoasiain ministeristön arkisto

on sensijaan Suomeen nähden paljon rikkaampi. Kuten tunnettu säilytetään siellä papereita vain keisari Aleksander I:n valtaistuimelle noususta alkaen; sen edellä käyppää aikaa varten on eri osasto Moskoovassa. Arkisto on järjestetty niiden paikkojen ja henkilöitten mukaan, joiden kanssa ministeristö on ollut kirjeellisessä yhteydessä. Tämän järjestelmän mukaan voi siis Suomea koskevia asiakirjoja etsiä seuraavista osastoista:

1) *Stockholm*, joka sisältää Venäjän Tukholmassa olevan lähettilään raportit sekä hallituksen hänelle lähettämät käskykirjeet.

2) *Suède*, sisältävä kirjeenvaihdon Ruotsin Pietarissa olevan lähettilään ja Venäjän hallituksen välillä.

3) *Lettres de Cabinet*, jossa on Venäjän keisarin persoonallinen kirjeenvaihto ulkomaisten hallitsijain kanssa.

4) *Ministère*-osastosta, jossa on ulkoasiain ministerille omasta virastosta tulleet kirjeet ja mietinnöt, sekä ministerin esittelynotit keisarille.

5) *Intérieur*, sisältävä ministeristön kirjeenvaihdon muiden Venäjän ministeristöjen ja virkakuntien tai yksityisten virkamiesten kanssa.

6) Kun valtakunnalla on ollut sota, on sitä koskevat asiakirjat aina järjestetty yhteen; ja tämän johdosta on tärkeitä Suomea koskevia papereita myöskin osastossa *Campagne Suède 1808—1809*.

7) Samalta ajalta löytyy arkistossa sitä paitsi paljon muita Suomea koskevia papereita, joiden sisältö on puhtaasti hallinnollista tai diplomaattista luonnetta; ne on yhdistetty erityiseksi osastoksi nimellä *Affaires Finlandaises 1808—1809*.

8) Lopuksi on käytettävä osastoa *Mémoires*; siihen on koottu ministeristölle eri tahoilta yksityisiltä tulleet vähemmän tärkeät mietinnöt ja esitykset.

Kun puheenalaiset tutkimukseni yhä vielä jatkuvat, en voi tällä kertaa antaa täydellistä selontekoa arkiston sisällyksestä, mutta mikäli olen ennättänyt tutustua siihen, voin ilmoittaa seuraavaa:

1) *Aikakaudelta vv. 1801—1808* löytyy paljon Suomea koskevia asiakirjoja. Enimmäkseen ne ovat Intérieur-osastossa olevia raportteja hallituksen vanhassa Suomessa olevilta virkamiehiltä ja sinne asetetuilta erityisiltä asiamiehiltä, ja sisältävät tietoja sotaväen liikkeistä ynnä väestön oloista rajan toisella puolella sekä oloista Venäjän omistamassa osassa Suomea. Näitä ovat lähettäneet Suomen kenraalikuvernööri Meyendorff, Viipurin kuvernöörit Obreskow ja Oreus, hallituksen asiamiehet Resanow ja Schatelowitsch, kenraalit Buxhoevden ja van Suchtelen, oikeusministeri Lapuhin y. m. Kirjeenvaihto on ollut hyvin runsas. Huomioon siitä ovat erityisesti kiintyneet kenraali Sprengtportenin kirjeet ja mietinnöt, joita hän vuosien 1803 ja 1806:n välillä on lähetellyt Venäjän ulkoasiain ministerielle; ne eivät kaikki ole tähän asti olleet tunnettuja. Säännöllisesti palautuvana aineena niissä on hänen huono taloudellinen tilansa, mutta ne osottavat myöskin, kuinka hän aina ja jokaisen uuden ulkoasiain ministerin luona on ollut valmis esittelemään valtiollisia suunnitelmiaan entisen kotimaansa suhteen.

2) *Suomen sodan ajalta vv. 1808—1809* on arkistossa kuitenkin Suomeen nähden rikkaimmat kokoelmat, ja paljon siellä on tähän asti julkaisemattomia, tärkeitä asiapapereita. Ne löytyvät vartavasten koottuina kahteen pakettiin: *Affaires finlandaises* ja *Campagne Suède 1808—1809*. Edellisestä saa Suomen lähetystön historia lisäa valaistusta, siinä kun ovat kaikki sen oskelua Pietarissa koskevat paperit; jälkimmäisessä taas on tärkeä kreivi Rumjantsowin kirjeenvaihto Suomessa olevien Venäjän armeijoiden ylipäällikköjen, Buxhoevdenin ja Barklay de Tollyn kanssa, jota Ordin kyllä on osittain käyttänyt teostaan varten, mutta joka ansaitsee hyvin tulla kokonaisuanaan tunnetuksi, sekä Rumjantsowin kirjeenvaihto Haminasta keisari Aleksander I:n kanssa. Näihin liittyy paljon vähemmän tärkeitä, mutta siltä Suomen historialle kyllä huomioon otettavia asiakirjoja, niinkuin H. M. Keisarille yksityisten suomalaisten puolelta annetut mietinnöt maan taloudellisesta tilasta valloituksen aikana, sekä venäläisten virkamiesten Suomea koskeva kirjeenvaihto ulkoasiain ministeristön kanssa.

Ministère-osastosta ansaitsevat tärkeämpinä mainita ministerin-apulaisen A. Soltikowin kirjeenvaihtoa Suomen asioista

Rumjantsowin kanssa tämän ollessa matkoilla Pariisissa ja Haminaassa, sekä esittelynootit H. M. Keisarille.

3) *Aikakauteen 1809–1820* kuuluvista ovat huomattavimmat Intérieur-osastossa löytyvät G. M. Armfeltin kirjeet H. M. Keisarille vuosilta 1812—1814. Niihin liittyy pari kirjettä Rumjantsowilta Armfeltille. Myöhemmältä ajalta (1816—1818) ansaitsee huomiota Nesselroden ja Rehbinderin välinen kirjeenvaihto, koskeva Suomen aiheuttamia Venäjän diplomaattisia toimenpiteitä Ruotsin suhteen. — Muista kirjoittajista mainittakoon seuraavat: Speranski (vuosina 1810 ja 1811), Barklay de Tolly (vv. 1810 ja 1811), Araktshejew (v. 1810), Steinheil (v. 1811).

Mémoires-osastosta olen löytänyt Aminoffin kirjeitä D. Alopeukselle; Lettres-de-Cabinet-osastosta Ruotsin kruununprinssin kirjeen H. M. Keisarille, koskeva Ruotsin tulevaa suhdetta Suomeen.

III. Valtakunnan neuvoston arkisto

sisältää vähän Suomea koskevaa. Tähän asti on löytynyt vain yksi paketti, mutta se kyllä tärkeä; siihen on suljettu asiakirjat, jotka oli esitetty valtakunnan neuvoston esimiesten komitealle vuonna 1811 vanhan ja uuden Suomen yhdistämisestä keskusteltaessa, ynnä sen johdosta syntynyt kirjeenvaihto Speranskin yhdeltä puolen ja toiselta puolen Suomen ynnä Venäjän virkakuntien välillä. Täältä m. m. löytää alkuperäiset kappaleet Speranskin ja Armfeltin mainitussa tilaisuudessa esittämiin mietinnöihin ja Speranskin omakätinen luonnos Suomen asiain komitean ohjesääntöä varten.

IV. Suomen Suuriruhtinaskunnan Ministerivaltiosihteeriviraston arkisto

tarjoaa tutkimukselle paljon tärkeitä asiakirjoja. Enimmäksi niistä tosin ovat ennestään tunnettuja, kuten luonnollisesti kaikki viraston omat asiapaperit; toiset taas voi tutkija saada käytettävikseen Suomessakin, esim. Suomen senaatin ja maan muiden virastojen Ministerivaltiosihteerille lähettämät virkakirjat liitteineen sekä Yliopiston konsistorin kirjeenvaihdon Kanslerin kanssa. Mutta arkistossa on joukossa harvemminkin käytet-

tyjä tai tähän asti kokonaan tuntemattomiakin asiakirjoja. Edellisiä ovat 1) Suomen asiain komitean pöytäkirjat ynnä originaali-esittelynotit H. M. Keisarille, ja 2) vuonna 1809 asetetun Suomen asiain komissionin pöytäkirjat; jälkimäisiä Kanslerin arkistossa olevat Yliopiston statuutti-komitean pöytäkirjat ynnä hiljan löydetyn Zakrewskin arkiston Suomea koskevat paperit. — Tarkempi arkistoon tutustuminen on minulta ajan puutteen takia jäänyt tähän asti tekemättä.

Tutkimuksia tehdessäni olen kaikkialla arkistovirkamiesten puolelta kohdannut mitä parhainta avuliaisuutta, joka antaa hyvää toivoa niiden pikaisesta ja onnellisesta lopettamisesta. Mutta erityisesti olen kiitollisuuden velassa Suomen Historialliselle Seuralle sen johdosta, että tämä huvittava työ on haltuuni uskottu, ja että seura sen edistämiseksi on suostunut 200 ruplan suuruiseen rahalliseen uhraukseen. Tärkeimmistä, ennen tuntemattomista papereista on, sen mukaan kuin ne ovat tulleet esiin, otettu kopioita; ja tähän asti on jo noin 75 arkia käsittävä kokoelma saatu valmiiksi. Kopieerattavien asiakirjojen valitsemisessa ynnä arkistotyön ohella esiintulleen monen muun vaikeuden poistamisessa on professori J. R. Danielson minulle tarjonnut erittäin arvokasta apua; pyydän siitä hänelle sekä kaikille työtäni edistäneille Historiallisen Seuran jäsenille lausua vilpittömät kiitokseni.

Helsingissä toukokuun 20 p. 1902.

U. L. Lehtonen.

§ 6.

Allekirjoittanut huomautti muutamista Suomen historiaan kuuluvista uusista tiedoista, joita saadaan joku aika sitten ilmestyneestä teoksesta „Auctarium Chartularii Universitatis Parisiensis, Tom. II“, jossa tavataan pari Suomea koskevaa keskiaikaista asiakirjaakin painettuna. Teoksen esipuheeseen on näet liitetty kaksi kirjettä Turun piispalle ja tuomiokapitulille vuoden alusta 1437, joissa Pariisin yliopisto lausuu kiitoksensa siitä että sen jäsen maisteri Olavus Magni, joka joku aika ennen

oli tullut Turun arkkiteiniksi, nyt on „yksimielisesti“ tuomio-
provastiksi valittu. Tämä on siis nähtävästi tapahtunut syk-
syllä 1436. Olavus Magni sanotaan äsken yliopistossa saavut-
taneen teologian baccalariuksen arvon — uusi todistus Juus-
tenin piispainkronikan antamain tietojen luotettavuudesta. Muu-
toin annetaan siinä se merkillinen, ennen tuntematon tieto, että
yliopisto on hänet valinnut puhujaksi Saksan kansakunnan
puolesta Baselin yleiseen kirkolliskokoukseen. Ehkä tulevat
vast'edes tämän kokouksen asiakirjat liittämään uuden lehden
Olavi Maununpojan historiaan! — Ennen tunnettujen Pariisin
yliopistossa vaikuttaneitten ja arvon saaneitten suomalaisten
lisäksi on, niinkuin Englannin (Saksan) kansakunnan pöytä-
kirjoista näkyy, lisättävä eräs Johannes Flicke l. Flicken, „de
Finlandia“, „de villa Aboensi natus“, joka 1420 on tullut bac-
calariukseksi, 1421 liseniaatiksi, ollut examinatorina, kansa-
kunnan procuratorina y. m. kunniaviroissa ja jatkanut opinto-
jaan teologian tiedekunnassa. Tammikuussa 1426 hän näyttää
jättävän yliopiston, jolloin hänelle annetaan suosituskirjat Tans-
kan kuninkaalle, Upsalan arkipiispalle ja Turun piispalle.

In fidem:

K. Grotenfelt.

Kokous 15 p. syysk. 1902.

Läsnä olivat esimies valtioneuvos Th. Rein, senaatori K.
F. Ignatius, proff. J. R. Danielson, K. G. Leinberg ja K. v.
Bonsdorff, toht. J. W. Ruuth ja K. R. Melander sekä alle-
kirjoittanut.

§ 1.

Edellisen kokouksen pöytäkirja tarkastettiin.

§ 2.

Ilmoitettiin seuraavat kirjalahjat:

Ruotsin valtioarkistolta: Meddelanden från Svenska Riks-
arkivet, Ny följd, I: 1, 2, Stockholm 1902;

Suom.-ugrilaiselta seuralta: Toimituksia XV 2, Hels. 1902;
Ruots. kirj.-seuralta: Katalog ö. den svenska litteraturen
i Finland samt arbeten på främmande språk 1896—1900, Hels
1902;

Tilast. toimistolta: Suom. Vir. Tilasto, VI. Väkiluvun-
tilastoa, 33 II, Hels. 1902;

Vaivaishoidon tarkastajalta: Suom. Vir. Tilasto, XXI.
Köyhäinhoitotilasto. A. VI, Hels. 1902;

hra E. G. Hussilta hänen tekemänsä: Undersökning öfver
folkmängd, åkerbruk och boskapsskötsel i landskapet Väster-
botten åren 1540—1571, akad. afhandl., Upsala 1902, ja

prof. K. G. Leinbergiltä hänen toimittamansa Handlingar
rör. Finska kyrkan och presterskapet, femte och sjette sam-
lingarna, Hels. 1902.

§ 3.

Rahanvartia kuulusteli Seuran mieltä, olivatko Seuran
omistamat irtisanotut Hypoteeki-yhdistyksen $4\frac{1}{2}\%$:n obli-
gatsioonit vaihdettavat 4% :n obligatsioneihin, vai ei, vaan ar-
veltiin, ett'ei tätä nykyä ollut siihen syytä, koska pankkien
talletuskorkokin on $4\frac{1}{2}\%$ ja voidaan toivoa että vast'edes on
tilaisuus niitä varoja sijoittaa varmoihin edullisempiin arvo-
papereihin.

§ 4.

Prof. Leinberg teki seuraavan tiedon-annon:

Ännu något om Daniel Hiort.

I XV:de bandet af Hist. Arkisto, dess protokoll-afdelning,
sidd. 69—71, har af mig publicerats några aktstycken rörande
Daniel Hiort. Då jag under sistlidne sommar haft förmånen
att genom förmedling af historiarum lektorn i Skara, doktor
F. Ödberg lära känna ett nytt dokument, som i afseende på
ett skede i D. Hiorts lif är ganska upplysande, beder jag att
såsom komplement till hans tidigare publicerade qvittenser få
här återgifva detsamma.

Af akten, dat. den $13/7$ 1601, framgår, att D. Hiort då befann sig i Calmar på återresa från Tyskland, emedan han jämte andra Stipendiarius blifvit föregående höst år 1600 af hertig Carl hemkallad, och att han då befann sig i penningeförlägenhet för en skuld till en åtföljande tysk, hvarför han sökt och mot utlofvad ersättning jämväl erhållit försträckning af ståthållaren på Calmar slott, som härför mottagit hans revers. Detta förklarar ock, hvarför denna akt kommit att ingå bland räkenskaper från Småland för 1601.

Äfven i ett annat afseende är denna akt ganska märkelig, enär den lemnar visshet i en sak, hvilken synts en så samvetsgrann forskare, som F. W. Pipping, ganska tvifvelaktig. I sin värdefulla afhandling „Om hjelten i Sorgespelet Daniel Hjort“, hvilken ingår i Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk, 8:de häftet, sidd. 29—54, antager nämligen Pipping, att Daniel Hjort „icke förvärfvat sig någon lärd grad“, oakadt han i skrivelser, utgångna från högsta magten, kallas „Mester“. I Biografinen Nimikirja yttrar märket Y. K. den förmodan, att D. Hiort måhända blifvit magister i Leipzig, vid hvars universitet han, såsom kändt, inskrefs under sommarsemestern 1598 (se Yrjö Koskinen, Olavi Maununpoika, s. 90). Utan några urkundsbevis vågar dock sedermera signaturen G. Gft. nog djerft i Finsk Biografisk Handbok påstå, att D. Hiort under sina studier utrikes vann magistergraden, hvilket emellertid fortfarande har måst anses helt ovisst.¹⁾

Men genom nedanstående dokument vinnes omsider visshet derom, att Daniel Hiort år 1601 återkom till Sverige från Tyskland såsom „philosophiæ magister“. Hvar han blifvit promoverad, är icke angifvet, men i enlighet med Y. K:s förmodan kan man antaga, att han förvärfvat sig denna lärda grad i Leipzig.

¹⁾ Såsom något djerft måste man äfven beteckna antagandet i Finsk Biografisk Handbok af bemålde signatur, att „Fabrivillensis“, som Daniel Theodorus någon gång brukat tillägga efter sitt namn, skulle beteckna, att hans fader varit smed, medan såväl Pipping som R. H. i Svenskt Konversationslexikon, enligt vanligt språkbruk i äldre tid, hänföra nämnda tillägg till namntecknarens hemort: Smeds eller Smedsby eller Smeds-torp o. d.

(Från Svenska Kammararkivet, Handl:r rörande Småland 1601.)

Den Högborne Förstes och Herres Her Carls Sväriges Rijkets Regerande Arf förstes Härtugh till Sudermanneland, Närike och Wärmelandh. Min Allernådigt:te Herres Troplickt:ige och Eedsworne Tiänare.

Jagh *Daniel Theodorus*, philosophiæ Magister och Poëta Laureatus, Bekenner och gör här medh wetterligit, Att Effter Hans Förstelige Nådhe haffr vthi höst förledne Anno c. 1601 [!], migh ifrå Tijsklandh sampt med någre Andre aff sine *Stipendiariis* nådeligen kalla lathedt, Så Effter Camererens breff migh icke tilförenne för Mårtens Messo tilhanda kommedt ähr, haffuer min rese icke tilförenne skeep kunnat för ähn i wåras, för windernes olägeligheedt skull; Så all denn stundh Gudh dhenn Alz:ste haffuer migh hijt till Calmar dhenn 18 Junii förfogadt, och Jagh een Tijsk mz migh hade dhenn Jagh 46 Daler för thäringh skyldigh war, huilkenn Jag icke kunde bliffue quitt, för ähn Jag honom afbetaladt hade, Derföre nödgades migh om vndsättningh hos Stådthålleren på Hans Förstelige N:des nådige behagh sökie, huilkenn migh på Hans Förstelige wägne dhe 46 Daler försträckett haffuer, dhe Jagh migh bekenner aff dhenne Edle och wälbördige Herre, Hans Ericksonn till Broxwijk, Stådthåller här på Slottet vdi rede bekommit haffua, dhe Jag vdhi mitt vnderhåll afquittere will. Att så vdhi sanningh ähr med egen hand skrifuit sampt mz egitt signett försegladt vdhi C[almar]. 13 Julii, Anno 1601.

(Sig: D. T. och vapen.)

§ 5.

Samoin prof. Leinberg esiintoi julkaistavaksi jouluk. 9—11 pp. 1605 pidetyt pöytäkirjat siitä tutkimuksesta, joka silloin Tukholman linnassa tapahtui Pietari Eerikinpoika Petrosaa vastaan, ja olivat ne erikseen Hist. Arkistoon painettavat.

§ 6.

Allekirjoittanut esitti muutamia Tarton yliopiston elämää 1600-luvulla koskevia tietoja, jotka todistavat sen tärkeyttä sii

hen aikaan kasvatusta paikkana suomalaisillekin nuorukaisille, joita vv. 1632—1665 ja 1690—1710 siihen on sisäänkirjoitettu ainakin 234 ylioppilasta, eli enemmän kuin $\frac{1}{8}$ osa kaikista yliopistossa olleista oppilaista, ja näyttävät sitä antagonismia, joka siinä vallitsi saksalaisten ja ruotsalais-suomalaisten välillä ja joka useammin ilmestyi suurissa verisissäkin yhteentörmäyksissä eri kansan-aineksien kesken.

§ 7.

Prof. Bonsdorff esitti muutamia tietoja Turusta ison vihan aikana:

Detta meddelande vill fästa uppmärksamheten vid en domkapitlet i Åbo tillhörig, numera i statsarkivet deponerad handling, benämnd „Vicepastoris Simonis Sadenii räkenskaper för domkyrkans inkomster och utgifter under ryska öfverväldet 1714—1721“, hvilken lämnar intressanta upplysningar om de sociala och sedliga förhållandena i Åbo under stora ofreden. Såvidt man af förteckningarna öfver begrafne kan sluta, hade stadens ståndspersoner och mera betydande borgare så godt som mangrant öfvergifvit staden, hvilken befolkades, utom af ryssarne, af lägre borgare, arbetare, tiggare och tiggerskor. Mellan den kvinnliga delen af proletariatet och de ryska soldaterne, åtminstene de af katolsk religion, ingingos nu och då äktenskap, medan lösa förbindelser hörde så godt som till ordningen för dagen. Detta framgår bl. a. af den stora mängd utom äktenskapet födda barn, hvilka upptagas i begravningslängderna och hvilka gemenligen nämnas „oäkta ryska barn“ eller endast O. R. B. Äfven ryska officerare, högre och lägre, soldater, köpmän m. m. begrofvos i kyrkomullen, i regeln norr om kyrkan, af rysk präst och, såsom det ofta heter, på furst Galitzins befallning. Särskild uppmärksamhet i detta afseende ådrager sig följande af pastor Sadenius gjorda anteckning, som vitnar om en synnerlig sjuklighet inom den ryska soldatesken under året 1716:

„Anno 1716 ifrån den 1 januari till påsk dödde ryssar här i staaen 1500 krigzman, som illa begrofv i kyrkiogården; derföre supplicerade iag till Golitzin, berättandes utaf de lijken, som mehra woro på än under jorden lagde, förorsackas pesten eller någon annan siuckdoom arméen, staden och hela landet

skadelig, hwarföre han Golitzin strängeligen förböd att ingen rysse, undantagandes öfwerofficerare, mehra skulle begrafvas i kyrckiogården, uthan uthom staden. När någon af underofficerare eller annan rysk ståndzperson, såldat, kiöpman eller bådzman wille begrafwa sina döda i kyrckiogården, så tog iag en carolijn, half, mehr eller mindre, som räckningen uthwijsar.“

§ 8.

Toht. Melander esiintoi Lyypekin arkistosta erään kaupankäyntiä Venäjän kanssa koskevan asiakirjan:

Kesällä 1901 tapasin Lübeckin valtioarkistossa kokoelmassa Ruthenica III erään Nowgorodin konttorin vanhinten Lübeckin neuvostolle vuonna 1676 22 p. toukok. lähettämän kirjeen, joka koskee tämän kaupungin Itämeren maakuntain kautta kulkevaa kauppaa. Tässä kirjeessä valittavat vanhimmat niistä mahdollisista vahingoista, jotka heidän konttorinsa kauppiaat tulisivat kärsimään, jos sota syttyisi Ruotsin ja Venäjän välillä. Rauhan rikkominen Ruotsin ja Venäjän välillä oli muka lähellä, erään äsken syntyneen rajariidan johdosta. Tsaari oli kyllä lähettänyt rajalle toimikunnan riitakysymystä ratkaisemaan, mutta mahdotonta ei ollut, että nytkin niinkuin vuonna 1656 vedottaisiin aseisiin. Edellisenä talvena olivat Nowgorodin konttorin kauppiaat ostaneet Venäjällä hampua, pellavaa ynnä muita sieltä saatavia tavaroita ja toimittaneet Nevanlinnaan, Narvaan ja Tallinnaan varastoon. Näihin kaupunkeihin olivat venäläiset vielä lähettäneet tavaroita lisää, jotka Lübeckiläiset olivat heiltä tilanneet. Nämä tavarat odottivat nyt suljettuina puiisiin pakkahuoneisiin laivoja, jotka lübeckiläisten piti lähettää niitä noutamaan. Näissä puisissa pakkahuoneissa olivat tavarat jo suuren tulenvaaran alaisina. Jos senlisäksi sota syttyisi, voisivat lübeckiläiset pian ryöstön kautta kadottaa tavaransa. Nowgorodin konttorin vanhimmat sanovat olevansa vakuutetut että Tanskan ja Norjan kuningas sekä Brandenburgin vaaliruhtinas sodan syttyessä tulevat suojelemaan alamaistensa ja venäläisten välistä kauppaa ja estämään että heidän alamaistensa tavarat joutuvat ryöstön alaisiksi. Tässä kaupassa oli muutenkin englantilaisilla ja hollantilaisilla Ruotsin kanssa tekemiensä kauppasopimusten kautta

suurempia etuoikeuksia kuin Lübeckiläisillä. Sen tähden olisi Nowgorodin konttorin vanhinten mielestä varsin tarpeellista, että Lübeckin neuvosto pyytäisi Tanskan ja Norjan kuningasta sekä Brandenburgin vaaliruhtinasta suojelemaan Lübeckiläistenkin kauppaa Venäjän kanssa. Nowgorodin konttorin vanhimmat ilmoittavat myöskin neuvostolle, ett'ei heidän kauppiaitansa edellisten Ruotsin ja Venäjän välillä syntyneitten sotien aikana oltu estetty viemästä Liivinmaan kautta Venäjälle sellaisia tavaroita, joiden tuonti Ruotsiin oli kielletty.

Ainoa tieto tällaisesta kireästä välistä Ruotsin ja Venäjän välillä vuonna 1676, jonka olen tavannut painetussa kirjallisuudessa, on eräässä Ranskan lähettilään Feuquièresin kirjeessä Ludvik XIV:lle 3 p:ltä heinäk. 1676. Siinä sanoo Feuquières kuulleen, että Tanska viikkoa aikaisemmin oli Venäjän tsaarin kanssa tehnyt sopimuksen hyökkäyksestä Liivinmaahan. (Carlsson, Sveriges historia under konungarne af pfalziska huset, II osa, 487 sivu.)

In fidem:

K. Grotenfelt.

Kokous 28 p. lokak. 1902.

Läsnä olivat esimies valtioneuvos Th. Rein, professorit E. G. Palmén, K. G. Leinberg, tirehtori Aug. Hjelt, toht. K. R. Melander ja allekirjoittanut.

§ 1.

Edellisen kokouksen pöytäkirja tarkastettiin.

§ 2.

Ilmoitettiin seuraavat kirjalahjat:

Suom.-ugril. seuralta: J. Vasiljev, Übersicht ü. d. heidnischen Gebräuche, Aberglauben u. Religion der Votjaken. (Toimituksia XVIII.) Hels. 1902;

Geologiselta toimistolta: Geologisk öfversiktskarta ö. Finland, C 2, St. Michel, teksti ja kartta, Hels. 1902;

Teollisuushallitukselta: Tiedonantoja, vihot 31, 32, 33, Hels. 1902, ja Suom. Vir. Tilasto, XVIII, Teollisuustilastoa, 17,2, Hels. 1902;

Säästöpankkitarkastajalta: Suom. Vir. Tilasto, VII A, Säästöpankkitilasto 11, suomeksi ja ruotsiksi, Hels. 1902, ja XXV, Panttilainaustilasto, 4, Hels. 1902.

§ 3.

Koska Seuran vuosipäivä, marrask. 9 p., tänä vuonna tulee olemaan sunnuntai, päätettiin se viettää seuraavana tiistaina, marrask. 11 p:nä.

§ 4.

Hist. Arkiston XVII:n osan 2:sen vihon hinnaksi, jonka on määrä ilmestyä kohta vuosikokouksen jälkeen, määrättiin 2 markkaa 50 penniä. Siihen painettavien, tämän ja vuosikokouksen pöytäkirjain tarkastus uskottiin esimiehelle.

§ 5.

Prof. Leinberg esitti kirjoituksen Upsalan kokouksen päätöksen alla tavattavista suomalaisten pappien allekirjoituksista ja oli se erikseen Hist. Arkistoon painettava.

§ 6.

Lisäykseksi edelliseen kirjoitukseensa Petrus Petrosasta esiintoi prof. Leinberg vielä muutamia lehtori F. Ödbergin Skarassa antamia tietoja.

§ 7.

Prof. Palmén mainitsi, että Italiassa historiallisia tutkimuksia harjoittanut suomalainen, herra H. Biaudet, on siellä tavannut useita ennen tuntemattomia asiakirjoja Pohjoismaiden historian, erittäinkin Juhana III:n ulkomaisten suhteitten valaisemiseksi, ja ehdotti että Seura avustaisi näiden kopioittamista tarpeenmukaan 200—300 markalla. Seura siihen suostui.

§ 8.

Samoin prof. Palmén antoi tietoa eräästä Karjalan oloja ja kansan mielialaa valaisevasta kirjeestä v:ltä 1769. Esitys kuului:

Toisia tietoja etsiessäni tapasin Yliopiston kirjastossa säilytetystä Caloniuksen kokoelmasta „Kongl. Förordningar“, vieläpä oikean vuosiluvun ulkopuolelta erään painetun kirjeen, joka ansaitsee tulla huomioon, koska se valaisee sisällisiä oloja Karjalassa vuonna 1769. Kirje on painettu 1770 Salviuksen luona, mutta on sidottaessa joutunut painotuotteiden sekaan, jotka kuuluvat loppuun vuotta 1766. Sen nimilehti kuuluu:

„Kongl. Maj:ts Tro-Tjenares och Häradshöfdinge öfver Svenska Carelen, Egenhändigä Bref, Til mig, Riksdagsmannen i det Hedervärda Bonde-Ståndet, Thomas Andersson Kuitinen, angående Landets ganska usla tillstånd, stora nöd och elände, som i synnerhet genom en hård Executions-tväng af Kronobetjeningen i hvarje Socken, för obetalte Krono-utskylder nu hemsökes och taga hvad som fins intil kläderne af kroppen etc.“

Kirje on näin kuuluva:

Ankommit den 2 Febr. 1770.

Välaktad Riksdagsman Thomas Kuitinen!

I går aftons, då det redan var mörkt, instäldte sig oförmodeligen hos mig en stor flock Carelsk Allmoge, och, såsom häpne eller bestörte, berättade, at de nyligen, af resande ifrån Stockholm, fått veta, det någon anläggning vore å bane, at til Carelen skal sändas Officerare, på denna Allmoges bekostnad, til at lära manfolket handgrep uti Soldate-exercitier; de förmente, at det skulle lända orten til mycken last, hälst nu, då folket dessutom häftar för dryga utlagor, och at sådan författning torde åstadkomma obehagelig upmärksamhet hos Grannarne på andra sidan om Riksgräntsen. Jag böd til, så godt jag kunde, at försäkra, det ryckten, eller tal, som framföres man imellan, eller utaf resande, ej äro alltid riktige. Ändteligen gaf folket sig tilfreds, sedan jag lofvade sända til Eder

Afskrift utaf Kongl. Maj:ts Nådige Resolution för Carelen af den 12 Januarii 1757, och tillika berätta, huru det nu står til i Carelen, då folket är stäldt i nöd för mångahanda utgifter; men hafver alt för ringa utväg, at få medel til at betala; jämväl, huru större delen af Allmogen är så fattig, at intet många kunna bivista Exercitie-möten, utan at genom försummelse försätta Krono-Hemman i vanhäfd, utskylderne å Rest-längd, sig, hustru och barn i svält och nakenhet. Nu fullgör jag löftet, så at Afskriften utaf Högstomrörde Kongl. Maj:ts Resolution, af den 12 Jan. 1757, afgår här hos til Eder; hvaraf ses, at Högsta Öfverheten, jämte Riksens Högloflige Ständer, för detta granskat Carelens tilstånd, belägenhet, lidande och nödtorft, samt Nädigst och Högrättvisligen faststäldt Privilegium för oss, efter ortens beskaffenhet. Hvarjämte jag intet annat kan, än sanfärdeligen betyga, at landet är ganska fattigt; Krono-betjante fara nu som bäst om kring i alla Socknar, och efter erhållne befallningar, exequera af Allmogen, för obetalte utlagor, hvad som fins, intil kläderne af kroppen. Våra jordägor äro, som Ni sjelf vet, små och svaga; de fläste hafva intet bröd til Julen, oansedt årsväxten sidstledne Sommar, Gud ske låf! icke var slät, utan de måste hjelpa sig fram med mjöl af halm och bark, samt tiggande. Carelske Allmogens begäran är fördenskul, at Ni, på alt möjligt sätt, lagen så, at utlagorne icke blifva ökte, utan häldre nådeligen lindrade, och at Ni recommenderar denne sak i bästa måtto hos Högvälborne Herr Baron, General-Majoren och Landshöfdingen samt Riddaren Ramsay, jämväl hos Högvördige Herr Doctoren och Biskopen Fortelius. Desse Herrar veta huru fattigt folket i Carelen är, och at de, såsom långt boende ifrån Städerna, hafva nästan ingen utväg at förtjena eller skaffa sig penningar. Förblifver

Eder

Libelitz den 4te Decemb.
1769.

Tjenstvillige
Sv. Abr. Hougborg.

§ 9.

Tirehtori Hjelt otti puheeksi Yrjö Maunu Sprengtportenin v. 1776 antaman Suomen puolustusta koskevan memorialin

(„Vördsamma tankar om Finlands försvar, yttrade uti bref till General en Chef etc.“) painattamisen, ja katsoi Seura sen ansaitsevan tulla julkaistuksi.

§ 10.

Allekirjoittanut esiintoi muutaman uuden tiedon tunnustusta viskaali Samuel Cröellistä:

Niiden tietojen lisäksi, joita Seuran pöytäkirjoissa ennen tavataan Samuel Cröellin historian tuntemiseksi, pyydän saada liittää muutaman Ruotsin Kamariarkistosta kopioimani kirjeen. V. 1629 on Cröell, nähtävästi Kamarikolleegin antaman toimen johdosta, kotikaupungissaan Viipurissa. Huhtik. 25 p. kirjoittavat näet Viipurin pormestarit ja raati sekä porvaristo Tukholmaan, että heidän käskynhaltiansa Henrik Olavinpoika (Vehkajärven sukua, „Ekestubbe“) on heille luettanut sihteeri Samuel Cröellin tuoman Kunink. Majesteetin kirjeen, jossa hänelle annetaan toimeksi siellä ostaa 5,000 tynnyriä viljaa, mutta ilmoittavat mahdottomaksi siellä hankkia mainittua viljamäärää. Samalta päivältä on käskynhaltia Henrik Olavinpojalta ja Samuel Cröelliltä kirjeitä, joissa on sama sisällys. Kolme viikkoa myöhemmin kirjoittaa sitten Samuel Cröell samasta asiasta Juhana Skyttelle, joka oli kamarikolleegin presidenttinä ja tähän aikaan sitä paitse Inkerinmaan ja Karjalan kenraalikuvernöörinä. Asian valaisemiseksi otettakoon tähän tämä kirje, joka ei ole pitkä, kokonaisuudessaan.

„Edle och velborne herre heer Johan Skytte E:s H:t schall min ödmjucke och underdånige tjenst bevijsas och redebogen vara så lenge Jagh leffver.

Och kan E:s H:t uthi all ödmjuck tilförsicht underdånigen icke förhålla det Jagh min högste flijt och så mycket migh meninscheliget och möijeliget varit hafver gjorde hooss Borgerschapet om dhe 5,000 t:r rogh. Men den förklaringh som velbördigh ståthållaren sjelfve Borgerschapet och Jagh E:s H:t deruppå för tre veckor sedan tilsende och E:s H:t den tijdh af medhgifne lengdh, ehuru Ståthållaren på H. K. M:tz vegnar medh Stadsens Invånare åthgååt hafver Så och hvadh effter som ransakat bleff i hvars visthuus funnen var, afftaga kan. Om Hindrich Wolffz spannemhål, och hvad här elliest utschepat

blifver, antingen till Strålsundh eller Pryszen, fhår E:s H:t all bescheedt uppå af W:gh Petter von Benichens schrifvelse. Och vill E:s H:t, och alle de E:s H:t kierkompne ähro, här medh uthi den aldrahögstes nådige beskydd och rolige beschärm till all långvarigh lifz sundheet ödmjuckeligen befhalat hafva. Actum Wijborgh den 17 Maij Anno 1629.

E:s H:t

ödmjucke och underdånige tjenare

Samuel Cröell.“

Paitsi tätä kirjettä säilytetään kamariarkiston asiakirjoissa pari Samuel Cröellin Käkisalmen läänissä v. 1648 pitämää tutkintopöytäkirjaa.

Mainittakoon vielä, että Samuel Cröellin isä, Viipurin porvari Hannu Krögell v. 1595 on kestinnyt niitä kolmea henkilöä, jotka Ruotsin puolesta kävivät rajaa Viipurin ja Käkisalmen läänien välillä (Suomen valtioarkiston tilikirjoja n:o 5849 s. 68).

In fidem:

K. Grotenfelt.

Vuosikokous II p. marrask. 1902.

Läsnä olivat esimies valtioneuvos Th. Rein, senaattori Z. Yrjö-Koskinen, proff. J. R. Danielson, E. G. Palmén, M. G. Schybergson, K. G. Leinberg, ylitarkastaja V. Tavaststjerna, toht. J. V. Ruuth, K. R. Melander, A. H. Snellman ja allekirjoittanut.

§ 1.

Eroava esimies valtioneuvos Th. Rein piti esitelmän loogiin ja metafysiikin professorista Turun akatemiassa Antti Thuroniuksesta, ja tulee esitelmä Hist. Arkistoon painettavaksi.

§ 2.

Allekirjoittanut luki seuraavan

Suomen Historiallisen Seuran

Vuosikertomuksen 11 p. marrask. 1902.

Nyky aika asettaa historiantutkimukselle yhä laajempia ja suurempia tehtäviä. Yhteiskunnallisten ja taloudellisten olojen moninaisuus, jonka selvittämisen entis-aika ainoastaan hyvin epätäydellisessä muodossa on tehnyt harrastuksensa esineeksi, tarjoaa milt'ei rajattomia uutismaita. Uusien metodien kautta voi tutkimus tunkeutua kysymysten perille, joiden vaikeanlaisuus ennen tuntui tekevän varman vastauksen saamisen mahdottomaksi. Sama kehittynyt metodi, yhdessä muinaislöytöjen ja kielitieteen tulosten kanssa, on tehnyt mahdolliseksi ennen aavistamattomalla tavalla valaista ihmiskunnan ja kansojen vanhin kehitystä, jonka lähteitten niukkuus näytti peittävän läpinäkymättömään hämääseen. Kaikissa näissä suhteissa on historiantutkimus viime aikojen kuluessa saavuttanut suuria, mitä kauneimpia voittoja. Mutta toisaalla nähdään toisia vielä saavuttamattomia. Historiasta voitaisiin odottaa enemmän käytännöllistä apua yhteiskunta-olojen järjestämiselle, kuin siltä on saatu. Keneltä, joll'ei yhteiskunnallisten ja valtiollisten olojen historian tutkialta, odottavat kansat valaistusta näissä vallitseviin lakeihin, esitystä niiden puutteista ja tien viittomista mahdollisiin parannuksiin? Tuntuu siltä, että historiankirjoitus ei ole jaksanut pysyä historiantutkimuksen tasalla, vaan että tämän tavaton edistys on saanut tuon unohtamaan, että sillä on mitään muuta tekemistä, kuin kuivain faktojen luetteleminen, unohtamaan, että historian, vaikkapa onkin menneisyyden tiede, tulee myöskin, samoin kuin muiden tieteiden, luoda kasvonsa tulevaisuutta kohti, että sen tulee mieliä lämmittää ja innostaa. Tuon suuren tehtävän, olojen tutkimisen *ja tulevaisuuden viittomisen*, asettaa nykyhetken kärsivä ihmiskunta historiankirjoitukselle. Siltä se odottaa vapauttavaa sanaa, joka vakaumuksen ja innostuksen voimalla vaikuttaisi hallituksiin ja kansoihin ja saisi ne alistamaan itsekkäät tarkoituksensa oikeuden alle, asettamaan sorron sijaan rakkauden. Vaan ei voitane kieltää, että historiankirjoituksen kehitys viime aikoina ei ole käynyt tähän suuntaan; hyödyn, aineellisten etujen, n. s. realipolitiikin, ylistys

on yleensä ylinnä. Siltä ei ole sanottu, että ollaan oikeassa. Onkohan tarpeen, että ihmiskunta jälleen vallankumouksen kautta kokee, että henkiset aatteet ja niiden synnyttämät liikkeet ovat jotain yhtä todellista, kuin konsanaan ruoka ja juoma? Sen historiantieteen, jonka tulee antaa apunsa nykyisten yhteiskuntalojen uudistukseen, täytyy itsensä ensin vapautua käsityskannasta, joka hetkellisessä hyödyssä ja menestyksessä näkee todistuksen asian oikeudesta, sen täytyy asettaa totuus ja oikeus ainoiksi päämääriseksi ja sen täytyy huolimatta kansallisista tai valtiollisista syrjävaikuttimista lausua vakaumuksensa suoraan ja pelkäämättä. Kun näkee esim. sitä kansallista yksipuolisuutta, joka kaikkialla kuultaa läpi Saksan muutoin niin etevässä historiankirjallisuudessa, täytyy useinkin ruveta epäilemään, onko tuommoisen puolueettomuuden saavuttaminen mahdollinen. Mutta siihen täytyy meidän kuitenkin panna toivomme ja siihen pyrkiä, ja tässä voivat ehkä edellytykset päämäärän saavuttamiselle pienen kansan historiankirjoitukselle olla edullisemmat kuin maailmanpolitiikkiin syvemmin sekaantuneen suuremman kansan keskuudessa. — Vaan palaan näistä kauvas menevistä mietteistä historian tehtävästä, Seuramme piiriin ja sen toimiin.

Suomen Historiallisen Seuran jäsenistä on menneen vuoden kuluessa yksi mennyt tuonen tuville. 5 p. maalisk. vaipui Turussa kuoleman uneen professori *Karl Konstantin Tigerstedt*, joka 30 p. lokak. 1875 valittiin Seuran jäseneksi. Tigerstedt on, pitkän elämän aikana, omistanut enimmäen osan harrastuksestansa isänmaan menneiden vaiheiden tutkimiseen. Erittäinkin on kaksi ajanvaihetta vetänyt hänen huomiotansa puoleensa. Toinen on Pietari Brahen aika, jota ainetta jo hänen ensimmäinen historiallinen tutkimuksensa, väitöskirja, v. 1846 käsitteli ja jonka valaisemiseksi hän sittemmin on useampia kirjoituksia ja tärkeitä asiakirjakokoelmia julkaissut. Toinen hänen tutkimustensa esine oli Yrjö Maunu Sprengtportenin vaikutus Suomen itsenäisyyden-aatteen palveluksessa, johon hän ryhtyi polemiikissa Yrjö-Koskisen esittämää kantaa vastaan, ja sitä hän käsitteli pitkässä *Finsk Tidskriftiin* (vv. 1877—1888) painetussa tutkimussarjassa, joka valitettavasti ei kuitenkaan tullut aivan

loppuun saatetuksi. Viime vuosina on Tigerstedtin, ennestäänkin heikko, terveydentila estänyt häntä uusilla tutkimuksilla rikahtuttamasta historiallista kirjallisuuttamme. Levätköön rauhassa isänmaan povessa uuttera työntekijä, päivätyönsä päätettyään.

Seuran raha-asiat ovat vuoden aikana parikin kertaa vaatineet Seuran huomiota puoleensa, kun Seura muiden kanssa on tullut kärsimään Maanviljelys- ja teollisuus-osakepankin vararikon kautta, johon Seurankin varoja osaksi oli tallennettu. Kun niitä vahingoita, jotka täten tulevat Seuran osalle, ei kuitenkaan vielä tarkemmin tunneta suuruudeltaan, ei ole kuitenkaan ryhdytty mihinkään lopullisiin päätöksiin asiasta. Kun Seuran hallussa on useampia erillään pidettyjä rahastoja, esiintyy m. m. ratkaistavaksi kysymys siitä, millä tavalla mahdolliset vahingot ovat jaettavat eri rahastojen kesken.

Vuoden kuluessa ei ole painosta ilmestynyt yhtään Seuran julkaisua, mutta Hist. Arkiston XVII:n osan 2:n vihko, sisältävä niin hyvin useita Seuran jäsenten tekemiä kirjoituksia kuin pöytäkirjat kahdelta vuodelta, on valmiina jaettavaksi kohta kuin tämän vuosikokouksen pöytäkirja saadaan siihen lisätyksi. Valmiit arkit, seitsemäntoista, ovat tässä tilaisuudessa esillä nähtävinä. Sen lisäksi on jo ruvettu painattamaan Arkiston XVIII:n osan 1:stä vihkoa, johon Seuran päätöksen mukaan otetaan kaksi toht. K. R. Melanderin tekemää tutkimusta Lyypekin kauppasuhteista Ruotsiin ja Venäjään; painettuina tai valmiiksi ladottuina on nykyään 4 arkkia.

Edellisenä vuonna myönsi Seura fil. kand. U. Lehtoselle 200 ruplan suuruisen apurahan Venäjän arkistoissa tavattavien Suomen historiaa koskevien asiakirjojen kopioimista varten 1800-luvun ensi vuosikymmeniltä. Tämän työn edistymisestä on hra Lehtonen Seuralle antanut selonteon, josta näkyy että eri arkistoista on kopioitu joukko tärkeitä papereita (noin 75 käsinkirjoitettua arkkia), suureksi osaksi ennen tuntemattomia tai käyttämättömiä asiakirjoja. Työtä jatkuu vielä, ja on Seura entisen rahamäärän lisäksi määrännyt hra Lehtoselle maksettavaksi 100 ruplaa. — Samoin on Seura, kuultuansa että Italiassa oleskeleva nuori suomalainen tutkia hra H. Biaudet arkistoista siellä on löytänyt ennen käyttämättömiä Pohjoismaiden

historiaa, erittäinkin Juhana III:n ulkomaisia suhteita, valaisevia papereita, määrännyt rahasumman niiden kopioimisen kustantamiseksi.

Kokouksia on vuoden kuluessa pidetty 7, vuosikokous niihin luettuna. Tärkeimmät niissä esitetyt tiedon-annot, ovat olleet seuraavat:

Prof. *E. G. Palmén* on esiintuonut tietoja P. v. Fricciuksen kirjasta vanhan Suomen oloista v. 1807; prokuraatorin sijaisen J. F. Stichæuksen säilyneistä papereista, sekä eräästä Karjalan oloja ja kansan mielialaa valaisevasta kirjeestä v:lta 1769.

Prof. *K. G. Leinberg* on esittänyt Keis. Senaatin kirjeen opetuslaitoksen järjestelyä varten asetetulle kommissionille v. 1826; muutamia ruotsalaista kirjailiaa E. Schroderusta koskevia asiakirjoja; tietoja Petrus Petrosaa vastaan pidetystä tutkimuksesta v. 1605; lisätietoja Daniel Hjortista, sekä kirjoituksen suomalaisten pappien allekirjoituksista Upsalan kokouksen päätöksen alle v. 1593.

Toht. *K. R. Melander* on puhunut Hannu ja Juhana Cröelistä; eräästä Danzigin ja suomalaisen aatelismiehen Yrjö Boijen välisestä riidasta v. 1607, sekä Novgorodin vanhimpain kirjeestä v:lta 1676, jossa puhutaan uhkaavasta sotavaarasta Ruotsin ja Venäjän välillä.

Prof. *K. v. Bonsdorff* on esittänyt muutamia tietoja oloista Turussa ison vihan aikana.

Tirehtori *Aug. Hjelt* on ottanut puheeksi Yrjö Maunu Sprengtportenin v. 1776 antaman Suomen puolustusta koskevan memorialin painattamisen.

Allekirjoittanut on antanut tietoja Odensessa v. 1821 painetun saksankielisen Suomen historian tekiästä P. v. Gerschausta; Olaus Magnin ja suomalaisten oloista Pariisin yliopistossa keskiajalla; suomalaisten opinkäynnistä Tarton yliopistossa 1600-luvulla, sekä viskaali Samuel Cröellin elämäkerrasta.

Kun Seuran jäsenten lukumäärä vuoden kuluessa, kuten edempänä jo mainittiin, on vähennyt yhdellä, on se nykyään 22, joten kaksi sijaa on tyhjänä.

Esimiehenä on ollut valtioneuvos Th. Rein, rahanvartiana toht. K. R. Melander ja sihteerinä allekirjoittanut.
Helsingissä 11 p. marrask. 1902.

Kustavi Grotenfelt.

§ 3.

Rahanvartia toht. K. R. Melander luki seuraavan tilin Seuran rahaston tilasta:

Suomen Historiallisen Seuran rahaston tili 9/11 1901—9/11 1902.

Vastaavaa:

Obligationi Tili:

Suom. Hyp. Yhd. 4 1/2 % obl. v. 1884		
	Smk. 10,000	10,141: 20
Helsingin kaup. 4 1/2 % obl. v. 1882		
	Smk. 500	490: —
		<u>10,631: 20</u>

Talletus Tili:

Maanvilj. & Teoll. P:ki o.-y. t. N. 1107	8,794: 39	
” ” ” ” 1170	2,629: 92	
” ” ” ” 1430	3,489: 95	14,914: 26

Juokseva Tili Maanvilj. & Teoll. Pankki-o.-y.:

Tilillä	1,571: 82
-------------------	-----------

Juokseva Tili Kansallis-Osake-Pankissa:

Tilillä	24: 09
-------------------	--------

Säästökassa Tili:

K. O. P:n S. K. T:n vastakirja N:o 3,764	4,150: —
--	----------

Korko Tili:

Säästökassa tilille kasvanut korko p:r 1/11 1902 (vielä kantamatta)	146: 46
	<u>31,437: 83</u>

Erilaisten menojen Tili:

Eri menoja	621: 52
----------------------	---------

Seuran yleinen rahasto:

Säästö	2,552: 13
	<u>3,173: 65</u>

Vastattavaa:

Rahasto asiakirjain julkaisemista varten valtiolait.

perust. ajoilta	8,159: 36	
Äyrämöisen palkintorahasto	1,993: 83	
<i>Seuran yleinen rahasto.</i>		
Varoja p:r $\frac{9}{11}$ 1901	18,732: 51	
Säästö $\frac{9}{11}$ 1901— $\frac{9}{11}$ 1902	2,552: 13	21,284: 64
		<u>31,437: 83</u>

Korko Tili:

Furuhjelmin rahaston korot	2,000: —	
Korkoja eri sijoituksista	1,173: 65	<u>3,173: 65</u>

Suomen Historiallisen Seuran voiton ja tappion tili
 $\frac{9}{11}$ 1901— $\frac{9}{11}$ 1902.

Vastattavaa:

Rabben haudan hoidosta	20: —	
Vahtimestarin palkka	40: —	
Painattamiskustannuksia	361: 50	
Seppelä K. K. Tigerstedtin haudalle	31: 30	
Sihteerin palkka	300: —	
Maisteri U. L. Lehtoselle 100 ruplaa kopioita varten Pietarin arkistoista	268: —	
Tresoorifakista Kansallispankissa	20: —	
Kustannuksia Seuran saatavain valvomisesta Maanviljelys- ja Teollisuuspankin konkurssissa	30: 50	
Muita menoja	17: 82	1,089: 12
Säästöissä seuraavaan tilivuoteen		<u>4,174: 09</u>
	Summa	<u>5,263: 21</u>

Vastaavaa:

Kassassa marraskuun 9 p:nä 1901	680: 06
Juoksevalla tilillä Kansallispankissa samana päivänä	50: —

Furuhjelmin rahaston korkoja	2,000: —
Maanvilj. ja Teoll.-pankista saatu pää- omaa (1,306: 36) ja korkoja (525: 42)	1,831: 78
Juoksevan tilin korko Kansallispankista .	29: 27
Hypoteekkiyhdistyksen v. 1884 lainan obligationein korko	450: —
Helsingin kaupungin v. 1882 lainan obliga- tionin korko	22: 50
O.-Y. Otavalta myydyistä kirjoista . . .	197: 60
Seuran puolesta myydystä kirjasta . . .	2: —
	<hr/>
	Summa 5,263: 21

Helsingissä ⁹/₁₁ 1902.

K. R. Melander.

§ 4.

Sihteerin vuosipalkkio määrättiin edespäin 300 markaksi, niinkuin se tähänkin asti on ollut.

§ 5.

Seuran toimimiehiksi ensi vuodeksi valittiin: esimieheksi ylitarkastaja toht. V. Tavaststjerna, sihteeriksi allekirjoittanut ja rahanvartiaksi toht. K. R. Melander.

In fidem:

K. Grotenfelt.

Aakkosellinen aine- ja nimiluettelo pöytäkirjoihin.

Adlercreutz, suku	24	Blom, trapantti	7
" Erik	26	Blomhielm, trapantti	8
" Helena	25	Boe	25
" Henrik Thomas	24	Bohman, Olof	7
" Thomas	25, 26	Boije, Yrjö	53
Albedihl, Christer	7	Boluw, Hendrich	7
Aleksanteri I	17, (45), 66—70	Bomgardten, Nils	7
Allfritin, trapantti	8	Borkarler (pirkkalaiset)	52
Alopeus, D.	69	Brakel, everstiluutnantti	59
Aminoff, J. F.	69	Brandenburg	76, 77
Anell, trapantti	8	Brinck, Gabriel	8
Araktshejev	69	Brommer, trapantti	7
Armfelt, K. M.	45, 69	Broxvik	74
Asp, Daniel	8	Bruhn, trapantti	8
Aspö	48	Brun, Urban	53
Baner, Juhana	17	Bröjer, Antoni	50
" Margreta	26	Buddenbrock	38
" Peder	26	Bunger, Bengt	7
Barklay de Tolly	68, 69	Buth, Lars	7
Baselin kirkolliskokous	71	Buturlin, salaneuvos	35, 36
Bathory, Stefan	17	Buxhoevden, kenraali	68
Bender	7, 8	Calmar	73, 74
v. Benichen, Petter	82	Calonius, M.	61
Bergby,	49	Caloniuksen kokoelma	79
Bergqvist, Johan	8	Carl Svensson, komisarius	63
Bielcke, Nils	62	Carplan, Carl	7
Billings, Lars	8	" Johan	7
Biograafinen Nimikirja	6	Champhusen, trapantti	8
Bitz-suku, Arvid, Bengt, Catharina, Clas, Conrad, Eric, Henric, Knut, Thomas	30—31	Christier Lydichsson	64
		Cleysendorff, Gustaf	8
		Constantinopel	9

Creutz, Carl	8	Erengisle Niilonpoika	10, 12
" E. J.	25	Europæus, Konstantin	34
Cronhiort, H. H.	8	Fegenschöldh, Carl	7
Cronmarck, Petter	8	Feuquières	77
Cröell, Hannu	49, 82	Filip II.	16
" Juhana	49, 50	Finlayson, tehdaslaitoksia	58
" Kristian	50	Fleming, Clas	31
" Samuel	49—50, 81—82	" Erik	25, 26
Cygnæus, Fredrik, hänen histo- rialliset kokoilemansa	15—17	" Magnus	31
Dahlman, Petter	9	" Otto	59
Danzig	53	Flicke(n), Johannes	71
Demarck, Gustaf	8	Forsman, Johan	22
Diäkn, Anna	31	Fortelius, Johan	26
" Clas	31	" piispa	80
" Lydeke	31	Franck, trapantti	8
" Cecilia	31	Frans I.	16
Dolep, Cristian	8	Franskan suhde Ruotsiin	16, 77
Dorpat ks. Tartto.		v. Friccus, P.	44—49
Dostojevski, venäl. kirjailia	34	Frummerij, Caleb	7
v. Dotzen, Ernst	11, 12	Galitzin, ruhtinas	75
Dreffling, Daniel	7	Gennäs	53
Dubbelt, kenraali	33	v. Gerschau, P.	51—52
v. Düben, Gustaf	8	Gezelius, Johannes	26
Dubrovin, kenraali	66	Goldtsmicht, trapantti	7
Dünkirchen	50	Gottland	9, 10, 12
Duwall, Axell	7	Grabbe, Nils	25
" Gustaf	8	Grip, Bo Jonsson	12
Dönisby	25	Gråberg, trapantti	8
Eerik Eerikinpoika	49	Gräll, trapantti	8
" Hokananpoika	25	Gråå, Hindrik	22
Ehenger, trapantti	7	Göteborg	61
Ehrenborg, Sophia	25	Haartman, L. G.	18, 36
Ehrenschild, Johan	7	v. Hagen, H. H.	8
Ekenäs	26	Hamina	68
Ekestubbe, ks. Henrik Olavin- poika.		Hans Eriksson t. Broxvik	74
Eketrä, ks. Sven Maununpoika.		Hansa-liitto	9—12
Elfsborgin lunnaat	49	Hanserecessen, siinä painettuja asiakirjoja	9—12
Emine	44	Hare, Erik	61, 62, 63
Engelbrecht, Ignatius	8	Hebla Siggesdotter	26
Engelhard, Casper	7	Hedenius, konsistorion notarius	9
Englanti	71	Heiking	44
Enman, Michael	9	Heinolan lääni	56

Helsinki, sen oloja	60	Kaarle XII	7, 16, 26
Henrik Henriksson	25	Kaarle (XIII)	28
„ Olofsson (Ekestubbe)	81	Kaarle IX, Franskan kuningas	16
„ Ragvaldsson	25	Kaarle V, Saksan keisari	16
Hernell, maisteri	9	Kajaanin linna	18—23
Hielming, Petter	8	Kalliolinna	29
Hierta, Adam	7	Karjala	47, 79—80, 81
„ Cristian	7	Katariina II	66
„ Johan	7	Kaukasos	35
Hiort, Daniel	72—74	v. Klinckovström	33, 36
„Hoegland“	48	Klinckstierna, Carsten	8
Holm, Olof	9	Knut Olavinpoika, tuomari	24
Holmberg, Erick	8	v. Korff, parooni	35
Hollsten, Petter	8	Korsholma	23
Horn, Clas Henriksson	31	Koskull, Otto	7
„ Henrik Olofsson	31	v. Kothen	36
Hougberg, S. A.	80	Kranck, Carl	22
Hufw, trapantti	8	Krebs, O. M.	25, 26
Huhlhielm, Erich	7	Kristiina, kuningatar	17, 25
Hultman, Johan	8	Kronoby	23
Hårdh, C. G.	7	Kruus, Jesper Matinpoika, hänen tekemänsä läänitysluettelo	32
„ G. A.	7	Kruus, trapantti	8
„ Lennart	8	Kuhakosken saha	58
Hämeenlinna	56, 62, 63	Kuittinen, Tuomas	79
Hästesko, ks. Henrik Henriks- son.		Kuorsalo	48
„ Jakob Henriksson	25	Kustavi I Vaasa	16
Imatra	47	Kustavi II Aadolfi	37
Inkerinmaa	37, 81	Kustavi III	28
Iso viha, olot silloin	75	Kuurinmaa	35
Itämeren maakunnat	35, 37, 76	Kuuromykkiä varten perustet- tava opisto	29
Jakob Gregersson	64	Kymenkartanon lääni	36
„ Henriksson, ks. Hästesko.		Kymijoki	47
„ Sigfridsson	64	Kuusala	25
Jannuksen koski	47	Käkisalmi, linna ja lääni 4, 6, 37, 39, 82	
Johannes Petri, piispa	11	Laatokka	47
Juhana III (herttua)	15, 17, 78	Ladau, Gust.	66
Juselius, C. F.	26	Laigner, korpraali	7
Juustenén piispainkronikka	71	Lanck, Mäns	8
Jänisjärvi	47	Lans, Anders	7
Kaarina Maununtytär	25	Lapin linnat	48
Kaarle IX.	53, 73, 74	Lappfjärd	38
Kaarle XI.	23—24	Lapland	52
		Lapuhin, ministeri	68

Lars, Sancte	24	Narva	10, 11, 76
Lasse Andersson	63	Nesselrode	69
Lavansaari	48	Neugebaur, lähettiläs	9
Leipzig	73	Neuhausen	10, 12
Lewcrens, Alexander	8	Neuman, Bengt	8
Libelitz	80	Nevanlinna	76
Liivinmaa	9—12, 16, 35, 37, 63, 77	Nikolai I	33, 44, 52
Lilliegren, Ephraim	7	Nils Jaspersson	25
Lindboom, Johan	8	Nopp, Lennart	7
Lindschiöld, E.	24	Nordenskiöld, A. E.	4, 28
Lindö	49	Norja	76, 77
Liprandi, I. P.	34—36	Norling, trapantti	7
Lodhe, D. J.	8	Norman, trapantti	8
„ J. W.	7	Novgorod	76—77
Lohja	24, 25	Ny	10—12
Ludvig XIV	17, 77	Nyholm, Johan	7
Lumnitz, Martin	8	Nyköping	61
Lybeck	9—12, 65, 76—77	Nyland, ks. Uusimaa	
Längh, Samuel	22	Nynäs	31
Lätin kieli	37		
Löwen, O. W.	25	Obreskov, kuvernööri	68
		Odense	51
Malmberg, Abraham	7	Odin	46
„ Petrus	9	Olavus Magni	70—71
Mannises Lisu	30	Oliva, rauhanteko	16
Manttaaliluetteloita verollisista 1580-luvulta	6	Ordin	68
Marienburg	10	Oreus, kuvernööri	68
Marekman, Erich	7	Orlov, kreivi	34
Martins, trapantti	8	Oulu, kaupunki	58
Maydell, trapantti	7	„ linna	23
Matti Martinpoika, laamanni	24	Oxenstjernan kokoelma	37, 49
Mazarin	17	Paavali, keisari	66
Mellinin paperit (Tukholman kirjastossa)	29	Palmberg, Henning	7
Menschikoff, ruhtinas	33	Palmén, J. Ph.	54
Metelin haudat	48	Pariisi	16, 70—71
Metsänhaaskaus	56—58	Per Erlandsson	62
Meyendoff, kenr.-kuvernööri	66	„ Vastesson	63
Mietulan saha	58	Pelickan, Anders	7
Montpeiller	16	Perovski, sisäasiain ministeri	33
Moskova, 66, suuriruhtinaskunta	16	Perss, Anders	7
Mårten Nilsson	64	Petrashevski, nimineuvos	33, 36
		Petrosa, Pietari	74, 78
		Pietari	13, 33, (46), 57
Naantali	59	„ -n arkistot	65—70
Nabokov, kenraali	34	Pietari suuri	66

Pikkala	24, 26	Sandholmen	26
Pittesari	52	Schatelovitsch	68
Pohjanmaa	23, 29, 63	Scheding, Filip	50
Pohjanmeri	50	Schroderus, Ericus	61—64
Pohjois-Suomen maalaisvarallisuus	12	Schuf, Olof	8
Poliisilaitos	55	Schyndt, Th.	6
Posse, Gustaf	8	Seiskari	48
Preussi	9, 10, 82	Sensuuri	30
Puola	16, 17, 35	Sensuurikielto, suomalaisten kirjain, v. 1850	33—36
Puruvesi	47	Sigmund	17
Puumalan pitäjä	58	Silieström, Erich	7
		Siperia	35
Raasepori	25, 60	Siuntio	24, 25
Rabbe, F. J.	29—30	Sjundby	24—26
Ramsay, maaherra	80	Skagge, Samuel	8
Rehbinder, R. H.	49, 69	Skräddare, Bengt	61
Renvall, Gust.	28	Skytte, Juhana	37, 38, 81
Resanov	68	„ Lasse	25
Reuterholm, Christian	26	Smidterlow, trapantti	8
„ Louise Charlotte	26	Sortavala	47
Reuterstierna, Harald	7	Sparre, G. A.	22
Reval, ks. Tallinna		„ Gustaf Larsson	25
Richelieu	17	„ Johan	62
Riga	9	Speranski, M.	69
Ridderschans, Ebbe	7	Soltikov, A.	68
Rooma	17	Sprengporten, Y. M. 36, 45, 66, 68, 80	
Roos, trapantti	8	Stahl, Fromert	8
Rosenberg, Olof	7	„Stammö“	48
Rudolphi, Martin	8	Steinheil, Fabian	54, 69
Rumjantsov, kreivi	28, 68, 69	Stenberg, Gabriel	7
Ruotsin kieli	61	Stichæus, J. F.	54—61
Ruotsinsalmi	48	Stierneskiöldh, Claes	26
Rühs, historiankirjoittaja	52	Stiernroos, Magnus	8
v. Ryntelen, Henning	9	Stjernvall	45
Rådslkog	25	Stralsund	12, 82
		Sturck, Anders	7
Saarnapaikkoja Turun hiippakunnassa 1600-luvulla	5	van Suchtelen, kenraali	68
Sadenius, Simon	75	Sulkavan pitäjä	58
Saimaa	47	Sune Häkanson	11, 12
Saksa	71, 73, 74	Suomea koskevaa kirjallisuutta	4
Salo	23	Suomea koskeva tietosanakirja	15
Salstad	62	Suomen kieli	29, 33—36, 37, 61
Saltza, trapantti	8	Suomalainen deputatsioni 1747	5
Sanman, Casper	7	Svartholm	58—59
		Sveaborg	56, 59

Sven Maununpoika (Eketrä)	49	Tytärsaari	48
Svidja	26	Tzambre, Hiob	7
Sygge, skyytiläisten ruhtinas	46	Ullrick, trapantti	7
Sääksmäki, kihlakunta	64	Ulrika Eleonora	26
Sölfverhielm, Maria	25	Upsala	38, 61, 71
Taavetti	48	„ -n kokous	78
Tadtryx (?), Jöran	22	Uusikaarlepyy	58
Tallinna	9—12, 53, 76	Uusimaa	11, 57
Tammisaari	59	Uxkull, trapantti	8
Tampere	58, 59	Vaasa	58
Tanska	16, 46, 51, 52, 71, 76	Wacklin, Saara	29—30
Tarkastusmatkoja, kenraaliku- vernöörin ja prokuraatorin 54—61		Wahlberg, Lars	8
Tartto	9—11	„ Petter	9
„ sen lukio ja yliopisto 37, 38, 74—75		Vaivaishoito	55—56
Tavaststjerna, Verner	4	Wallenstierna, Samuel	7
Tenhola	49	Vankeuslaitos	56
Teutar	25, 26	Valtioarkisto, asiakirjain siirto sieltä Pietariin	13—15, 39
Teuterström (aat. Adlerereutz), Thomas	25	Vanha Suomi, olot siellä 44—49, (66) vrt. muuten Viipurin läänä.	
Theils	45	Vase, Sigrid	25
Thomson, Patrick	7	Vehkajärvi	81
Thuroniuss, Antti	82	Vehmaan kihlakunta	64
Tiburtiuksen historia	38	Weidenheim, Johan	7
Tigerstedt, K. K., hänen kuole- mansa	64, 84	Venedig	16
„ Y. F.	39	Venäjä	33—36, 38, 44—47, 52, 82
Tilastollisia tietoja syntyneistä ja kuolleista 1721 v:n jälkeen	27	„ arkistoja	17, 65—70
Torner, Johan	8	„ kauppa sinne 9—12, 65, 76—77	
Tornio	58	„ Vestersjön“	50
Tott, Clæs Åkesson	25	Westphalen	31
„ Henrik Clæsson	25	Viipuri	9—12, 38, 48, 49, 81
„ Åke Henriksson	25	„ ulkomaalaisten vaikutus „ lääni	44—49, 51, 56, 57, 82
Tranfält, Verner	8	v. Wiemersheim, Wilhelm	11
Trinnäs (Turjanniemi)	52	Wien	16
„Trähäst“, vankihuoneessa	25	Willebrand	66
Turkki	16	Winter, J. P.	18
Turku	9, 11, 53, 64, 71, 75—76	Viron maa ja kieli	35, 37
„ kehruhuone	56	Visby	12
„ hiippakunta	70—71	Witting, Casper	7
„ saarnapaikkoja 1600-lu- vulla	5	„ Fabian	7
„ lääni	56, 57	Wolff, Hindrich	81
		Wrangel, Didrich	18, 23

Wrangel, Nils	7	Zakrevsky, kenraalikuvernööri	
Wulff, Thore	8		58—60, 70
Vuoksi	47		
Wähberg, trapantti	8	Äminne	31
Vähävenäjä	35		
		Äyrämöisen palkinto 4, 6, 27, 39, 51	
Yliopiston kanslerin arkisto. 69—70			
Yrjö-Koskinen, Z.	3	Öller, J. F.	8

Oikaisu Hist. Arkiston XVI:n osan toiseen vihkoon:

S. 34 r. 11 ylh. on: A. G. Ahlqvist lue Cl. Annerstedt.

S. 34 r. 14 ylh. ja r. 1 alh., 35 r. 3 alh. ja 38 r. 17 ylh. on: Ahlqvist
lue: Annerstedt.

p. k. 26
98 →

